Yeni Oğuz

TEMMUZ/AĞUSTOS 1984

150 TL.

GENÇLİK ve ÇEVRE

7/8

TATİLE ÇIKIYORUZ

Kapakta da gördüğünüz gibi, dergimiz Ağustos ayında yayınlanmayacak. Yeni Olgu da çoğumuz gibi (Keşke hepimiz olsa!) tatil yapacak.

Şimdi, bazılarının dilinin ucuna "battılar da, tatil numarasıyla işi kapatmaya çalışıyorlar." sözleri gelecektir. Yeni Olgu batarsa, bu önce dergide duyurulur. Battığımızı saklamanın olanağı da, yararı da yok ki.

İki sayıyı birlikte çıkarmanın nedeni ise şöyle: dergiyi üreten insanların (yazı yazan, satan/satınalan, abone olan/abone bulan) biraraya gelmesi yazla birlikte oldukça zorlaşıyor.

Peki bu arada ne yapılacak sorusuna yanıtlar ise şöyle: Yeni yazılar üretmek, gittiğimiz illerde yayın kuralları oluşturmak, abone bulmak, yedi sayının toplu değerlendirilmesini (sakin kafayla) yapmak vb.

Altıncı sayıda söylediğimizi yineliyoruz. "GENÇLİK BU İŞİ YAPAR". Eylül'de daha canlı, daha dolu, daha tartışmacı bir Yeni Olgu'ya doğru.

SIKI BİR TATİL YAPALIM GELECEK DÖNEMDE ÇOK İŞİMİZ VAR.

GENÇLER, ÖĞRENCİLER !

Avrupa ve Amerika'da Uluslararası Gençlik Kampları...

- Ucuz bir tatil
- Yeni arkadaşlıklar
- Kültür alışverişi
- Unutulmaz anılar...

Uluslararası Hostel Federasyonu (IYHF)

- 5 kıta, 5.000 hostel
- inanılmaz ucuzluk !
- sizin gibi gençlerle...
- Bambaşka atmosfer.

Uluslararası Gençlik Kartı (FIYTO)

- Binlerce indirim
- Rehber kitap
- Kültürel faaliyetler
- Ucuz ulaşım

Yapım : NERGİZ AJANS 526 47 47 /1st.

GENÇTUR

Yerebatan Caddesi, No:15/3
Sultanahmet - İSTANBUL
Tel: 526 54 09
Telgraf : Genctravel - İST.

Uluslararası Öğrenci Kimlik Kartı (ISIC)

- Müzelere bedava !
- % 100'e varan indirimler,
- Öğrenci trenleri ve uçakları
- Yüzlerce ulustan öğrenciler

TREN-UÇAK-OTOBÜS

- En ucuz, en güvenilir, en konforlu - hepsi bizde !
- Yol üzerinde inip-bin, aynı biletle 6 ay, inanılmaz avantajlar!
- Mayısta başlıyoruz, geç kalmayın.

YAZ GEEEEELİYOORRRRRR.....

Yeni Olgu
Yıl: 3 Yeni Dizi Sayı: 7-8
Temmuz-Ağustos 1984
150 TL.

SAHİBİ: GENAŞ
(Genç Basım Yayım Turizm Anonim Şirketi) Adına
Fatih Aksoy

Yazı İşleri Müdürü:
Kenan Halis Kızıldağ

Kapak Dia:
Elif ERİM

Teknik Büro:
İstanbul Yeni Olgu

Adres:
Selanik Cad. 82/2 Kızılay/ANK.

İstanbul İrtibat Bürosu:
Kocamansur sk. 77/1 ŞİŞLİ/İST.

Yazışma Adresleri:
P.K. 1330 Sirkeci/İST
P.K. 60 K. Esat / ANKARA

Baskı:
Ticaret Gazetesi Matbaası

Dağıtım:
GAMEDA

Abone Koşulları:
6 Aylık : 800 TL.
Yıllık : 1500 TL.
Yurtdışı : İki katı

İlan Koşulları:
Arka Kapak : 90.000 TL.
Kapak İçleri : 75.000 TL.
İç Tam : 60.000 TL.
1/2 : 30.000 TL.
Çeyrek : 20.000 TL.

İÇİNDEKİLER

GENÇLİK ve ÇEVRE

Çevre Kimin Sorunu 4
Gençken Doğa 7
Yedi Canlı Hürriyet Meydanı 8
Heykeller ve İnsanlar 10
İnsanlarla Heykeller Üzerine 12
Parkın Öteki Yüzü 14
M.Ü.G.S.F.Resim Bölümü Öğrencilerinin
Duvar Resmi Çalışması 15
Bir Açık Hava Sergisi 18
Gençler Gençlik Parkında 20

ALTERNATİF YAYINCILIK

"Önce Kımıldayalım, Teorisini Sonra Yaparız" 24

ARAŞTIRMA/İNCELEME

1924-1933 Üniversite Gençliği. 27
YÖK'ün Himayesinde Fakülteleşen İslam
Enstitülerinde Oynanan Oyunlar /II 30
Gençliği Alternatif Yönelişleri Bir Örnek : Batı Almanya
Bir de Yeşiller/II 33
İdeoloji Üzerine Eskizler/II 37
Dil ve Devrim 43

DENEME

Bir Yokmuş , Bir Yokmuş. 23
Mavide Kavranan Sürgünlük 36
Canım Anacığım 40
Onlar İçin 42

TATİL ÜZERİNE

"Tatil Ucuz ve Eğitici Olmalı " 47
Kampçılığa Doğru 51

ELEŞTİRİ

"Yakın Geçmişte Feminist Hareketler" e ilişkin 53

ÖYKÜ

Sara Bedeli. 56
Düşman XRA 60
Gölün Yavru Balıkları. 62
Hergün Perşembe Olsa 64

ŞİİR

Aydın Erkuş. 26
Arzu Erunsal. 41
Özer Gültürk. 41
L.Özçağatay. 48
İsmet Arasan 55
Kamuran Özcan 58

çevre kimin sorunu

M. Haldun ÇUBUKÇU

Fot. Elif ERİM

Çocukluğumuzun özgür oyunmekanlarını, sokaklarını arsalarını komşu bahçelerini yitireli ne kadar oluyor? Oysa 'Apartman yaşamı''ndayız şimdi. Kısıtlı, güdük ve sancılı Yurtlar, okul binalar, yerleşkeler de hep bu belirlemenin içinde. (Elbette ki ayrıcalıklı bir yada iki üniversitenin dışında!)

Ölen bir kültürün, sokak anlayışı pek gelişmemiş, ancak iç yaşam kullanım rahatlığı, genişlik gözetilen taşlıklı, eyvanlı, avlulu, bahçeli, yüksek tavanlı ve günışığı pek eksilmeyen evlerinden yükümüzü topladık. Önümüz sıra giden dozerlerin, grayderlerin açtığı sokaklardan geçtik kestikleri ağaçlardan atladık, caddelere çıktık (Vatan caddesinden Millet Caddesine, ordan Ordu caddesinden Yeniçeriler caddesine..Yavuz Sultan Selim lisesinin yanına..) dikilen apartmanlardan birine girdik 'Göcmüş bulunduk!

Nostalji mi?

Yirmibeşine bile ulaşmamış insanlarda nostalji?!

Hayır Belki bu kavramın günümüzün bir özelliği ve 'moda kuramları' gereği belirli bir payı var. Ama daha çok tanıklık. 25 yıllık bir tanıklık. 25 kuruşluk gazete ve ekmekten 50 liralık gazeteye, 40 liralık ekmeğe uzanan bu çeyrek asırlık dilimde enflasyonlara, devalüasyonlara, politik buhranlara ve daha nelere ömrüyle zabıt katibi olmuş, yeni ve bir o kadar da genç kuşağın tanıklığı ki, Hürriyet Meydanı'ndan esen Nisan rüzgarları 'Mahsus mahal' larda, pencere diplerinde ıslık çalmaktadır belki!

HERŞEYİN BİR TARİHİ VAR

1950 ile yoğunlaşan 'özel burjuvazi' nin yükselmesi II.Dünya Savaşı sonunda ABD'nin Marshall planıyla birlikte içiçe geçti. Emperyalizmin Türkiye'ye iyice sarkması ile kırdan, kente göç olayının yoğunlaşma yani demokratikleşmesini tamamlayamamış bir ülkenin alt yapı, giderek "Toprak sorunu nu çözememesinin yarattığı bunalım. Yarı feodal yapının köktenci biçimde tasfiye edilemeyişi ile taşralı eşraf büyük kentte arsa spekülatörü, "mütahit" oluyor: o olmazsa 'hür teşebbüs' olarak bir sokağın milyonerliğine soyunuyordu. Yap-sat ucuza kapat, mafia sını oluştur, pavyon da para ye, git-gel'leri içinde, beton duvar - bok rengi 'uyum" arayışları , en inceltilmiş haliyle arabesk tarzda içeriğine oturuyordu.

Çocukluğumuzun sokak kapıları, boş arsalara, bahçelere açılırdı. Yaban incirlerinden, akasya ağaçlarına, terkedilmiş konaklardan surlara, kilise kalıntılarına uzayan oyunlarımızda düş gücümüzün deliatını dörtnal koştururduk

Hani Pal Sokağı çocukları 'yurtlarını'' kahramanca savunurlardı da, yiğit 'er' Nemecek ölürdü. Ama hemen sonra, müteahitler gelir. İnşaat perdeleri çakılır ve 'yurtları ellerinden alınırdı. Peki, biz yitirilen "yurdumuzu" hangi ölümlerde, hangi gömütlükler de arayacağız? Kara Korsan'ın definesi değil ki bir kez gömünce, haritaya bakıp yeniden çıkarasın! 'İnşaata girmek tehlikeli ve yasaktır!"

Teba sıyla arasına surlar çeken, açlıktan birkaç kez Pay-i taht'a sığınmış halkı mehteran müziğiyle ve kılıçtan geçirerek geldikleri yere göndererek, konaklarını, saraylarını camilerini, medreselerini mamur kılan Osmanlı'nın mirascısı olan zihniyetin 1950 lerde başlayarak -belki biraz daha önce - bu 'Ata yadigarları'nı da düzleyip 'villa' lar, yeni tip yalılar apartmanlar diktikleri bir noktaydı geldikleri. Ne var ki, bu sefer topraksızlıktan kente göçmüş halkı kovalayacak Osmanlı ordusu yoktu ,Ucuz işgücüne ise ihtiyaç vardı. Yatırım için maliyetin en düşük, karlılığın en çok olabilecek yerler Kağıthanedeymiş Zeytinburnu, Kazlıçeşmedeymiş Kirazlı yalı'da imiş (kalan sadece o güzel yer adları oldu!) farketmez fabrikalar , tersaneler, işletmeler kurulur. Çevresine gecekondular. Ve gece kondulara gelenler tavukları, köpekleri, vita tenekesinden saksılarını, yeşil soğanlarını ve kavak fidanlarını da getirir.

Yeni hükümdarlar ise Bebeklere, Moda'lara, Yeşilköy'lere çekilir. Bir de böylesine paylaşılır mahalleler ve sokaklar. Tıklım, tıklım ter kokulu belediye otobüsleri, işçi-memur-öğrencileri taşırken, bir petrol cennetindeymişcesine özel otomobil sağanaklarından yol bulamazlar. Ve yeni hükümdarların zevkleri inceltilmiş, özel kesimi, belediye otobüslerini ter kokularından arındırmak için parfüm-deodorant kullanmalarını önerir ki ey şehir hattı yolcuları, ey banliyo trenlerindekiler bu öneri sizedir aynı zamanda. Köylere ise tenis kortu.

TIKANIKLIK NEREDE?

Sezar'ın hakkını Sezar'a, 'Özel Burjuvazinin' hakkıda özel burjuvaziye. Doğrusu 20-30 yılda bayağı inceldiler. Önce yalıları, yokedip, taşralı yeni zengin beğenisi içindeyuvarlak pencereli, kuleli, tuhaf renkli binalardan, çağdaş mimarinin estetik arayışları içine eski köşk ve yalıları alarak içlerini de "28. Louis" tipi, içkarartıcı möblelerden, iç mimari dekorasyon bütünleşmesi ve sanatgalerileri müşteriliğiyle günlük kullanımlarını bir başka evre'ye taşıdılar. Lion'erlerini Rotaryen'lerini, Turing lerini vd.... ni örgütlediler.

Kendi yaşam çevrelerine parklar, bahçeler açan, onları çevre ile uyum içinde ve sanatsal boyutunu da unutmadan estetize edebilenler Batı ile alışverişlerinde de taşralı karekterlerini terkederken, gerçekten de artık tutturulan bu 'özel' yaşama biçimi içinde pastırma ile viski içenler dıştalanacaktı.

Cumhuriyet ideolojisi ve ardındaki sınıfsal güç nerede tıkanmıştı? İlkin demokratikleşmede tıkanmasıyla. İkincisi de, bürokrat burjuvazinin ikinci dünya savaşı sonu itibariyle, artık toplumun iç dinamiklerinin üretici güçlerinin gelişmesinin önüne dikilmesiyle...

Oysa, o cumhuriyet ideolojisiydi ki, "yoktan varet mek" istediği başkentini, zamanın en önemli mimarlarına, kent planlamacılarına tasarlatırken, geniş ve geometrik kesişimli bulvarlar , doğal çevre ve koşullara uygun yapılar, bahçeli konutlar, parklar ve kültür çevreleri içinde düşünmüştü.

ÇEVRE BİR DEMOKRASİ SORUNUDUR!

Demokratikleşmenin yönetime katılan özgür yurttaşının, kendi yaşamında ve çevresinde enazından çağdaş ölçütlerin boyutun da katılıp, payını aldığı, etkileyip-dönüştürdüğü- denetlediği yerel yönetim olayı, Türkiye'de feodal/kapitalist'in, vurguncunun oy avcısı taşra zihniyetli politikacının elinde, simitçi kovalayıp gecekondu yıktıran - tapu vadetmediği boş zamanlarında, tabi! - "it itlaf eden" bir devlet kapısı görüntüsünden öte bir şey olmamıştır. (Mezbaha -Mezarlıklar- otobüs - su 'hizmet'lerini de gözardı etmeden)

Bu noktada, demokratikleşmeyi tamamlayamamış dolayısıyla uygarlaşamamış bir toplumun, yüzyıllar öncesinden teba'sıyla arasına sur çeken zihniyetin devamıydı kendi yerleşim alanlarını doğal güzelliğin en yoğunun da ayırıp, en geniş olanaklarla, estetize boyutlara ulaştıranlar, kullanım değerini sıradan yurttaşın aklına, hayaline getiremeyeceği şekilde donatanlar, fabrikalarının işletmelerin olduğu yerlerde, bacalardan büyük yığınların oluşturduğu mahallelere zehir, duman, asit savururken, nehirlere, ırmaklara, denize boşaltırken, halkın yavaş yavaş giden sağlığı, sevinci, yaşama coşkusu insanca yaşama özlemini dizginleme sürecinde yanaklarından kırmızılığı gözbebeklerinden parıltıyı alırken hemen her yaz para - tifo, para-kolera salgınları, açıkta akan lağamlar, çamurdan geçit vermeyen 'yollar' la dolu mahalleleri layık görüyordu.

Leyleklerin, kırlangıçların göçlerini artık göremeyen çocuklara TV lerden Grizly Adam 'la ve ayısıyla özlem gidertmek

Kıyılara fabrika, tersane, vs...dikilemediğinde ise tabela dikiliyor: ' Buradan denize girmek yasak ve tehlikelidir!' yüzmehavuzları büyükotel/klüp havuzlarına abone kartı olanlar, arabasına atlayıp yüzlerce kilometre öteye gidenler, yatları, yazlıkları hatta Hawai veya Mallorka adalarına gidebilenlere ne gam?!

Kentlerin göğünü kurşun, is, duman, kükürt doldurduğunda okullar kapanıyor, yaşlılar, gençler ve çocuklara evden çıkmama nasihatları. .Yakında şehir merkezlerinde tabelalar görmek olası: ' Buradan nefes almak tehlikeli ve yasaktır!

Tabut gibi okul binaları, sevimsizliğin, iticiliğin, tüm çarpıklığında yurtlar, yeşilden yoksun, güzel sanatlardan zerrece nasiplenmemiş eğitim mekanları, camlarından ineklerin baktığı (gerçek anlamda inek) tavukların 'bahçesinde' gezindiği işletme fakülteleri, kış memleketinde camı, çerçevesi kuzeye bakan okullar.

Yap-sat'cı vurguncu, üç kağıtçı müteahit bu dünyada ki günahını çaldığı demirin, çimentonun vs.nin vebalini ödeyip öteki dünya da cennetteki mekanına kavuşmak için, eğri minareli, ilkel-cart yeşile boyalı, dört köşe, tas kubbesi ziftle kaplı güdük camiler inşaa eden bir hayır sahibi olarak aynı zamanda Sinan'ın da torunu konumundadır. Ya o üstgeçitlerinin göğü görmeye geçit vermediği ve pek de kimsenin geçmediği özel şirketlerin halka armağanları. Duvarlarda devasa, çarpıcı renk ve yazılarla göze dalan, beyni kemiren reklamlar.

Ve daha bunlar gibi nice bozukluğun kaynağını kendin de görmeyenlerdir, emekçileri çevreyi, kent yaşamını bozanlar olarak niteleyenler. Giderek yeni-malthus'cu teorilerle çekirge sürüsünü" nün dölbereketini kurutmayı kafasına koyanlar .

ÇEVRE SORUNUNU KİM ÇÖZER?

Üretim ilişkilerinin ve üretim biçiminin yansıttığı toplumun sosyo-ekonomik düzeyi ile orantılı olarak üretim araçlarının mülkiyetini ellerinde tutanlar köşklerinin, villalarının, yalılarının, şirketlerinin, işletmelerinin, fabrikalarının, arazi ve banka cüzdanlarının mülkiyetini de ellerinde bulundurdukları süre içindir çevreye ilgi ve sevgileri, kendileri içindir Geri iş bölümünün, yaşam alanlarına koşut olarak bölüp belirlediği çevre sorunu gibi.. kullanım değerinden, değişim değerine dönüşüp, kar yarattığı sürece..İnsanın emeğine, emeğinin ürününe, doğasına, ilişkilerine kendine yabancılaştığı sürece, çevresine de yabancılaşmasından yararlanıp, çevreyi doğal - tarihi - plastik boyutuyla da mülk edinimleri .

Doğanın en yararlı kullanımı, tarımsal verimliliği artırma, doğal zenginlikleri ve besinleri eşit paylaşma, ormanlardan, göllerden akarsu ve denizlerden ortak yararlarına ham maddeyi mamül hale getirirken, yerleşik düzenin insan için en verimli, en yararlı, en zengin en sağlıklı ve üretken kılınması tarihin ve kültürel geçmişin tüm insanlığın malı ve mirası olarak özümsendiği sanatların yaratıcı doruklarından, bilimin ve teknolojinin olumsuzluğunu yine bilim ve teknolojinin yoğun gelişmesiyle aşarak gelişen insanlık için, geçmişten geleceğe uzanan çevreyi olduğu gibi değil de, olması gerektiği gibi kurmak ve yeniden üretmek bir kaçınılmazlıktır.

H.G.Wells'in, zaman makinası, geri iş bölümünün belirlediği tüketenlerin yumuşakcalar haline gelip gündüzü ve doğayı paylaşmalarının üreticilerin ise yeraltına çekilip, geceleri yaşayıp ava çıkan canavarlar haline gelmelerinin çerçevesini çizdiği o karamsar ve kötü yarın'ın bugünkü, çehresini dünya çapında hegemonya mücadeleleri içindeki süper devletlerin, silahı tacirlerinin, savaş tehlikesinin, sanayii kirliliği, açlık vs. sorunlarının belirlediği başlangıç noktasından hareket ederek, dünyanın mahvolarak yokolduğu noktaya gider...

Böyle bir gelecek mi var insanlığın önünde?

Bütün bu olumsuzluklar, bir sistem olarak insanın insan üzerindeki sömürüsünün, tahakkümünün, geri iş bölümünün son bulduğu mutlaka ve mutlaka ne pahasına olursa olsun kurulacak adil eşit ve özgür insanlığın altın çağında gerçek anlamını bulacaktır

UMUTSUZ OLMAK İÇİN NEDEN VAR MI?

Tek tek konakları, tarihi eserleri, birkaç on metrelik kıyıları "halka karşın" kurtarma girişimlerinin en azından olumlu ama pek de verimli çabalar olmadığı ortadayken.

Çevre sorununu kendine, ilişkilerine ve yaşamalarına ilişkin yabancılaşmasının, önce kaba-ekonomik de olsa, kırıldığı haliyle kendi sorunu olduğunu kavrayan halk kesimlerince çözülecektir. Her sorunun kendi içinde çözümünü taşıması gerçeği ve gerçeğin halka maledilmesi sürecinde öncü kesimin sorumluluğu ve uyanıklığı ile de orantılı olarak...

Şimdi son zamanlarda ki gazete haberlerine bir göz atalım:

Silifke de, Akkuyu Nükleer Santrali yapımına yöre halkı yanlış yer seçimi ve çevre kirliliği kaygısıyla karşı çıkmakta...

Gökova termik santralinin yapımını önlemek için yöre halkı yetkili makamlara dilekçe yağdırmakta

Foseptik pisliklerini derelere boşaltmaya kalkan vidanjörlere halk, çoluk-çocuk topluca karşı koymakta

Çorlu deresinin suyunu kirleten, arıtma tesisi olmayan dev fabrikaların, çevredeki köylülerin çabalarıyla, faaliyetinin durdurulması..

İşte bu haberler, ilk adımlar da olsa, zayıf ta olsalar bir yandan halkın gerçekten artan duyarlığı ile, öte yandan genç insanların pis duvarları boyayarak, doğayı nakşetmeleri parklarda insanlara, kendi heykellerini taşıyarak gündelik hayatlarında, bazen bazı heykellerin kırılarak da olsa, bir ilişkisizliği, güdüklüğü kırmaları, bu sorun da da umutsuz olmayı bir lüks haline getirmiyor mu?

Daha da ötesi:

"Kapitalist yayılmanın düzensiz niteliğinin yolaçtığı fiziksel etkiler arasında sanayi bölgelerinde ki çevre kirlenmesi ve köylük bölgelerin sınırsız bir şekilde talan edilmesi sayılabilir. Bugün dünya çapında bir sorun olarak görülen bu etkileri Engels, neredeyse yüzyıl önce saptamıştı.

"Yalnızca bir tek büyük plan temelinde üretici güçlerinin uyumlu bir biçimde işbirliğini sağlayan bir toplum, sanayinin, kendi gelişimineve üretimin diğer unsurlarının sürekli gelişimine en uygun biçimde bütün ülke çapında dağılmasını sağlayabilir."

Dolayısıyla, köy ile şehir arasındaki anti-tez'in ortadan kalkması yalnızca mümkün değil, aynı zamanda, sanayi üretiininin olduğu kadar tarım üretiminin ve en fazlada halk sağlığının doğrudan bir zorunluluğudur. Günümüzdeki hava, deniz kara zehirlenmesinin önüne ancak köy ile şehrin birleşmesiyle geçilebilir şimdi şehirlerde çürümekte olan kitlelerin durumu ancak bu birleşme sayesinde değişir ve şimdi hastalık üretmeye yarayan dışkılarının, bitkilerin büyümesi için kullanılması ancak o zaman mümkün olur " (Engels'ten aktaran George Thomson - Kapitalizm ve Sonrası)

Bizim yirmibeş yıllık tanıklığımızın özeti bozuk olana, kötü geri olana dair olsada, önümüzde uzanan geleceğe ilişkin tanıklığımız ve çabamız, yaşamamız gerekeni yüzyılın ötesinden gören o görkemli insanların saptadıklarına dair olacaktır, mutlak.

DİPNOTLAR :

(Ankara'da, gökdelenin duvarında Kuzgun Acar'ın yapıtını kaldırıp, metal banka amblemini dikenlerin beyinsel güdüklüğünün son tezahürü Hitit güneş kursuna, kirli korkak, kaypak gölgesini uzattığı şu günlerde.. gerçekten de tüm boyutuyla çevre sorunu halkın kendi sorunu geleceği ile özdeş bir temel mesele olarak ta toplumun tüm alanlarındaki demokrasi mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu daha mı çok açıklıyor ne?!)

GENÇKEN DOĞA

Handan ÖZTÜRK

5 yıl önce gördüğüm bir Çin röpr ödüksiyonu, mısır tarlasında çömelmiş küçük bir kızı, iki örgülü saçlarından birinden çıkardığı kırmızı kurdelesiyle, kırılarak eğilen bir mısır dalını ana gövdeye bağlarken betimliyordu. Bu görüntü iki açıdan düşündürmüştü beni:

1- Çocuğun doğayı kavrayışındaki canlılık.

2- Dayandığı bilinç düzeyi

Genelde, durağan bir güzel görüntü olarak algıladığımız doğayı, resimdeki çocuk acı çeken, yardıma gereksinimi olan bir insan canlılığında kavradığından sevgi dolu bir sorumlulukla yönelmişti ona... Ancak biraz daha düşününce bunun çocuğun, doğanın o dingin sessizliği altında saklı olan gürül gürül akışı ve devingenliği bilinçli olarak yakalamasından kaynaklanmadığı anlaşılabilir. Mısır'a atfettiği bu canlılık, mama verdiği, konuştuğu, uyutmaya çalıştığı bir oyuncak bebeğe yakıştırdığı canlılık imgesinden çok farklı olmasa gerek.

İnsanın çevresini var olanın dışında yorumlayarak çok ilginç betimlemeler yaratabildiği dönemidir çocukluk dönemi Bunu en açık biçimiyle gökyüzünü yeşile, toprağıysa maviye boyadığı resimleriyle koyar ortaya. Bu bağlamda resimdeki küçüğün doğayı kavrayışındaki canlılık, belli bir bilinç düzeyinin sonucu değil çocuk dünyasının imgelemleridir.

Bir örnek de doğaya aynı sevecenlikle yaklaşan ancak bilinçli bir düzeyde kavrayan yaşlılık dönemine ilişkin vermek istiyorum 'Merhaba Dünya" adlı filmden. Film çocukluğundan bu yana yaşadığı evden adımını dışarıya atmayan bir bahçıvanın (P.Sellers) öyküsü çerçevesinde insan ve doğa ilişkisini de irdeliyordu.

Yaşadığı evin sahibinin ölümü üzerine buradan ayrılmak zorunda kalan ve dış dünyayı yalnızca televizyondan tanıyan yaşlı bahçıvanın sokağa çıkar çıkmaz gördüğü ağaçlara gösterdiği ilgi ve yakınlık, küçük Çinli kızınkinden çok farklı değil.

Gördüğü ağaçları tek tek gözden geçirirken, kurumuş dallarını elleriyle budarken, topraklarını eşelerken ve ilk gördüğü polise hangi ağaçlara su verilmesi gerektiğini anlatırken ki tavrında aynı canlılık ve sevecenliği yakalamak olanaklı. Yine ilk kez çıktığı dış dünyada doğallığı ve içtenliğiyle başkanlığa aday gösterilecek denli yol alabilen bahçıvan, herşeyleriyle yabancılaşmış insanları bir cenaze töreni başında yaptıkları çıkar hesaplarıyla baş başa bırakarak, ormanla kaplı su kenarıyla görnütülenmiş doğa içinde yitip gider.

"Cazip koşullar" a sırtını dönerek doğayı yeğleyen bu davranıştaki bilinçli seçim, onu resimdeki kızın bilinçsiz yönelişinden ayırır.

Peki yaşlılıkla çocukluk arasındaki gençlik döneminin doğaya yaklaşımı nedir? Bunun yanıtını yukarıdaki iki örnekte de bulmak olanaklı değil.

Gençlik döneminde insan, doğayı bahçıvanın düzeyine yakın bir bilinçle kavranmasına karşın aynı yoğunlukta bir ilgi ve sorumluluk duymamaktadır. Çünkü tüm ilgi ve enerjisini, sosyal yaşamın öngördüğü ilişkiler çerçevesinde kendini gerçekleştirmesi ya da kanıtlaması yolunda harcaması zorunluluğu onu ister istemez doğadan koparmakta girdiği yarışın şiddeti oranında uzaklaştırmaktadır. İnsanı, insana olduğu kadar doğaya da yabancılaştıran bu yapılanma içersinde doğru bir doğa bilinci ve kültürü de geliştirilmediğinden ya da bu bir sorun olarak örgütlenmediğinden doğa canlı bir varlık olarak önemini yitirmekte hatta giderek durağan bir boyutta algılanmaktadır.

Artık onun için doğa sıkıldığında sığınarak dinlendiği bir yer, sevgilisiyle el ele dolaştığı ya da spor yaptığı güzel bir çevre olarak önem kazanır. Üzerindeki etkisi ya da duyarlılığı da gençte buna bağlı olarak daha yüzeyseldir. Girdiği sosyal arenadaki yarışın o şamatalı, baş döndürücü hızının yanında doğanın devingenliği onun için oldukça sönük hatta durağan kalır.

P.Nizan'ın belli bir dönem içerisinde irdelediği gençliği anlatan "Fesat" romanındaki kahramanlarından olan devrimci genç Bernard, tatil için gittiği Nikso Adasında gördüğü olağanüstü doğa güzelliği karşısında şöyle düşünür:

"Burada yeryüzünün korkunç büyüklüğünü insanın aklına getiren ne bir kaçış, ne bir yok oluş, ne de ufuk özlemi vardı. Sanki hiçbir şey kocamıyor, durmadan kendini yenileyen bir yapıt benzeri dünyanın bağrında durmaksızın tekrarlanıyor gibiydi. Şaşkınlık ve mutluluktan soluğu kesiliyordu insanın. Kendi kendine yeten bir evrenin karşısındaydınız. Burada ne geçmiş, ne gelecek vardı. Zaman ve ölüm durmuş gibiydi, bilimsiz anların büyük düşsel serüvenlerini yaşıyordunuz" (say 120)

Ancak sosyal arenayı yeni yarışçılara bırakacak denli gücü tükendiğindeyse doğa yeniden canlanır kafasında. "Şöyle güzelce bir yerde bir çiftlik ya da tavuklarla çiçekler de yetiştirebileceğini bahçeli küçük bir ev" özlemiyle doğaya yönelir yeniden. Ama bu kez kendiliğinden de olsa kendi savaş dolu yaşamının ne denli büyük boyutlarıyla doğada da yaşandığının bilincine vararak ve onu dip diri kavrayarak şöyle der.

Dünyalar vardır düşünemezsin
Çiçekler gürlütüyle açar
Hele martılar, hele martılar
Her bir tüylerinde ayrı bir telaş

YEDİ CANLI HÜRRİYET MEYDANI

Hakkı ERGÜN

Üniversite mahallesinin önünde bir alan uzanır. Harbiye Nezaretinin yüksek duvarlarının ardındaki üniversitenin kimlik gösterilmeden girilebilen bir parçası belki. Belki de üniversiteden çok güvercinlerin, yaşamları güvercinlerin kursağına girecek buğday tanelerine bağlı olan yaşlı yem satıcılarının. Belki de konfeksiyonda çalışan Küçüköy'lü, Taşlıtarla'lı, Beşyüzevler'den işçi kızların, delikanlıların güzergahı. Sabah, akşam karanlıklarında kayıp gidiverirler işyerlerine ne taşlar, ne devasa kapı ne istiflenmiş masalar ne de kağıtlar - Güvercinler; şişmanlıktan uçamazdır çoğu. İyilikle beslenmişlerdir çünkü. San Marco alanının güvercinlerine sayı olarak erişmiştir. Sormak gerekir, onlar bizimkiler gibi besili mi?

Göngörmüş yaşlılar vardır, uzunkerevetlerde gittikçe yaldızlaşan anılarıyla otururlar ve bir gün yine arada göçüp giderler. Alanımız dimdik ayaktadır, onu o yapanları gün gün yitirsede. Bunlar ya anılardır. Anıları yok etmenin bir yolu bulundu galiba. Ki bu alanın en görkemli anısını yaşatan yirmi yıllık adı bir gün belediye otobüs duraklarından, hat tabelalarından siliniverdi (Hoş bu hareket ne denli sistemli ise de bugün bile birkaç minibüste Hürriyet Meydanı yazısını okuyoruz. İlgililer bunu bir ihbar olarakta değerlendirebilirler.) Olağanüstü değişimin mucitleri acaba o adın çağrıştırdıklarından mı rahatsızdı? Bu rahatsızlığı halâda duyanlar var ve gazetelerdeki sütunlarından ihbarların yanında şöyle çağrılarda yapıyorlar. Hala kalıntılarının ellerini öptükleri bir iktidarın kurşunlattığı üniversiteli gencin, teğmenin adını bordasında taşıyan vapurlarını adları "değiştirilsin!" Taşıyla, toprağıyla, havuzuyla, tramvay raylarıyla, görünümüdür, insanlarıdır yitip gidenler anılardan başka.

Harbiye Nezareti yada daha eski adıyla Seraskerlikyüzyıl öncesinde şehrin göbeğidir. Aksaray'dan, Süleymaniye'den, Ayasofya'dan gelen yollar burada birleşir, iş güç sahibi olanda, işsiz güçsüzüde, ipsiz sapsızı da günün herhangi bir saatinde buradaydı yada buradan geçerdi. Alana açılan tüm yollar, alanın bir parçasıydı. Bugünkü gibi rampalar, setler, alt geçitlerle ayrılmamıştı. Seraskerlik kapısından, bir ucu Direklerarasına (Şehzadebaşı) uzanan yoluyla şehrin en gözde piyasa yerlerindendir birde. Tanzimat sonrası, sokakta dolaşmaya cüret edebilen kadınlar burada görüldü. Ama onlarda gani gani cesaret olmalı, laf atmanın, sıkıştırmanın kırk türlüsüne karşı. Direklerarası'nın dar kaldırımlarından uzanan bu aşna fişna meydanda isyancılar, suikastçılar için kurulmuş idam sehpasıyla karşı karşıyadır. Siyaset günleri, dallarında kekemeliğe birebir meyveleri sallanan dut ağaçlarının yanındaki dar ağaçları, Osmanlı'nın derdine derman olur. Zaman zaman isyanların ilk kalabalıklarıda bu alandadır Sözgelimi 1730'da.

Alana canlılık katan bir başka unsur satıcılardır. Zaman zaman çekilip götürülen, yıktırılan, en son olarakta 1930' larda İstanbul Belediyesince kesin olarak kaldırılan dükkancıkları vardı. Sahallar bunların içinde en dayanıklısı oldu.

Alan üzerinde oynamak geleneği de bu arada İkinci Abdülhamid zamanında yerleşir. Önüne geçilemez bir şekil

alan kimlik değişimi, değiştirilmesi süreci başlamıştır.

II.Meşrutiyet sonrası daha bir canlıdır yaşam. İnsanlar çoğalmış, yeni, alışılmadık türden olaylara sahne oluyordur alan; ittihatçıların kitle gösterileridir sözgelimi. Bir fotoğrafta Enver Paşa'yı ittifak devletlerinin temsilcileriyle birlikte tahta bir topun yerleştirilmesi töreninde görüyoruz. 1. Dünya savaşının sıcaklığını alana taşıyacaktır bu simge.

Oysa mütareke ve işgal daha sıcak geçecektir. İşbirlikçi hocalara karşı başlatılan ve tüm Darülfünunu saran öğrenci grevinin beyannameleri alandaki direklerde, azınlık ve iktidara yakın ailelerin çocuklarıyla, grevci öğrenciler arasındaki kavgalar, kah fakülte koridorlarında, kâh alanda sürer. İşgal birliklerinin tanklarında namluları üniversiteye dönük bir şekilde yine alandadır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında sık sık Darülfunun öğrencilerinin gösterileri yer alır. Yerli malı kullanılmasının istendiği yürüyüş gibi. Cumhuriyet'in onuncu yılı bir dönüm noktası olur. Çift fiskiyeli havuzu, tarhları alandan geçen yolların çevresinde güzel süsler olarak yerini almıştır. Ve artık burası alan değil bir parktır. Şehrin en büyük boşluğu genişçe bazı yollara indirgenmiş olur. Ama canlıdır bu çevre yine; Beyazıt camiine dayanan kütük, camiin diğeryanında çöken imparatorluktan pek yaşlı olmayan çınarların altında ufak bir kır kahvesi görünümündeki, kahveleriyle. —Ne varki çınarlardan sözederken Evliya Çelebi'nin iştahla anlattığı dut ağaçlarından sözedemiyoruz. Yok edildikleri zaman meçhul.-

Üniversitenin hemen yanında, belki ona rakipti bu kahveler. Daha çekiciydi elbette, öğretim üyeleri, en ünlü sanatçılar, nüktedanlar burada toplanırlardı. (takılmazlardı) Edebiyat anılarında geniş yer tutan bu söyleşiler, sanata ilgi duyan herkese adeta gel gel ediyordu. Savaş yıllarında 1940 kuşağı sanatçıları da Küllük'te üstlendiler. Bütün dostluklar, kırgınlıklar, dergiler burada doğdu, burada battı belkide. Herşey buradan izleniyordu, savaş, işgaller, kurtuluşlar. Bugünün saflarında o kahvenin masalarında belirlenmiş denebilir. 40 kuşağının ozanlarının masalarıyla, Büyük Doğu'cuların masaları farklı yerdeydi. Uzun süre merkezi özelliğini korur burası. Şöyle çağrılar yapılır

"ragıp saatin kaç saatin
beyazıt meydanında fıskiyeler davrandı mı
Haydi gel sahaflar çarşısına ugrada gel" (1)

Ellili yılların ikinci yarısı; DP iktidarının büyük istimlak hamlesi Beyazıt meydanından da geçer. Aksaray'dan Ayasofya'ya uzayan yolun yokuşu tıknefeslerin gözünü korkutmuş olmaliki Beyazıt'taki kısmının seviyesi indirildi. Böylece bazılarına göre halkın gözünde bir türlü yükselemeyen üniversite, iktidar tarafından herhalde bilinçsizce - topografik bir yükselmeye maruz kaldı.

Bilinçli olduğu açık olan bir şey vardı. Paris Polis Müdürü Haussman' dan esinlenme. Komün direnişinin süresini uzatan dar girişi çıkışı belli olmayan Paris sokakları, top atışlarının serbestçe yapılabileceği caddeler haline getirilmişti, Napolyon III ve herne hikmetse büyük mimar olarak anılan Baron Haussman tarafından.

Setler, altgeçitler derken alan olarak elde avuçta birşeyler kalmıyordu. Burada Reşat Ekrem Koçunun yıllar önce söylediklerini aktaralım.

"Meydanlar, mitinglerin, büyük siyasi nümayişlerin ihtilallerin, onbinlerce insanı toplayan duvarsız ve tavansız salonlarıdır, onun içindir ki müstebit despot idareler meydanları hiç sevmemişlerdir, meydanları şenlendirme güzelleştirme adı altında.....mümkün olduğu kadar insan ayağının basacağı sahasını daraltmaya çalışmışlardır."
Bu olay herşeyi çirkinleştiren iktidarın şehircilik anlayışının da bir anıtıdır herhalde.

28 Nisan 1960 gününün Beyazıt Meydanı bütün beklentileri boşa çıkardı. Üniversiteliler Haussman dahil, tüm meydan tanzimcilerinin kemiklerini sızlatarak, Hürriyet Meydanı'nın tüm harflerinin hakkını veren bir direnişi meydanın irili ufaklı taşlarıyla birlikte gerçekleştirdiler. Üniversite çevresindeki sokaklardan alana doğru akan öğrencileri hangi set hangi rampa durdurabilirdi ki?

Fıkır fıkır demokrasi özlemiyle kaynaşan bu öğrenci topluluğundan birisini yere düşürür, yağan kurşunlardan rastgelenler. Siyaset meydanı bir canı daha kucaklamıştır.

1960 sonrasında Turan Emeksiz'in düştüğü yere dikilen siyah kütle üniversitenin uzağında melül mahzun 20 yıl boyunca her 27 Mayıs'ta birer uçarından tuttukları bayrakla gelip çelenkler bırakanların anısıyla durur.

(1) Atilla İlhan

YARARLANILAN YAPITLAR

İstanbul Ansiklopedisi Cilt - 5
Reşat Ekrem Koçu
Kahveler Kitabı
Salah Birsel
Güzelleşen İstanbul
İstanbul Belediyesi 1943
Un Guide d' İstanbul
Çelik Gülersoy
İstanbul
Edmondo De Amicis
Küllükten Kalanlar 8 Nisan 1984 Cumhuriyet Mehmet Kemal
KİM dergisi 10 Temmuz 1959

HEYKELLER VE İNSANLAR

Aydın ERKUŞ

Fındıklı parkı beton istilasına henüz uğramamış, sayılı kıyı parklarından bi-i. Hemen parelelinde Meclisi Mebusan addesinin ardından Cihangir beton te-eleri yükselir. Tepenin işhanı ve 'iş vleri' yığınına nispet, kahramanca irenmeye çalışan Fındıklı Parkı, geç-iğimiz yıl önemli bir yara aldı : Kıyı eridi betonlandı ve böylece arabaların oğaz manzarasını, insanların da araba anzarası seyretmesi sağlandı.

Yaz ayları boyunca, dar gelirli çevre kinlerinin dinlenmek için doldurduk-rı Fındıklı Parkı, öğle saatlerinde ademi öğrencileri ve memurlarca da rcih edilir. Yıllardır hiç bir karşılık madan park ağaçlarını koruyan, bir lümünü bizzat diken, çimenleri te-zleyen parkın doğal emektarı Servet ağabeyimizden sözetmeden geçemeye-ceğiz. Park ziyaretçilerini bir bardak taze çayla memnun edip, geçimini sağ-lamaya çalışması yetkililerce çok gö-rülmüş küçük çay kulübesi elinden alınmıştır.

Geçtiğimiz günlerde D.G.S.A. Hey-kel Bölümü öğrencilerinin işlerinden oluşan bir açık hava heykel sergisi Fın-dıklı Parkı'na (geçici de olsa) renk ve soluk kattı.

Bizler bu olumlu etkinliğin sevinci-ni yaşarken diğer yandan dikilişi de epeyce tartışmalara yol açan Hitit Anıt-tı'nın kaldırılıp kaldırılmaması sorunu tartışılıyordu.

Ülkemizde kültür ve sanat eserleri deyince sadece ata yadigârı (dar ulus-çu) eserlere sahip çıkan bir zihniyetin kültür ve sanat politikamızda etkin ol-duğunu düşünürsek, bu türden olayla-ra şaşmamak gerekir. Öteden beri bir çok soruna yaklaşım biçimi "Cevahir öldü zevahiri kurtar" ma şeklindedir. Daha ötesi cevahir ölür, zevahirin başı-na kargalar üşüşür. (Kargaları kovacak biri ne zaman çıkar?)

Biz genç kuşakların geleceğe daha bir umutla bakabilmesi için geçmiş ve bugünün bağlarını iyi anlamamız gerekir. Kültür ve sanat eyleminin in-sanın günlük yaşam biçimine birebir girmesi, yaşama sevincini ayakta tutar. Böylelikle daha soluklu ve mutlu ola-bilir insan.

Sanatçıya ve sanat eserine duyulan saygı ve sevgi, insanın doğaya ve kendi özüne duyduğu saygı ve sevginin anlatımıdır. Doğal bir varlık olan insanın başta doğayla uyuşumu ve 'zor' u aşma çabasında, bugünün penceresinden bakıldığında, manzara hiç de iç açıcı değildir. İnsan, doğanın zorluklarını yenmek için çıktığı bu uzun yolculukta, sırtında bir yığın metal ve karmaşık teknoloji yüküyle bugüne ulaşmıştır. Doğa tahrip olmakla karşı karşıyadır. İnsanın (kaçınılmaz olarak sırtında aynı yükle) tekrar doğaya dönme isteğini sanatçı, ürünleriyle dile getirme çabasındadır. Sanatçı, insanın kendine ve doğaya yabancılaşması karşısında duyarlı ve tedirgindir. 'Güzelliklerimizi', özümüzü çalan Olimpos'un Haydutlarının farkındadır, mücadelesi bunun üzerine kuruludur.

Ne var ki yine insan çağlar boyunca kendisine dadanan "coşkusal veba" sına yenilip zaman zaman kültür ve sanat eserlerini yok etmiş, ve etmeye devam etmektedir. Bu durumda sanat ve kültür ürünleri zamanın olduğu kadar insanın da yokediciliğiyle karşı karşıyadır.

Sözü daha fazla uzatmadan tekrar Fındıklı Parkı'ndaki açık hava heykel sergisine dönelim. Parkın her zamanki görüntüsü içinde, diğer insanlar gibi gezintiye çıkmış parkın yeni misafirlerini, heykelleri, tanımlamaya çalışalım. Bu heykellerin parktaki insanlardan tek farkı, bizimle paylaşmaya çalıştıkları şeyleri, ısrarlı bir şekilde aynı enstantane içinde vurgulamalarıydı hareketsiz görüntüleri altında. Çevredeki meraklı gözler onları hiç rahatsız etmiyor.. Vazife basamaklarının sonuna gelmiş bir adam "öteye yol gider mi?" diye düşüne dursun, örümcek kaderini örmüş ayaklarına. Çöpleri karıştırmaktan yorulmuş bir adamcağız ağacın koyu gölgesinde banka uzanmış kestiriyor; dünya umurunda değil. Şortlu iki çocuk birdirbir oynuyorlar (birisinin kafasını kim kıskanıp kopardı?). İşte bir çift sarmaş dolaş, tüylerini zevkle yalayan kediciğe gölge olmuşlar, diğer bir yanda gitaristin solosunu içercesine dinleyen iki genç, sevgilerini dokunarak paylaşan başka bir çift. Anneliğin gururuyla etekleri kabarmış bir kadın adeta hain kurttan kızını sakınarak ormanda yol alıyor. Başka bir köşede kapılar, dönüşen insana açılan, insandan metaya dönüşen kapılar.

Parka canlılık getiren bu onlarca form, görünüşteki hareketsizlikleriyle büyük bir devinim içerisindeler. Sanki bizim günlük rollerimizi benimseyerek, kaybettiğimiz, yabancılaştığımız, aynı zamanda özlemi içinde olduğumuz bir yaşamı bize tekrar iade etmek istiyorlar.

Buna karşıt, görünüşteki hareketlilikleriyle, hareketsiz bir yaşam içinde-

ki insanlar, bu formlar karşısın düşünüyorlardı. İzlenimlerimizi ya tan sonra bir Çumartesi günü p karşılaştığımız insanlarla yaptı mini söyleşileri de aktarıyoruz.

Heykellerle insanların birlikte seyretmek insanda farklı bir mer 'zevk' uyandırıyor İşte bir çift. de tanıdık gözlerden uzakta, bi başbaşa olabilmek için Fındıklı nı seçmişler Sanki beraber olr mutluluğunu gizlenerek yaşamal ları sıkıyor gibi. Sarmaş dolaş heykel çiftini gıpta ile izliyorla anne, yaramaz çocuğunun heyk çok yakından ilgilenmesine z zaman telaşla müdahale ederek meye çalışıyor. Bir çift turist, e de makina, burnu zincirli dansöz la, ona tezat bir heykeli aynı k yakalama çabasında. İki sirli, hatunun geçerken çıplak heyk bakmamak (veya bakmak) için terdikleri çaba bizim olduğu turistlerin de ilgisini çekiyor. K girmiş rahat görünüşlü bir çift, rine sarılmış kadın erkek heykel bessümle izliyorlar. Kendilerini o yan bu alçıdan form onlara mer luk veriyor.

Akşama doğru köşedeki bü birayla hafayı demlemiş, İst efendisi görünümlü bir adam he lerden birine yaklaşıyor. El-kol ketleri yaparak heykelle konuş başlıyor. İşte değişik bir estetik t Çaktırmadan yaklaşıp anlamaya ç yorum 'r' leri yutulmuş sözci Övgüler diziyor heykele, sanatç Çok hoşuma gidiyor. Acaba ayı fayla da aynı tavrı gösterir miydi ranın neden yasaklanmak isten anlıyor gibiyim.)

Acaba bütün insanlar sarhoş o dı daha mı mutlu yaşardık? Ne niz?

"İnsanlarla heykeller üzerine"

Fatih AKSOY
Aydın ERKUŞ

Bir Cumartesi günü sabah saat 10'da Fındıklı Parkı'ndayız. Servet ağabey henüz çayı demlememiş, sigaramızı içerken boyacı çocuk geliyor yanımıza.

Boyayım mı abi?

Fena fikir değil, hem ayakkabımızı boyatır hem de heykeller üzerine konuşuruz diye düşünüyoruz. Boyamaya başlıyor. Heykelleri göstererek soruyoruz :

Kim koydu bunları?

Parkın yanındaki binayı (D.G.S.A.) göstererek.

Bu okuldakiler yaptılar bütün bu heykelleri, sonra da parka koydular. Ama bu Türkiye'ye hiç bir şey dayanmaz abi.

Niye?

— Baksana boyacının sandığını kırmışlar,

diyor sağımızdaki boyacı heykelini göstererek. Bu sırada diğer boyacı da geliyor yanımıza.

— Hepsine teker teker baktın mı heykellerin?

— Evet

— Hangisi en çok hoşuna gitti?

— Hepsi birbirinden güzel.

Biraz ilerimizdeki soyut kadın heykelini göstererek soruyoruz?

— Şu nasıl, onu da beğendin mi?

İkinci boyacı yanıtlıyor :

Hiç bir anlamı yok, alçıya yazık olmuş bence.

Birinci boyacı parmağıyla göstererek,

Şu gitar çalanı beğendim en çok, diyor.

— Hiç gitar dinledin mi?

Evet, okuldakiler (parmağıyla D.G S.A.'yı gösteriyor) çalıyordu orda dinledim.

"Sık sık yapılmalı bu tür sergiler"

Çayımızı içtikten sonra heykelleri ilgiyle inceleyen iki çocuklu bir çiftle görüşüyoruz.

— Sık sık gelir misiniz parka?

— Hayır, sergiyi gezmeye geldik. Ben işe gitmek için her gün bu yoldan geçiyorum. Hafta sonu çocukları alıp nereye gidelim diye düşündük, hemen aklıma burası geldi. Eşim de ben de öğretmeniz.

— İzlenimlerinizi öğrenebilir miyiz?

— Kırmışlar bazılarını çok üzüldüm. Put sanıyorlar herhalde. Ama halkı alıştırmak gerek. Ben heykelden pek anlamam ama estetik bir zevk veriyor. Parkın havası iyi verilmiş.

— Niye kırılmış olabilir?

— Siyasal iktidar Hitit Güneşi'ni kaldırırken halkın bunları kırması normal. İktidardan "aferin" alır. Ancak yılmamak gerek . Sık sık, pek çok yerden, örneğin Barbaros Parkı'nda, bu tür segiler açılmalı, halk alışıncaya dek ona doğal gelinceye dek direnmeli.

— Eşiniz, çocuklar nasıl buldular

— Çocukların hoşuna en çok oyun oynayanlar gitti. Şu soyut heykeli (geometrik şekillerin üst üste konmasıyla yapılmış) beğenmedik, ilgimizi çekmedi. Belki de sanat zevki ve bilinci yetersiz bizde.

Teşekkür edip, bu tür sergilerin daha pek çok yerde açılması dileğine katıldığımızı belirterek yanlarından ayrılıyoruz.

" Yarın ailemi de getireceğim"

Bir bankta tek başına oturan 20-25 yaşlarında bir gencin yanına oturuyoruz ve sohbet etmeye başlıyoruz.

— Parka sık sık gelir misin?

— Bir haftadır her gün geliyorum.

Şaşırıyoruz,

— Pardon, nedenini öğrenebilir miyiz?

— 15 ay "içeri"de yattım yeni çıktım, her gün buraya geliyorum; sakin, iyi oluyor. "Dışarı" ya alışmaya çalışıyorum.

İlkokul mezunu olduğunu ve "içeri"ye girmeden önce tezgâhtarlık yaptığını öğreniyoruz konuşmalardan. Parkı ve heykelleri nasıl bulduğunu soruyoruz, anlatıyor : "Heykeller parka ayrı bir güzellik vermiş. En çok yatan adamı (bir sandalyenin üzerinde uyuyan adam heykelini göstererek) beğendim. Surdan (heykelin karşısındaki bir yeri göstererek) bakınca canlı gibi görünüyor."

"Yarın ailece gelip gezeceğiz. Liseye giden bir kardeşim var, o bunlara meraklıdır. Benim de sanata merakım var, severim."

"Resim çektirirken ayağını boyacı heykelinin sandığına koyanlar var. Ben ikaz ettim, korumamız gerek, dedim."

"Hepsine teker teker baktım. Oturup bir de buradan seyrediyorum, çok güzel oluyor."

"Teknik ilginç geldi bana"

Sergiyi gezen genç bir hanıma yaklaşıyoruz. Kendimizi tanıttıktan sonra soruyoruz :

— Parka sık sık geliyor musunuz?

— Hayır, sergiyi izlemeye geldim. Adada öğretmenlik yapıyorum. Resim öğretmeniyim.

— Öyle mi ? O zaman heykellerle ilgili ne düşündüğünüzü soralım?

— Değişik bir malzeme ile yapılmış, çuval kullanmışlar. Teknik ilginç, değişik geldi bana.. Bazı heykelleri de kırmışlar galiba.

— En çok hangisini beğendiniz?

— İp atlayan çocukları, bir de şu (çuvaldan yapılmış bir formu göstererek) yakarışı beğendim.

"Başka sergilere de gitmek isti - yoruz"

Konuşma sırasında birinin lise, diğerl - nin ortaokul mezunu olduğunu ve yaz tatili için bir süreliğine İstanbul'a gelmiş olduklarını öğrendiğimiz iki gençle konuşuyoruz heykeller ve park üzerine.

— Daha önce İstanbul'a geldiniz mi?

— Her yaz geliriz. . . . . .

— Bu parka da gelir misiniz her keresinde?

— Hayır, parka ilk kez geliyoruz. Buradan geçiyorduk ilgimizi çekti. Gezelim dedik.

— Nasıl buldunuz?

— Çok güzel, olmuş, çok beğendik. Özellikle şu girişteki yaşlı karı-koca. Aşık Veysel mi o? diyor biri.

Diğeri mermerden yapılmış bir çiftin heykelini göstererek çok beğendiğini söylüyor.

Başka sergilere de gitmek istediklerini söyleyip,heykellerin korunması gerektiğini belirtiyorlar.

"Çaycı : Park Kalabalıklaştı"

Çay içmek için Servet Ağabey'in büfesinin yanına gidiyoruz. Çayımızı içerken de sohbet ediyoruz, Servet Ağabey'le.

— Sergi açıldıktan sonra parkta bir değişiklik oldu mu?

— Kalabalıklaştı .Çoluk çocuğuyla gelip heykellere bakıp, biraz oturanlar var.

Gelip heykelleri gezip gidenler de var.

— Sen de baktın mı?

— Hepsine baktım. En çok da şu yaşlı karı-kocayı beğendim.

— Heykellerin bir kısmı kırılmış. Kim kırmış olabilir?

— Burada gece sarhoşlar falan oluyor Onlar ya da çocuklar kırmış olabilir. Kendini bilen kırmaz.

Çayımızı bitiriyoruz. Servet Ağabey, parasını almıyor ve ikramı olduğunu söylüyor. Hem çaylar hem de küçük sohbet için teşekkür ediyoruz.

"Yrd. Doç. Ferit Özşen: H malar çok doğal"

Parktan çıkmaya hazırlanırken A mi'nin bahçesinde balık tutan h Bölümü Yrd. Doç.'i Ferik Özşe rüyoruz.Yanına gidip konuşmay lıyoruz.

— Kırılmalarla ilgili neler düşü sunuz?

— Kırılmalar çok doğal. Strükt sağlam değil. Dokunmaktan, ok tan kırılmıştır. Kasten old sanmıyorum.

— Biz de kasten olduğunu sa ruz. ilgiyle izleniyor. Yalnızc kırılmış. . . . . .

— Hayali düşmanlar yaratman Heykeller daha çıkarken de kı du. Seneye daha sağlam malz çalışacağız. Ahşap ve demir k yapılmasını sağlayacağız. Kon tülürse seneye yer vermezler. D ce Taksim Gezisi'nde yer iste koruyamayız, kırılır, gazeteler koparır diye izin vermediler.

— Sergiyi nasıl değerlendiriyo

— Bence çok olumlu. Mekan değişti. Espas için bir eylem k gerek. Parkta boşluklar oluşturc yorsunuz, sergiler pek ilgi çekn açık havada, insanların gelip bir yerde ve ilgi çekiyor. Dah hafta sonları dolu olurdu buras hafta arasında da gelenler var.

— Sergi okulda nasıl bir hav tı?

— Öğrencilerin katılımı iyiydi sergi fikri de öğrencilerden Öğrenciler öğrenimi çok katı v buluyorlar. Bu sergi bir canlılık Herkes istediği konuyu çalıştı, işler elenmedi.

Sayın Ferit Özşen'in "bu tür e ler desteklenmeli ve yaygınlaştı görüşüne içtenlikle katıldığını tip parktan çıkıyoruz.

PARKIN ÖTEKİ YÜZÜ

Bircan TOPALOĞLU

Heykel.. Halkımızın sadece yüzeysel olarak tanıdığı hatta bazılarının hiç bilmediği bu sanat dalı eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle Türkiye'de belirli kesimlerin çabaları doğrultusunda yaşatılmaktan ve sınırlı olanaklar içinde geliştirilmekten öteye gidememiştir.

Halkımızın heykele hangi gözle baktığı ya da hiç bakmadığı hakkında basında yer alan yazılar ve tüm arkadaşlarımızın çevrelerinde tanık oldukları, halkla heykel arasındaki yabancılık bizleri böyle bir sergi açmaya zorunlu kıldı.

Sergimizin mekânının Fındıklı Parkı oluşu, heykeli halka sunmak için büyük bir fırsattı . Ayrıca mekânımızın bir park olması ortaya koyacağımız yapıtların konusunu da saptamamıza olanak tanıdı. Bir bölüm arkadaşlarımız özgün çalışmalar yaparken bir bölümümüz de kollektif çalışma yoluna giderek insanların parktaki yaşamlarını sembolize eden yapıtlar ortaya çıkarmaya koyulduk.

Parktaki bu yaşamı heykelleştirmek pek de kolay olmayacaktı. Çünkü hem heykellerin bire bir ölçülerde olması hem de üç hafta gibi kısa bir sürede bitirilmesi gerekiyordu. Bunu gerçekleştirebilecek miydik? Gerçekleşirse halkın tepkisi ne olacaktı? Onlara ne verebilecektik? Bu soruları sormak kaçınılmazdı. Çünkü böyle bir sergi girişimi ilk kez gerçekleşecek, ilgi görürse gelenekselleştirilecekti.

Atölyedeki bir arkadaşımızın önerisi çalışmalarımıza yön verdi Öneri şuydu. Parktaki herşeyin heykelini yaparak, halkın kendi gerçeğini heykel olarak ona sunmak.

Hocamız Tamer Başoğlu'nun da yardımlarıyla yoğun bir çalışma içerisine girdik. Önce parkta incelemeler yapılarak konular saptandı. Park, çok geniş bir kitleyi bünyesinde topladığı için kollektif bir çalışma planlandı.

Her arkadaş tek ya da grup olarak yapacağı çalışma ile öncelikle parkta sık sık rastlanan tipleri heykelleştirecekti. Geriye bir tek sorun kalmıştı. Çalışma tekniği. Önümüzdeki sürenin kısalığı alışılmış teknikle (çamurda işleyip, alçı ile dökme) çalışmamızı engelledi. Bu nedenle heykelleri direkt alçıyla çalışarak ortaya çıkarma ilk akla gelen çözüm oldu. Gerekli olan malzeme sorununu da hocamızın sağladığı kadronlar, kıtıklar, okul matbaasından satın alınan artık kağıtlar, evlerden getirilen eski giysiler ve arkadaşlarımızın okul çöplüğünden bulup buluşturdukları işe yarar malzemelerle halletmek zorundaydık.

Kollektif çalışmanın getirdiği sorumluluk atölyeye düzenli gidip gelmeyi gerektiriyordu. Bu durumda herkes birbirinden hesap sorabilecekti Bazı arkadaşlarımız bu hızlı çalışmaya ayak uydurmakta güçlük çektilerse de, belki de o ana kadar gerçekleştiremedikleri, özgür çalışma zevkini tatmış oldular.

Bu yıla kadar, bölümde görülmemiş bir sergi heyecanı daha başlangıçta dikkatleri üzerine toplamıştı bile!
O güne kadar bölümde hiç görmediğimiz simalar, sık sık gelir gider olmuşlardı. Olay kısa zamanda basına da yansıdı.

Kollektif çalışmanın ürünü olan heykellerdeki bütünlüğü, rengi (beyaz) ve boyutu (1/1) sağlayacaktı. Bunun dışında herkes özgün bir yorum getirmekte serbestti. Bazılarımız bilinen yöntemle çalıştıkları için eleştirildiler. Örneğin alçılı kıtığı ve alçılı giysileri kullanma yöntemi daha önce de kullanılmış tekniklerdi. Oysa amaç bu yöntemle yola çıkıp farklı boyutlara gidebilmekti. Zaten henüz araştırma döneminde olan bizlerin ve serginin asıl amacı, özgün bir teknik ortaya koymak değil, halkın heykeli tanımasını sağlamaktı.

Ve nihayet 1 Haziran 1984 Cuma günü sergimizi açmayı başardık. Her gün sayısız insanın gelip geçtiği, durup dinlendiği Fındıklı Parkı alışılmışın dışında bir olaya sahne olmaya başladı.

M.Ü.G.S.F Resim Bölümü Öğrencilerinin Duvar Resmi Çalışması

Erkin KAYA

İbrahim TARHAN

Nisan ın ilk günleri. İstanbul'da Valideçeşme de ara sokakların birinde hemen... Öyle pek insanın geçmediği bir ufak beton yığını sokak. Sokakta göze çarpan ilk şey bir iskele, iskelenin ardında ise renkler

Sokağa bir ' çıkmaz sokak ' izlenimi veren "tuhaf"ve bir o kadarda çirkin bir yapı iskelenin kurulduğu yer.

Duvar resmi yugulaması işte orada yapılıyor. Marmara Üniversitesi G.S.F Dekoratif Resim bölümü öğrencilerince ; Hamparsum Demircioğlu, Emel Çevikcan. Önder Ergün, Buket Özsoy, Kerim Kılıçarslan, Ahmet Ayrık, O.Atila Keten ve Şeref Möröy.

Bir öğle molasında uygulamayı anlatıyor, tartışıyorlar.

— Duvar resmi İstanbul için bu terde ilk olay. Daha önce D.M.O duvarında, Akşaray'da bir şeyler yapılmış. Ama tam anlamıyla ilk resim bu herhalde .

— Aslında geçen yıl yapılacaktı. Finansman sorunları çıktı. Olmadı. Bu yıl bizim okul'un ' İnsan - Sanat - Çevre' etkinliği içine alınınca başlayabildik.

— Önce resmi yapacağımız yeri inceledik, fotoğraflarını çektik sonra herkes mekana göre eskizler yaptı

Duvar resmi mekanlı birlikte düşünülecek bir olay Tuval gibi değil!. .

Bu sokak şimdi . Yeşillikten yoksun apartmanlar hep..

- Bir gökyüzü var, bir de grilik.

— Hatta buranın çirkinliği öylesine belli ki, gelip soruyorlar "Başka bir yer bulamadınız mı?" diye

— Olmayan bir şey vardı burda. Doğa! Herşey yapay O zaman doğayı kaymak gerekti duvara. Çalışmamız bir doğa soyutlaması. Suyun, gökyüzünün, bitkilerin soyutlama düzeyinde bir armonisi.

- Zaten sokak farklı seçenek bırakmıyordu.

— Renklerde önemliydi, özellikle sıcak renklerin kullanımı...

-- Sıcak renkler zıtlığı rahatsız edici bir noktaya ulaştırırdı. O doğa arayışı içerisinde kurgudaki farklılıklar gözönünde tutuldu. Yani şu: Kırmızıyı ne şekilde koyalım ki rahatsız etmesin

-- Yani ne çevrenin yanında ezik kalacak ne çevreyi bastıracak.

-- Sonra hepimiz tasarımlarımızı, eskizlerimizi ortaya koyduk. Tartıştık, eleştirdik, yeniden çizdik.. Sonra karara vardık.

--Üçüncü tartışmada sonuca vardık. Önemli olan şu, niye ilkinde, ikincisinde kabul edilmedi? Şöyle: Atölyede uygulanacak bir iş olsa ilk tartışmadan sonra kabul edilebilirdi. Burada ise en azından sokaktaki insanlara karşı sorumluyduk.

Yani evinin duvarında üç beş kişi seyretmeyecek Gelip, geçen herkesin seyredebileceği paylaşacağı bir uygulama, resim olacaktı.

(Burada, söyleşinin geçtiği atölyeye uygulamanın başkanlığını yapan Erol Eti hoca da geliyor. Ve hemen 'Dumanaltı olmuşsunuz kapıyı açın da hava alın biraz.." diyor)

-- Bir de herkes reklama koşullanmış, ' reklam mı yapıyorsunuz' diye soruyorlardı.

-- Bir hacı amca 'Gavur işi' dedi.

— Çevreyi güzelleştirmek için resim yaptığımızı söyleyince daha ilgi gösterdiler.

— Mahalleliler, "Su çay, herhangi bir ihtiyacınız olursa gelin." dediler.

-- Bir teyze var, sadece boyanın damladığı yerle ilgileniyor...Gazete seriyor yere siliyor. .

Burada Erol hoca söze karışıyor:

-- Gerçekten haklıdır belki de! Temiz çalışmak gerekli Ben de sizi eleştiriyorum. İskeleden iniyorsunuz, boyaları bile toplamadan gidiyorsunuz. Burayı bile ben süpürüyorum. Bir anlık suskunlukla eleştiri savuşturuldu mu ne?

-- Aslında bu iş, böyle bir arka sokakta sadece bizim çabamızla olmaz. Birçok reklam şirketi de bu işi yürütebilir. Çirkin reklamlar yerine bir duvar

ıi yaptırıp altına aynı imzayı atabi-
r.
- Gerçi sanatın metaya dönüşmesi
'or ama, hiç değilse daha iyi bir
olurdu.
- Bir de ilgilenilmedi. Örneğin, Mi-
Sinan Üniversitesinden bile kimse
p Ne yapıyorsunuz nasıl yapıyor-
uz" diye sormadı.

Sonra, resimlerini tamamlamak için
iden iskeleye çıktılar. Rengarenk
'aları fırça darbeleriyle iliştirmeye
ladılar duvara..
– O üstteki kırmızı lekeyi alta kay-
nışsınız .
– Sarıyı biraz daha açalım mı?
– Yok, yok iyi oluyor.

Peki bu olaya, duvar resmine mahal-
ilerin yaklaşımı ne?
Valideçeşme apartmanı kapıcısı
bri: Önceden, bildiğin bir beton
a vardı. Şimdi çok güzel oldu. Bu
il güzel, bundan güzeli. .kolay değil.
r bakımdan süslendi
Apartmanlardan rastgele bir kaç
renin kapısı çalınıp sorulduğunda
ıları duyabileceksiniz
Füsun Görgü: "Önce anlamadık ne
uğunu, şimdi daha güzel oldu.
ıklendi, fakat resmin manası belli
il.'
Çiğdem Serkesen: Ben bayıldım,
güzel olmuş. Doğayı belirtmişler
ım oğlum resime çok meraklı,
ıen çıkardı ne olduğunu. önceden
ılık çok kötü ve bir çıkmaz so-
gibiydi..

Ayten Alper: "Çok memnun kal-
dım. Sokağı çok güzelleştirdi. Yol ka-
patan bir duvarken güzel bir ortama
dönüştü, renklendi arka sokak şen-
lendi. "

Mübeccel Akarırmak: "Bir film mi
çekecekler, reklam mı yapacaklar diye
bekledim. Kapkara duvardan güzel bir
yer çıktı. "

Çimen Apartmanı kapıcısı Ahmet
Çevik 'Pislik bir yerdi Mahalleyi gü-
zelleştirdi şimdi. Keşke her yer böyle
olsa."

Mehmet Duruoğlu:" Duvar resimle-
ri Avrupa'da, Amerika da çoktan yapı-
lıyor. Hatta yollara, asfalta yapılıyor.
Bu gayet güzel. Renk atmosferi güzel
Çocuklar okullarından çıkıp, halkla
temas ediyorlar Bu da yetişmelerine
yarduncı olacak. Resimleri betonun
dışına çıkmış bir şey değil. Betonu
kamufle ediyor. Ağaç yok, çiçek
yok. Çıkıntı bir duvar başka, resimli
renkli bir duvar daha başka. .Bir de
resim yapan öğrencilerin durumu var.
Kızlı, erkekli çıkıp resim yapıyorlar.
Halk önce şaşırıyor, sonra kız-erkek
arkadaşlığı içinde yapılan işin güzel-
liğini görüyor.

Sokaktaki bir bakkal da. 'Ben bura-
lı değilim. Şehremini tarafındanım.
Asıl oraya yapın. oralar daha kötü.
Renkler canlı göze heyecanlık veriyor.
Topkapı'da geçit var ya, oraya yapın,
gelip geçenin gözünü alsın. Çok güzel
olmuş, memnun oldu koca nine deyin.
Önce yeni Belediye Reisimiz yaptı
sandım meğer okul yapıyormuş, her
tarafa yapsınlar..."

M.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Öğretim üyesi Erol Eti duvar resmi uygulamasını anlatıyor:

'Bizim çevredeki etkinliğimiz ne olur diye insana iyi alışkanlık verebilecek katkılarımız ne olur diye düşünüp araştırma yaptık. Sonuçta duvar resmi tasarımı ortaya çıktı. Ancak resmi yapacak duvarı bulmak çok zor oldu Reklamlardan kurtulmuş bir duvarı burada bulduk. Binanın sahibi önce "Yıkmak istersem, yıktırmazsınız!' diye kaygılandı Ama sonra sevindi yardımcı oldu. Evinin anahtarını bile verdi.

"Yerel yönetimden duvar istedik. Burayı verdiler Kamu Kuruluşlarının verilebilir bir duvarı yoktu. Duvarlar reklamcılara satılmış Bunun bir mafyası var, küçük paralarla aldıkları duvarları, reklamcılara büyük paralarla satıyorlar. Dolayısıyla işlek, canlı bir yerde resim yapacak duvar bulamadık.

" Reklam olgusunu önlemek imkansız ancak eğiticilik kavramı koşul olarak yer alsa, insanımıza bir takım şeyler verebilir.

Güncel yıpranmalar nedeniyle bu işle yoğun olarak meşgul olamıyorum Dersler. idari görev, bürokrasi.. Oysa öğrenciler, çalışarak okuyan öğrenciler de var içlerinde ona rağmen, zamanlarını bu resme ayırıp, isteyerek, zevkle yapıyorlar. Keyif duymadan bu iş yapılmaz "

"Yorgunuz Toplum olarak. Belçika konsolosu buraya geldi de, sanat eleştirmenleri basın, sanat çevreleri ilgi göstermedi. Biz kendimize aktif bir yol vermek istiyoruz Masa başında çok şey söylenir Biz kısa vadede birşeyler yapmalıyız En ufak resim, en ufak şekil, renk, insanı ve davranışlarını şekillendiriyor. Sürekli hırçın olabiliyor ya da aksi. Eğer insana olumlu etkiler yapacak bir takım noktalar, alanlar yaratabilirsek ne mutlu bize. İnanıyorum ki herkes kendi sorumluluk planı içinde ne yapabileceğim diye düşünse epeyce şey olur. "

'Resim, köydeki insanın herşeyinde giysisinde, yazmasında, takısında. Onsuz yaşamıyor. Mağaradan bu yana getirmiş insan bu işi. Dinde sanat olayı misyoner olarak kullanılmış. Elinizde beynelminel bir dil var. Ürkütmeden dozunu bulmak gerek giderek yüceltmek."

'Bundan sonrası için bir iki duvar daha var. Beşiktaş çevresinde. Bize duvar versinler, biz de resim yapalım. Bu duvar bir örnek, bu örnekten yola çıkarak Gültepe'ye gecekondulara gideceğiz Böyle bir araştırma içindeyiz. Duvarını veren istekliler olup da yerel yönetimleri kımıldatabilirsek.. Bankalar her semtte galeri açmaya başladılar. İyi bir olay Biz de teklif götüreceğiz : Şu şu duvarlar var finanse edin, biz resim yapalım ne yazacaksanız altına yine yazın,

"Beni üzen taraf basının da bunun farkına varamaması. İstanbul dan Kapodakya'ya semineri düzenleyenler, bu olayla hiç ilgilenmediler. Biz buraya mayolu bir kız koysaydık, olay olurdu. Bütün basın gelirdi. Düşünmedik de değil. Yapıp 'işte siz bunun için geldiniz' diyecektik. Yapamadık tabii. Bizim jantımızda degildi.

'Ben yurtdışı gezilerinde hayran kaldım. Batı gençliği çok daha etkili. Konservatuar öğrencileri metroda müzik yapıyor, akademi ögrencileri yollara, duvarlara resim yapabiliyor. Batı gençliği daha etkin. İnsan içinde, işinde öğreniyor."

"Bu uygulama da, öğrencilerin son derece katkısı oldu. Son yapmaları gereken işin pratiği oluyor. Resimleri, eskizleri kendileri seçtiler. Tartıştılar ve karar verdiler. Şimdi de yapıyorlar..."

Sonra,

Sokaktan ayrılıyorsunuz Deseni eleştirebilirsiniz renkleri de öyle. Önemli eksiklikler olabilir. Soyut resimin yanıtını bulamayabilirsiniz? İnsan ögesi daha etkin figürler daha canlı daha iyi olabilirdi, saptamasını yapabilirsiniz. Yapabilirsiniz de, nihayet bir ilk uygulamadır Zor koşullarda, olanaksızlıkla, insanların hiçte alışık olmadıkları bir olay olarak..

Bir de genç insanların, öğrencilerin coşkulu arayışlar içinde yine coşkuyla gerçekleştirdikleri bir etkinlik olarak duvar resmi Gençlerin çevreye katkısı tam da bu noktada bundan daha somut olarak estetik boyutlarda başka nasıl ortaya çıkabilir ki?

Isterseniz adresi verelim. Bir de siz görün, neler katmış öylesine cansız bir sokağa bu resim. Neleri değiştirmiş Beşiktaş Valideçeşme Çekirdek Sokak

Bir de resmin yanında ki imza: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü öğrencileri Nisan 1984

BİR AÇIK HAVA SERGİSİ

MİR SERGİ KİTABEVİNDE AÇIK HAVA RESİM ERGİSİ AÇILDI . . .

21 Nisan - 5 Mayıs 1984 , tarihleri arasında açık kalan rgide Mümtaz Sağlam (d.1962) ve ReşatBaşar (d.1962) pıtlarını sergilediler. Halen Buca Eğitim Fakültesi, Re-iş Bölümü son sınıfında öğrenimlerini sürdüren sanat-'ar ilk kişisel sergilerini gerçekleştirmiş bulunuyorlar. eşitli karma sergilere katılan Sağlam ve Başar'ın, yarış-ılı sergilerde ödüllendirilen yapıtları da var. Toplam 21 ağlıboya' yapıttan oluşan sergi, İzmir'de düzenlenen ilk ık hava resim sergisi' olması açısından ilgiyle karşılandı.'

Yeni OLGU'dan arkadaşların isteği üzerine genç sa-atçılar kendi aralarında düzenledikleri söyleşide sergileri e sergileme olayı üzerinde tartıştılar. Kullandıkları gereç-r, ilgi duydukları renkler ve yaklaşımları hakkında da ilgi verdikleri bu yazıyı sizlere sunuyoruz:

I.SAĞLAM: Özellikle 'sayın sözcüğünü kullanmak iste-iiyorum. İçtenlikli bir söyleşiyi gerçekleştirebilmek için oğal davranmakta yarar var. Reşat, başta da yayınlanan sınıtma yazısından hareketle, konuyu yeniden belirleyip yle irdeleyelim.

İzmir de düzenlenen ilk *'açık hava resim sergisi'* olma-ı yönünden ve doğal bir çevrenin 'sanat ortamı'na dönüş-ürülmesi açısından olay ilgi çekici. Amacımız neydi ne ir tepkiler aldık, girişimi başarı ile sonuçlandırabildik ni? Sırasıyla konuşalım bunları, ilkin serginin niteliği ve ergi ortamı hakkında biraz bilgi ver istersen.

R.BAŞAR : Senin de belirttiğin gibi serginin açık havada üzenlenmesi en belirgin niteliği. Daha önce düzenlenen okak, kaldırım ve kahve sergilerine koşut bir gösteridir. ancak değişik amaçlarının bulunması, ve sergi ortamının aha bilinçli bir seçimle yapıldığını (bir öğrenci mekânı eçilmiştir) vurgulamakta yarar var. Sanat yapıtlarının ergileme ve eleştirilme gereksinimlerinin, halkın günlük aşamını aksatmadan doğal bir ortamda gerçekleştirilme-nin gerekliliğini düşündük. İlginç bir yaşam savaşımı ve-en halkımızın müze ve galeri gezmeye zaman ayıramadığı a da bu tür bir *'görsel alışkanlık''* ın henüz oluşmadığı ir gerçek. Kaba bir yaklaşımla-resimlere eğilmeden - ser-iyi böyle niteliyorum.

Özellikle üzerinde durulması gerekli bir nokta da sergi rtamı. Bir kitabevi ve bir kahvenin olanaklarını da kulla-arak bir pasajı çevreleyen duvarları değerlendirmek iste-ik. Genellikle okuyan gençliğin *'takıldığı'* bir kahve (bir öğrenci mekânı) ve aydın bir kitlenin sürekli gelip-gittiği kitabevi (yine bir öğr. mekânı) gözümüzün önünde duruyordu. Bu yoğun insan potansiyelinden yararlanmanın zor olmayacağı açıktı ve sonuçta da başarılı olduğumuzu sanıyorum.

M.SAĞLAM : Halkımızda görsel bir alışkanlığın olmaması gerçeği beni de düşündürüyor Öncelikle bu alışkanlığı edinmek zorundayız Görsel sanatlara ilişkin bir yapıtın tadını almak, değerini anlamak, çizgi ve renk oluşumlarından yaşamı etkileyecek duygular edinmek için, görsel pratiğin olanaklarını araştırmaya, kısacası çok resim görmeye gerek vardır. Bu sergi bu gerekliliği bildiren, bu eksikliği gidermeye çalışan bir çabaydı. Yaşamakta olduğumuz çevrelerin genel düzeninden, evlerimizin çıplak duvarlarına varıncaya dek, görsel alışkanlığı henüz özümseyememiş bir toplum olmanın rahatsızlığını yaşıyoruz.Toplumda bir beğeni dengesini oluşturmanın baş koşullarından biri de zamanla toplumun alt katlarına sinecek olan görsel alışkanlığı, zaman geçirmeden benimsetmek ve bu alışkanlığı yaşamın ayrılmaz bir parçası durumuna getirmektir Bence açık hava sergileri, kahvelerde saydam gösterileri, kaldırım boyunca ip üzerine karikatür sergileri bu alışkanlığın oluşumunda etkin olacak girişimlerdir.

Peki, bu gerekliliği kavradık ama sergiye gelen kişilerde böyle bir etkileşimin oluştuğunu düşünüyor musun?

R.BAŞAR : Çok kesin bir yargı olacak ama, ben 'evet' diyorum. Sergiye gelen bazı yazın adamlarımız resme ne kadar uzaktı. Birçok okumuş doktorumuzun tavrı ise unutulmayacak cinsten. Bazı genç arkadaşlarımızda dahil, bu kişilerin resim yapıtını bir şiir gibi açıklamaya çalışmaları, bu alandaki yetersizliklerini örtmek istemenin yanında, yapay bir ilginin olşumasını ve bu kişilerin eksikliklerini görmelerini sağladı.

Ev kadını simitçi çocuklar, çaycı ve ayakkabı boyacılarının eleştirilerini aynı anda ve aynı ortamda aldık. Resimlerimizin onlarca hayli değişik ve bizim hiç düşünmediğimiz bir biçimde algılanması - yorumlanması, insanımızda ince bir beğeninin varlığını gösterdi.

M.SAĞLAM : Reşat'cığım sözü birazda yapıtlarımıza getirsek diyorum. Ben kendi yapıtlarımı tanıtmakla işe başlayayım Çalışmalarım son iki yılın ürünleri olan yağlıboya resimlerden oluşmaktadır. Görünüm (Peysaj), ölüdoğa ve figür örneklerinin bulunduğu resimler *''atölye''* ortamında yapılmıştır Burada *''atölye eğitimi''* üzerinde durmakta yarar görüyorum. Günümüz de uygulanan atölye eğitimi Rönesans döneminin usta-çırak ilişkisi kavramını aşmış bir uygulama biçimindedir. Bu usta-çırak ilişkisinden kalan tek şey, usta ile çırak arasındaki kişisel ilişkidir. Resim eğitim diğer alanlardaki gibi öğreticinin kişisel özelliklerinden bağımsız bir uygulama alanında gerçekleştirilmeyeceği için öğrenci ve öğretici arasındaki kişisel ilişki bir zorunluluktur. Atölye eğitiminin yönetici kişilerin adlarıyla nitelendirilmesinin anlamında bu kişisel özellik ve ayrıcalıklardan yararlanılır. (Ör Fahri Sümer Atölyesi derken)

Atölye eğitiminin ilk yıllarında öğrenciye çeşitli ögeler aracılığı ile doğayı doğru göstermek esastır Bu da ancak yaratma eyleminde temel anlatım olasılıklarının ilk biçimi olan desen'in belli bir yöntem içinde öğretilmesiyle gerçekleştirilebilir. Doğayı doğru göstermenin araçları olarak çıplak model (ki bizim okulumuzda hala yoktur) ölü doğa, doğal görüntüler ve özellikle antik heykellerden yararlanılmaktadır. Atölye eğitiminin temel ilkelerinden biri de eğitimin son yıllarında öğrenciyi kişisel eğilimiyle başbaşa bırakmaktır.

R.BAŞAR . Resimlerinden söz ediyordun, ben sürdüreyim. Ben, yapıtlarını üç grupta inceliyorum.Sanırım itirazın yoktur? Sıcak renk armonileriyle oluşturduğun ölü doğa'ların ilk grubu oluşturuyor. Bu yapıtlarda Barok et-

kilerin varlığı kendini çabucak hissettiriyor. Çok renge gitmemenin avantajını bu, dizi yapıtlarında görüyoruz. Kolay bir beğeni sağlayan yapıtlar seni yeniden gerilere yöneltmez dilerim.

İkinci gruba deneysel nitelikli çalışmalarını sokuyorum. Çoğun yüzeysel bir anlatımın egemen olduğu bu çalışmalar hemen belirteyim seni daha yoracağa benzer. Araştırmalarını, renk deneylerini sürdürmen gerekli.

Üçüncü gruba aldığım görünüm'ler için daha iyimser düşüncelerim var: Erken bir üslüplaşma çabası kendini hissettiriyorsa da bilinçli bir kompozisyon anlayışının, seçtiğin renk ve kullandığın çizgilerin de uyumuyla seni nitelikli ürünler vermeye götürdüğünü rahatlıkla söyleyebilirim.

M.SAĞLAM . Öncelikle şunu belirteyim, iddialı yapıtlar değil çalışmalarımız. Salt iki resim severin içtenlikli yaklaşımları. Bununla yapıtların düzeysiz olduğu anlaşılmasın. Nitekim, izleyicilerin coşkulu tepkileri ve teşekkürleri bunun böyle olmadığını kanıtladı.

Senin yapıtların, karmaşıklığı az, düşünülerek oluşturulmuş nesne görüntülerinin oluşturduğu tutarlı bir dizi bence. Mehmet Mahir esprisini çağrıştıran bir tekniğe sahipsin. Sende, kişilerin görme-algılama becerilerinin farklı olduğu gerçeğini daha bir görüyoruz. Nitekim, nesne etüdlerinde hiç de yabana atılmayacak başarılı bir çizgiyi

yakaladın Seni uğraştıran, resmin kurgusal evresi - altyapısı Açık koyu eskizlerin leke değerlerini ayarladığın eskizler, tuval üzerindeki ölçümlerin ve çizgisel kaygıların önceden düşünülüp tasarlanıldığı için ortaya nitelikle yapıtlar çıkıyor.

Sanırım ikimizide uğraştıran bir sorun da rengi (hakkını vererek) kullanamama oluyor. Bu da resimsel uğraşı zamanının yıldan yıla artmasıyla giderilecek, deneyim gerektiren bir beyin ve el becerisi. .

R.BAŞAR : Dikkatimi çeken başka bir şey de üniversiteli bazı arkadaşlarımızın resim hakkındaki düşünceleri. Yani onlarca resim kavramı illüstrasyoni ile fotoğraf arası bir anlayışla sınırlanmış. Bunu biliyorlar ve bunu arıyorlar .. Resimlerimizde toplumcu gerçekçi eğilimlerin olmayışı, yine bir kaçını üzdü. Ben buna, yaratıcının yaşadığı çevreyi ve gerçeği daha kolay yansıtabileceğini, ayrıca bir atölye ortamında hiç de *"toplumcu gerçekçi"* bir resimin oluşamıyacağını söyleyerek karşı çıktım.

Resmin oluşması, bir fotoğrafın tuvale aktarılması olarak algılanmamalı. Tersine olayın çok boyutlu yanları var Düşünsel yanı, yapısal yanı, dili gibi. Şu var, deneysel çalışmaların yapıldığı öteki atölyelerde (fotogerçekcilik, yeni realizm) gibi, bu uygulamalar, bu eğilim daha kolay yapılabilir.. Resimde, konu her şey değildir. Resim her zaman bir slogan iletmek zorunda da değildir. Fakat ressam çağıyla çevresiyle, yaşadığı gerçeklerle hesaplaşmak zorundadır. Bu böyle anlaşılmalı. .

M.SAĞLAM . Gençlerin resme yaklaşımı üzerine söylediklerine katılıyorum ama, bu yanlış tavrın oluşmasında bizdeki sanat ortamının ve resim piyasasının rolü var. Boyutlarımızı çok çok aşan resim satma olgusunu (ki bizde sattık) burda irdelemek yersiz bile. Türkiye'de resim değerli nitelikli olup olmadığına göre değil, ressamın adına resmin süslemeci yanına ve destekleyenlerine bakılarak satılır. Duvarının rengine ya da mobilyasına uyan 'çok anlamlı gün batımlarını' arayanlar - alanlar da işin cabası.

Şiirde, öyküde olduğu gibi resimde de 'gençler' olgusunun varlığından söz edebiliriz sanırım. Türk Resmi ve Baskıresmi yoğun bir üretme ve çalışma dönemi yaşıyor. Yarışmalar, birbiri ardına açılan sergi furyası tirajı artan plastik sanatlar dergileri bunun açık göstergesi. Ve gençler ustalarına oranla daha az öykünmeci ve daha bizden. Batı duyarlılığı ile resme yaklaşma bırakılarak, ulusal bir resim oluşturmanın yolları aranmalı Genç sanatçılara, ressamlara sahip çıkılmalı onları piyasa grafikerlerinde erimeye zorunlu koymamalı. Yaşıyoruz hep bunları, hem üzüyor hem düşündürüyor bizi. Ben, yinede umutluyum Türk Resminin geleceği için...

R.BAŞAR : Ben buna katılmıyorum. Şimdiye kadar nasıl gelmişse öyle sürüp gideceğe benzer. Sanata ve sanatçıya saygı-ilgi bizde çok şeyden sonra çünkü. Düşün, dört yıldır sanat eğitimi veren bir kurumda okuyor, kendi ça-

pımızda birşeyler üretmeye, ortaya koymaya çalışıyoruz. Kaç kişi geldi okulumuza, hani eliştirmenler, hani üstad ressamlar, nerde basın ve nerde dergiler? Varsa yoksa İstanbul Şartlı bir tepkiyle Eğitim Fakültelerinin Resim bölümlerini yadsımak yanlış bence. Görüyoruz: Türk resim ve baskıresmini şimdilerde ayakta tutanların çoğu Gazi Eğitim çıkışlı öğretmen sanatçılar. Niçin Gazililer olgusunun yenileri ve benzerleri yaşanmasın? Masraflı bir uğraşı her şeyden önce resim. Niçin kimse bizim boya, fırça, tuval gibi araç gereç paramızla ilgilenmez? Ben umutsuzum Mümtaz, bu böyle sürüyor çünkü. .Akıntıya kürek çekiyor gibiyim, ama seviyormu bu işi, sevmek başka.

M.SAĞLAM : Resim bir sevda işi. Çok lüks galerilerde Anglo Amerikan deyimiyle *"cocktail"* lerde, giderek kökleşmiş, olumsuz bir geleneğin varlığından söz edip resmi bu yolla görmenin, resmi lüks saymanın hiç gereği yok.

Bu olumsuzluğu, bizde görsel sanatlara ilşikin geleneğin yeniliğine bağlamak mümkün. Ama daha çok, göz terbiyesini köklü kılacak eğitimin niteliğinde aramak gerekecektir. Bir resme bakmanın ve onu *"görme"* nin, estetik bir sorun olarak taşıdığı önemi ve değeri, kabul edelim ki aydınlar katına olsun yaygınlaştıramamışız.

Evet Reşat, sergimiz geride kaldı. Ardında çok güzel anılar, birliktelikler, söyleşiler ve resim dostları bırakarak. Cesaret isteyen bir girişimdi ve bunu başardık. Dilerim aynı yerde bu tür etkinlikler sürer ve böyle bir gelenek oluşur. Diğer arkadaşlara bırakıyoruz bu sorumluluğu ..

GENÇLER "GENÇLİK" PARKINDA

Erdoğan ASLANOĞLU
H. Erol ASLANOĞLU
R. Sami CINER
Güner TOKGÖZ
Nevzat ÜÇYILDIZ

Ankara büyük şehir.. Cumhurbaşkanı, başbakan, millet vekilleri hep burada, Bakanlıklar, ideallerde yaşatılan okullar hep burada.. Büyük ticaret merkezleri banka merkezleri, en yüksek binalar yine burada. Tiyatrosu, sineması, gazinoları, birahaneleriyle Türkiye'nin 66 şehrinden bir başkadır Ankara.. Başkent denilince, ilk duyduğumuz, bildiğimiz şey kartpostallarda gördüğümüz ya da görenlerin anlatmaktan zevk duyduğus Ulus heykeli, Kızılay meydanı, Gençlik Parkı, A.O. Çiftliği, Anıtkabir, Meclis binası ve çarşılardır Buraları Ankara'ya devlet kapısında iş bulmaya gelenlerin bir üniversite (neresi olursa olsun) tutturup ailesinin tek güvencesi olan öğrencilerin ya da emekli olup, çocuğunu olanakları geniş büyük şehirde yetiştirmek isteğiyle Ankara'ya yerleşenlerin veya köylüsü Mehmet'in yanında bir gecekondu dikip "ev sahibi" olanların Ayşe'siyle Fatma sıyla ilk gezip görmek istedikleri yerlerdir. Ayrıca her türlü yetersizliğe karşı gelen yabancı ülke insanlarının ziyaret ettikleri yerlerdir..

Ankara'da insanların koşuşturması bir başkadır. Burada sanki yitirdikleri bir şeyleri arıyordur insanlar. Özellikle Kızılay, Ulus kaldırımları tıka basa insan yığınıdır. Otomobiller, sanırsınız resmi geçittedir. Koca bir kış soğuğu, çamuru, kirli havası ile Ankara, insanları eve kapatır. Gerçi, tümü için doğru olmaz ama, çoğu için geçerlidir. Ekonomi.. bu ya insanlar onu değil, o insanları belirliyor!...

Ankaralı baharda, rahat bir soluk alır. 23 Nisan'da Gençlik Parkı resmi olarak açılıyor. 720.000 m^2 lik alanı, 40.000 m^3 lük su dolu havuzuyla, ağacı, çimeniyle, sınırlı sayıdaki kanepeleri, ancak bol sandalyeleri olan çay bahçeleriyle, çeşmesi yoksa da adım başı soğuk su satanlarıyla, büfeleriyle, çocuğunuzla çocukluğunuzu yaşayabileceğiniz lunaparkıyla kollarını açmıştır. Gençlik Parkı. Davet eder, Anafartaların, Samanpazarı'nın, Altındağ'ın, Yenimahalle'nin, Demet'in yaşlısını, gencini, dinlensinler, eğlensinler diye..

Bir grup arkadaş, 1939 da bataklık-sazlık iken rahmetli İsmet İnönü tarafından ağaçlık haline dönüştürülen, bir Fransız mimarı tarafından bugünkü yapılarının yapıldığı parka girdik. Geçen yıl Ankara nüfusunun 3 misli insanın 36 milyon lira ödeyerek girdiği düşünülürse, bu yıl giriş parasız olduğundan girecek olan 11 milyon kişi içerisinde biz de varız dedik. Ne yazık ki daha bu ayda hem de Cuma günü iken, Kızılay kaldırımından farklı olmadığını gördük. *"Ey koca Gençlik Parkı"* sen öyle koca Ankara'ya kollarını açarsan kenar semtlerin, gecekondu insanlarının % 70 ini davet edersen halin bu olur demekten kendimizi alamadık. Çünkü, ağaçlandırılmış Kızılay gibi geldi bize, otomobilleri, binaları olmayan Kızılay ..

İnsanlara parkla ilgili sorularımızı sormazdan önce şöyle bir dolaştık. Yanyana, kolkola gezen gençler, yaşlılar yarının genç adayı dilenen çocuklar ve *"sevdiğinizin başı için"* sakız satan çocukları gördük. Yaşlı kuşak, daha çok köşelere çekilmiş doğayla başbaşa kalmaya çalışıyor! Havuzda, sandal sefaları ve yarışmalar yapılıyor. Evlendirme dairesinin önü nispeten düzenli giysili insanlarla dolu...Çay bahçelerinde videolar bangır bangır *"Sunalların"*, *"Gencebayların"*, *" Ferdilerin"* filmlerini gösteriyor. Kimi önünde bira, meşrubat gözü ekranda masaya oturmuş, kimi de para ödeyemeyecek durumda uzaktan *"video röntgenciliği"* yapıyor (Bunların sayısı oturanlara yakın.) Lokantalar pek kalabalık değil, akşamcılar gelmemiş henüz! Dolaşarak giriş kapısına geldik, bir çoğu çıkıyor. Ama bir o kadarı da giriyor. Yani azalacağı yok kalabalığın...

Bu kısa gözlem ve park müdürlüğünden aldığımız bilgileri sınayabileceğimiz söyleşiler yaptık. Amacımız parka gelen insanların sorunlarından uzak birkaç saat geçirip geçirmediğini, yaşamın kargaşasından bir an olsun uzaklaşıp uzaklaşamadıklarını saptamaya çalışmaktı. Gençlerin kaygıdan, çatışmadan uzak gün geçirip geçirmediklerine ilişkin v.s. soruları bir grup gence yönelttik :

– Kendinizi tanıtır mısınız?

– Elbette, Hasan, Zeynep, Bekir, Hakan, Sevim. Ben Hasan Gazi, Turizm'de öğrenciyim. Arkadaşlarda lise mezunu, anlayacağınız üniversite adayları. Hepimizin ailesi burada. Samanpazarı, 100.Yıl ve Kayaş'ta oturuyoruz.

– Buraya neden geldiniz?

– Dolaşmak için ve gidecek başka yer bulamadık. (Hasan ve Hakan)

– (Kızlar) Arkadaşları görünce beraber buraya geldik.

– (Bekir) Canımız sıkılıyordu. Biraz dolaşalım dedik.

– Siz yalnız gelemiyor musunuz?

– Yalnız bayanın gezmesi normal karşılanmıyor. Ya başın önde lafları v.s. duymadan gezeceksin ya da hiç gelmeyeceksin. İsterdik ki bir genç kız tek başına dolaşabilsin ve yadırganmasın.

– Park müdürüyle görüşmemizde kızların rahatlıkla gezebildiği, bu konuda şikayetle karşılaşılmadığı belirtildi. Siz ne düşünüyorsunuz?

– Bu tür şikayetlerin bildirilmemesi rahatsızlık duyulmuyor anlamına gelmez. Ama kimse bunları bildirme yoluna gitmiyor. Kendimizde şikayet etme cesaretini bulamıyoruz.

– Niçin çay bahçelerinden birinde değil de kanapelerde oturdunuz?.

– (Hakan Gülerek) Maddi durum herşeyi kısıtlıyor. Oraya gitmek istiyoruz ama olmuyor ki. Benzeri yerlere Kızılay'da da gidemiyoruz. Bir yere gir beş yüz papel ver, bu olmuyor. Ailemizden her zaman para isteyemiyoruz. Zaten geçin sıkıntısı onlara yetiyor. Hem katkımız olmuyor, hem de onların masrafını coğaltmaya hakkımız yok.

– İş bulsanız çalışır mısınız?

– (Hakan) Eğer boş zamanlarda yapacak iş olsa çalışırız. Ama yok ki Benim ehliyetim var ama benden tecrübe istiyorlar. Çalışmadan nasıl tecrübe sahibi olayım, bunu düşünmüyorlar.

– Bu tür yerlere kızlı-erkekli gezmeyi mi yoksa kendi cinslerinizle gezmeyi mi tercih ederdiniz?

– (Erkekler) Her zaman kızlarla gezmek mümkün olmuyor. 18 yaşına gelen çevresini yeni tanımaya başlıyor karşı cinse ilgi duyup, ilgi gördüğümüzde rahatlıyoruz. Kızlarla beraber olmak güzel bir şey.

– (Kızlar) Erkek arkadaşlarla gelmek daha rahat oluyor. İnsan kendini güvenli hissediyor.

– Park müdürüyle yaptığımız söyleşide, Gençlik Parkı, Hipodrom, 19 Mayıs Stadı, Halyeri ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasını da kapsayan Atatürk Kültür Merkezinin kurulacağını öğrendik. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

– (Bekir) Genişletilmesi, merkezi hale getirilmesi güzel bir şey.

– (Sevim) Bence diğer semtlere de yapılsa iyi olur. Gençliğe hizmet ediyoruz diyorlar ama hep paralı, parasız, gençlerin yararlanacağı alanlar olmalı. Örneğin sportif saha ya da müzik dinleyebileceğimiz yerler olabilir.

(Zeynep) Üç parkı Çankaya'da kurmuşlar, niye? Dağıtılsa daha iyi olmaz mı? Bizler Çankaya'lı gençlerle dershanede bile anlaşamıyoruz, parklarına nasıl uyum sağlayalım?

–Yeni Olgu aracılıyla söylemek istediğiniz bir şey var mı?

(Zeynep) Böyle bir yayın faaliyetini bizzat gençlerin kendisinin yapması güzel bir şey. Destelemek gerek.

Gruptan ayrıldıktan sonra parkın para harcamadan oturulabilecek tiyatro arkasındaki ağaçlandırılmış alana doğru yürüdük. Piknik masalarından birinde önünde defteri, kitabı, yazı yazmakta olan isimlerini sonradan öğrendiğimiz Coşkun ve Mustafa'nın yanına gittik. Kısaca amacımızı açıkladıktan sonr bizimle konuşmayı kabul ettiler Coşkun ve Mustafa Gazi Üniversitesi K mu yönetimi 1. Sınıf öğrencileri. Anafartalar semtinde bekâr evinde kalıyorlar.

– Neden başka bir yer değil de buraya geldiniz?

(Coşkun) Evde oturmaktan ve dört duvar arasında ders çalışmaktan sıkıldık. Onun için burada çalışmayı tercih ettik.

(Mustafa) Bütün kış evden okula okuldan eve gidip geliyoruz. Hava güzel ve burası rahatl tıc olduğu için buraya geldik.

(Coşkun) Öğrenc şimdiki öğretim programından bunalıyor. Anafartalar da oturuyoruz am orada park yok, biz de buraya geldik. Ancak burada bile bakım yok, oysa yeri çok güzel ve iyi organize edilebilir.

–Rahat ders çalışabiliyor musunuz

(Coşkun) Ders çalışmamız çevrede yadırganıyor hissine kapıldık. Oysa bilinmeli ki bayram gününde de çalışmak zorundayız. En ağır işçi öğrencidir.

(Mustafa) Açık havada ders çalışmak daha iyi oluyor. Ama biraz önce yanımızdan geçen bir grup "İnekleyenlere bak" diyerek konuşuyorlardı.

Bu söz beni oldukça etkiledi.

– *"Sık sık gelmiyoruz"* dediniz. Buna rağmen parkı kısaca değerlendirir misiniz?

(Coşkun) Gençlik Parkı, Ankara'ya yakışmıyor. Bana tanıtıldığı gibi değil, resimlerdekine benzemiyor. Yeşilliğin olması güzeldir. Bir toplumun yaşantısında yeşil alan ne kadar çok olursa o toplum o kadar çok sağlıklı olur. Ama park nerdeyse açıkhava kahvesine dönüşmüş, oysa daha iyi bir görünüm verilebilir.

(Mustafa) Bence kız arkadaşlarla gelmek için uygun bir yer değil. Ayrıca başka yerlere de yeşil alan yapılmalıdır. Boş alan bulamıyoruz diyorlarsa

gecekondu yapımını önleyecek toplu konut yapılırsa boş alan da çok olur.. Eğer bu şekilde yeşil alan çalışması yapılırsa biz de gönüllü olarak çalışırız

—Yeni Olgu aracılığı ile söylemek istediğiniz bir şey var mı?

(Coşkun) Gençliğin kendi sorunlarına sahip çıkması gerek. Hakkını savurmasını bilmelidir. *"Ağlamayan çocuğa meme vermezler"* bu unutulmamalıdır. Yeni Olgu desteklenmelidir.

(Mustafa) Yeni Olgu'yu ilk defa duydum. Şu anda yaptığınızı ve anlattığınız kadarıyla yayın anlayışını benimsedim. Adresini alıp bizler de yazacağız.

Coşkun ve Mustafa'dan ayrıldıktan sonra genellikle parkın sessiz ve parasız yerlerinde oturan yaşlı kuşaktan kişilerle görüştük. 55 yaşında İller Bankasından emekli memur Mustafa Çiftçioğlu aramızda geçen konuşma:

— Parka sık sık geliyor musunuz?

— Hayır. Sık sık gelmem. Şehire çıktığımda şöyle yarım saat kafa dinlemek için uğrarım.

— Park bu isteğinizi karşılıyor mu?

— Pek karşılamıyor. Videolar etrafında oluşturulan kalabalık ve parkın çok kalabalık olması hoş bir görünüm değil. Park dinlenme alanından çok eğlence ve ticaret alanı gibi bir yer. Adam, videoyu ticaret amacıyla koymuş, bir şey diyemezsin. Hem gençler hem bizler için açık dinlendirici bir yer olsa daha iyi olur.

— *"Gençler"* dediniz, paktaki gençler hakkında düşünceleriniz neler?

- Demokrasi devrindeyiz. Gerici de değilim. Ancak bazı gençleri görüyorum. Abes bir durumda oturuyorlar, öpüşüyorlar. Bu beni rahatsız ediyor. Sevişeceksen milletin ortasında yapma git başka yerde yap. Bu yüzden Kuğulu Parka (Çankaya'da) üç dört senede bir defa gittim.

— Burada gördükleriniz aile içindeki tutumunuzu etkiliyor mu?

— Evet, ailedeki tutumumu etkiliyor. Çocuklarım üzerinde daha fazla denetim kuruyorum. Gerçi ben erkeklere pek fazla kabahat bulmam. Çünkü zamane kızları erkeklere asılıyorlar. Bazı hareketler var ki hem toplumumuza hem dinimize aykırı.

— Bu nedenle mi böyle sakin bir köşeye oturdunuz?

— Evet bu aykırı hareketleri görmemek için buraya oturdum. İnsan sıkılıyor. Bence terbiye ailede başlar bir de gencin kendisinde olmalı, gençler hareketlerinde çevreyi dikkate almalıdır. Eğitim bunu kazandırmaz, aile kazandırır.

— Gençlik Parkı'na ailece gelir misiniz?

— Çok az, daha çok A.O. Çiftliğine pikniğe gideriz. Buraya da bazen dinlenmek için geliyoruz ancak yeterli kanepeyi özellikle pazar günleri bulamıyoruz. Dolaşmak zorunda kaldığımızdan dinlenelim derken yoruluyoruz. Çay bahçelerine pahalı olduğundan girmiyoruz.

— Y.Olgu aracılığıyla gençlere söylemek istediğiniz var mı?

— Y.Olgu'yu beğendim. Gençlerin ne istediklerini söylemesi çok güzel. Ancak aşırıya kaçmamalı ve yaşlıların da sözlerine kulak vermelisiniz. Benimle konuştuğunuz için teşekkür ederim.

Biz de teşekkür edip oradan ayrıldık ve 100 m. ileride kanepe üzerinde temaslarındaki çayı pasta ile içen, yani bir anlamda piknik yapan emekli Ast. subay eşi Nurhan hanım ve gelini ile sohbete başladık.

— Neden burada piknik yapıyorsunuz?

— Nikâh için geldik ve gitmişken piknik te yapalım dedik. Ama uygun bir yer bulamayınca gördüğünüz gibi bank üstünde piknik yapıyoruz. Başka zamanlarda komşularla, çocuklarla, piknik için geliriz. Piknik alanı pek yeterli değil, yer bulmak mesele oluyor.

— Parkta gezen kızlı erkekli gençleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Kız-erkek ilişkilerinden huzursuz değiliz, normal karşılıyorum. Onların da gezmeye eğlenmeye hakkı var. Gençlere bakıp evde çocuklarıma herhangi bir baskıda bulunmuyorum.

— Bu fikirlerinizin Y.Olgu'da yayınlanmasını istermisiniz?

— Eğer aşırı bir şeyse yayınlamayın. Çünkü kocam kızabilir. Anlattığınız gibi ise yayınlayabilirsiniz.

Kısa gezimiz ve söyleşilerden sonra birlikte tartışarak bazı sonuçlara varmaya çalıştık. Bizim edindiğimiz izlenimlerle genç ve yaşlıların söyledikleri arasında benzerlikler kurabildik. Bunları özetlersek:

Yeşil sahanın Ankara gibi bir şehir açısından yetersiz olduğunu ve Gençlik Parkı'nın da mevcut isteği karşılayamadığını tespit ettik. Ayrıca var olan yeşil saha dağılımının adaletsiz olduğunu söyleyebiliriz.

Atatürk Kültür Merkezi adlı yeni bir proje Gençlik Parkı nı da kapsadığındığından, düzenlemeden ziyade yeni yerden beklentileri sıralayabiliriz: Her şeyden önce park cümbüş alanı olmaktan çıkarılmalı eğlence yerleri, dinlenme alanlarından ayrılmalıdır. Gelen kişilerin rahatça oturup yararlanabileceği kültürel, sportif faaliyet alanları, müzik yapma ve dinleme yerleri kurulmalıdır.

Yeni Proje halka açıklanmalı ve beklentiler daha sağlıklı biçimde tespit edilmelidir.

Eğlence alanları, özel şahısların işletimi yerine belediye tarafından işletilmeli ve geliri kültür merkezi için harcanmalıdır.

Açık havada ders çalışmak isteyen öğrencilere özgü yerler ayrılmalıdır.

İçkili yerler kaldırılıp, dinlenme alanlarına dönüştürülmelidir.

Turistlerin rahatça gezi yapmaları sağlanmalı bu konuda eleman bulundurulmalıdır.

Talebi karşılayacak piknik alanları yapılmalıdır. Çeşitli kültürel, sosyoekonomik seviyeden kişilere seslenebilecek yerler oluşturularak karşılıklı kültür alış-verişi sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, gelen kişilerin Gençlik Parkından aradıklarını bulamadığını gördük. Özellikle gençler, zor yaşam koşullarının baskısına göğüs gerebilecek olanaklara sahip olamamaktan ya da bunlardan yoksun bırakılmaktan şikayetçiler Sorunlarının çözümünde söz sahibi olmak istiyorlar. Demokratik tartışmadan ve sorunların yüzeysel ele alınımından ziyade kaynağına yönelmekten yanalar. Kısacası gençler, yeteneklerini ortaya koyabilecekleri ve gençliklerini yaşayabileceği alanlar istiyorlar.

BİR YOKMUŞ BİR YOKMUŞ

Muhterem CANGÜRGEL
Fatoş SEVİNÇ

Bu saatten sonra gelmez artık. Yirmi dakika geçti. Bu çay bahçesinde buluşmayı o önermişti oysa. Gelse ne iyi olurdu, birlikte otururduk şurada. Deniz de öyle güzel kil..

- Okuma salonuna gidiyorum, gelen var mı?

— Ben dergileri okudum. Yeni Olgu öğrenci mekanlarını tanıtıyor bu sayıda.

— Biz de yazsak yal..

— Sahi ya yazalım. Hadi millet gelin

— Nereden başlayalım?

— Ya kütüphaneden başlayalım işte.

BURASI, ÇAĞDAŞ ÖĞRENCİ SİTESİ. Tanıtmaya kütüphanemizle başlıyoruz. Burada, hertürlü yayını bulmanız olası. Süreli yayınların hepsi geldiği gibi, çıkan tüm kitaplar da edinilmeye çalışılır. Günün yirmidört saatinde açık olan kütüphanemizde, çok hafif bir müzik duyulur. Herkes, istediği sayıda kitabı istediği sürece alabilir ve panoya hangi kitapları aldığını yazar. Bu arada aynı kitaba gereksinim duyan arkadaş olursa onu bulur.

— Bugün temizlik sorumluları kimlerdi?

— Hal..Bunu yaz işte.

— Tamam. Sitemizde temizlik işleri.

— Temizlik sorumluluğunun kimler de olduğunu sormuştum.

— Panoya baksana ya, neden yazıyı bölüyorsun?

Sitemizin temizlik işleri öğrencilerce yürütülür. Her günün temizlik sorumlusu önceden bellidir. Herkes hangi bölümden sorumluysa, orayı düzenler. Bu sorumluluk yalnızca kütüphane, konferans salonu v.b. gibi genel yerler için geçerlidir. Bunun dışında herkes kendi odasını kendisi temizler.

— Genel havayı yansıtsak ya, sitenin görünümünü?

— Tamam yazayım.

Siteye girmek için geniş bir kapıdan geçilir. Karşınıza sitemizin avlusu çıkar. Avluda bahçecilikle ilgilenen arkadaşlarımızın yetiştirdiği çiçekler, az ötede altında masa ve sandalyelerin bulunduğu ağaçlar vardır. Daire biçiminde olan sitemizin ikinci-üçüncü katında bizler kalıyoruz. Odalar bir, en fazla iki kişilik. (Belirtmeye gerek var mı bilmiyoruz ama kız-erkek ayrımı yok.) Odalarda küçük bir mutfak bölümü ve banyo-tuvalet var. Odamızın anahtarı yalnızca bizde ve hiçbir odanın anahtarları diğerine uymaz. Duvarları bizden sonraki kalacaklarıda düşünerek özgürce kullanabiliriz. Kısacası tek odalı evimiz herşeyiyle bize özgüdür. Güneş enerjisi sistemimiz olduğundan ısınma ve sıcak su gibi bir sorunumuzda olmuyor. İkinci katta ki odaların birkaçı ise konuklarımıza ayrılmıştır.

Birinci katta her türlü sportif ve kültürel etkinliklerimiz için gerekli olan salonlarımız yer alıyor. Tiyatro salonunda öğrencilerin düzenledikleri oyunları, getirttiğimiz ya da ilgili arkadaşların çektiği filmleri yine bizlerce hazırlanan konferans, seminer, tartışma ve konserleri izleyebiliriz. Ayrıca hertürlü çalgı ve gerecin bulunduğu müzik ve resim salonlarımızda sitemizde yer almakkadır. Spor etkinliklerimiz içinse basket, voleybol, tenis vb. oynanabileceği büyükçe bir salon ile diğer sporların yapılabileceği gereçler yer almaktadır. Birinci katta bulunan son salon ise TV, video izlenebilecek, söyleşi yapılacak, çay içilecek oturma salonudur.

Bodrum katta ise çamaşır ve ütü odaları vardır.

— Yazmadığımız ne kaldı arkadaşlar?

— PTT ile revir.

— Nesini yazacağız revirin, her yerde var.

— Olsun, tümüyle tanıtalım.

Acil durumlarda gerekli müdahaleyi yapacak doktorumuz ve tıbbi malzememiz var. Posta dağıtımı ise o günkü görevli öğrencilerce gerçekleştiriliyor.

— Eh bitti sayılır. Birimiz son şeklini veririz artık.

— Kim postalayacak?

— Panoya borç aradığımı asacağım, geçerken postalarım.

— Eeee?! İlişkilerimizden hiç sözetmedik.

— Açıklamak yerine panodaki ilanlar birkaçını yazalım. Rahatçı görülebilecek bir yere asılı olan panomuzda şöyle ilanlara her zaman rastlayabilirsiniz.

Havalem geldi, isteyene borç verebilirim.

38 numara spor ayakkabılara gereksinmem var.

Vizyona giren *"At"* ve *"Ateş Altında"* adlı filmleri mutlaka görün!

Bu pazar saat 18.00 de tiyatro salonunda flüt resitali var.

Gramsci konusunda tartışmak istiyorum ilgilenenlere...

"Bir günde bütün İsa'larımı çarmıha gerer ve her günümü milat bilip, yekinirim"

(Ahmet Erhan)

Not: Sitemizde kiralık boş odalar var. İsteye ..

— Yaa kusura bakma geç kaldım.

— ?...

— Şşştt.

— Hıh?!!

— Niye dalgınsın böyle? Geç kalmama mı kızdın?

— Yok ya, bizim siteyi düşünüyordum.

— Ne sitesi?

— Hiç boşver. Ne oldu ev buldun mu?

— Nerdeee? Bir sürü boş ev var ama, ya öğrenciye vermiyorlar. Ya da çok pahalı. Orda burda sürünüyoruz kaç gündür. Birkaç gün sizde kalabilir miyim?

— İyi gel de, elektrik kesik, sular akmıyor. Parasını ödeyemedim, kestiler. Sınavlara çalışmaktan son bir aydır temizlikte yapılmadı. Kahvaltı da kabulünse gel! Bak, uyarmadı deme.

— Kızım ben bir damaltı arıyorum senin söylediğine bak.

— İyi, hadi, hava kararmadan evde olalım öyleyse.

— Kim vardır evde?

— Kim olacak, bizim kızlar vardır. Erkek arkadaşlar gelemiyorlar ki zaten. Mahalle n'aparadamı, evsahibi de bizi koyuverir kapının önüne.

— Sizde kalmama kızlar bozulur mu?

— Yok ya, olsa olsa Nuran havalara girer. *"Sevgili"* lafından başkaya kafası çalışmaz, ama her şeye de burnunu sokar. Koşullar zorlamasa bir saat çekilecek adam değil! Neyse, aldırmazsın ona olur biter.

VE GÜN BATARKEN İKİ GENÇ KIZ ÇAĞDAŞ OLMAYAN SİTELERİNE DOĞRU İLERLİYORLARDI(!)

"ÖNCE KIMILDAYALIM, TEORİSİNİ SONRA YAPARIZ"

Fatih AKSOY *Kubilay BOĞUŞLU*

Sevgili yazar/okur, elinde şu anda tuttuğun dergi nasıl var olmaktadır? Bu soru şüphesiz seni ilgilendirir. Çünkü şu anda bu satırları okuyorsun, para verip dergiyi aldın v.s.

Kendimizi yapan/özne konumuna koyup tatminkâr cevaplar bulabiliriz. Ama biz böyle yapmayacağız, bu yazıda o *"tarih yapan insan"* ı da içine kattığımız bir bağlamda, oluşturduğumuz kavramlarla *"dergi"* ye varmaya çalışacağız. Bu tür metinleri okuma alışkanlığı olmayanlar için sıkıcı gelebilecek bir dil kullanmamaya çaba harcayacağız. Ayrıca konunun net anlaşılmasını sağlamak için yazının çatısını başta koyduğumuz dört önermeyle oluşturup, bunları savunacağız ve yazının ayaklarını buraya oturtacağız.

1. Evren tanımsızdır, sınırları belli değildir.

Çünkü o herşeydir. Evrenle birlikte (içinde) zaman ve mekan vardır. Ama onu niteleyecek zaman ve mekan yoktur. Bu anlamda dışsal olan, töz olan, doğal olan hiç bir nirengi yoktur. Bu anlamda her şey izafidir.

Düğümü kılıçla çözmek ancak imparatorlara nasip olmuştur. Bizse bir ipucu bulmaya çalışıyoruz. Yukarıdaki önerme işte burada anlam kazanıyor.

2. Madde ile kavram farklıdır. Bir organizmayı (kavram anlamında örneğin makina kavramı) oluşturmak için, öğrenme süre - cinde organizmaya "ters" yönden varan bir süreç yaşanmalıdır.

Yaşamı içinde insan çevresinden gelen uyarımları herhangi bir dizgede hapsettiği, ne olduğunu *"anladığı"* oranda kavrar ve ne olacağını anlar. Limon kelimesi limonun dilsel dizgede kapladığı yerdir. Hayatında limon görmemiş bir insana limon kelimesi söylendiğinde ağzı sulanmayacaktır. Yani kavramlar *"...maddi hayatın belirli bir yönünün soyutlamasıdır, somut koşullardan koparıldıklarında bir anlam taşımazlar."* (K.Marx) *"Düşüncenin gerçekliği ya da gerçeksizliği konusundaki pratikten soyutlanmış anlaşmazlık, tamamiyle skolastik bir sorundur"* (K.Marx)

Doğal sayılan davranışlarda insan (!) siregenliğini kavramlar olmadan da sağlayabilirdi. Yağmurdan korunmak için mağaraya saklanır, vahşi hayvanlardan kaçar v.s. Ama daha geniş ve karmaşık işler (ev yapımı, makina yapımı gibi) kavramlar (kuram) olmadan olmaz. Adı geçen işler için ayrı söylemler, ayrı teknik işaretler vs. söz konusudur.

Önermenin ikinci bölümüne gelirsek: Öğrenme sürecinin insana özgülüğü, onun (insanın) atmosferini zorunlu olarak ideolojinin oluşturması ve biyolojik düzeyde (ilkel düzey) insan beyninin belli bir tarihsizliği olması ve insana ait kavrayışın kaynağını meydana getiriyor. (Dürbünün merceği gibi)

Bir makinanın ilk görünüşü, bir insanın davranışlar bütünü, taşıdığı zenginlikle, günlük yaşam içinde bizi bir kaosun içine itecektir. Deney öncesi bir dizgenin varlığı burada zorunlu görünüyor. (Kuşkucular, eleştiriseverler itiraz edecektir!) Aksi halde insan madde ilişkisi *"bilinç dışı dilinde"* var olur (pratikle ilişkisi olan insanın kafasında var olur anlamında). İnsan(lık) çocukluktan kurtulamaz. Şemalaştırırsak : ABC gibi üç hareketli elemanı olan dizgenin öğrenme sürecinde, AB ilişkisi için C'yi sabitleştirmek, buradan oluşan kavramlarla öteki kavramları birleştirmek...Histeri,nevroz gibi kavramlarla insanın kişiliğine varmak... Doğaldır ki bir köylünün deneysel gerçekliğine karşı, bir psikiyatrist bunalımın eşiğinde olan insanı anlayacak, doğru bilinci oranında "yapıcı"olacaktır.

3. Bir organizasyon, tanımlılığı, sınırlarının belirliliği (1. Önerme ayaklarımızın altında) oranında var olur, etkilidir. Bir organizasyon, çevresindeki ilişkilerden belli sınırlarla ayrılan, bu ilişkilerin geçtiği ufak bir sahne olarak tanımlanır.

" Her bireysellikte yansıyan insanlık çeşitli elemanların birleşimidir. a) Birey. b) Diğer insanlar, c) Doğa. Birey diğer insanlarla yanyana bulunmakla değil fakat organik olarak, yani en basitinden en karmaşığına kadar, kuruluşlara katıldığı ölçüde ilişki kurar.

Her insan (ya da organizasyon) kendi çevresinde bağlanan karmaşık ilişkiler bütününü değiştirdiği ve bunlarda değişiklik yaptığı ölçüde kendisini de değiştirir.

Kendimize bir kişilik yaratmak, bu ilişkilerin bilincine ermek demektir. Belirli bir anda belirli bir sistem içindeki ilişkilerinin bütününü bilmek yeterli değildir. Bunları genetik olarak yani oluş hareketleri içinde tanımak gerekir. Çünkü her birey yalnız bugünkü ilişkilerin sentezi değil, bu ilişkilerin tarihidir de." (A.Gramsci)

● *Kimlik, ilişkilerin süregenliğini sağlayan, geçmişin özetimi içinde saklı tutan "gen"..... eleman kendi yerini ve takımın yerini bu kimlikle anlar. Cehenneme buradan girilir.*

● *Herhangi bir dergide bir merkez olabilir vardır. Ancak örgütlenme biçimini belirleyen birincil amaçtır ve "tartışmada merkez değil taraftar vardır."*

Takım ruhu tüm bu kimliklerin atmosferidir, onların bir arada kalmasını / kalabilmesini sağlayan güçtür. Milliyet mensubu olmak, FB üyesi olmak gibi. Ve büyük özne (Milliyet, FB) hareket ettiği alana göre ; toplumdaki diğer birey öznelerin yaşama biçimine, ayinlerine uygunluklarıyla bir ruh (Takımın ruhu) oluşturur. En büyük FB gibi. Fakat kullanılan ögeler takımların değişmesiyle değişmeyebilir. En büyük GS gibi. Stada giren bireyler, orada, aritmetik top - lamlarından daha fazla bir şey oluşturur. Pazar günü evinde uyuyan Ali'nin içinde saat çalar, çağrı. Bu yaşama biçimine en uygun olanın çağrısıdır. Arzularını şifrelediği oranda soyuttan somuta giden bir yol izler : Giyinir, otobüse biner, stada gider vs.. Ama mantıksal olarak da en başında (deney öncesi) o dizgenin içindedir.

Herhangi bir şey üretmek ya da bir hizmet yapmak üzere birden çok insanın biraraya gelmesi gerekiyorsa, orada mutlaka belirli kuralları olan bir organizasyon oluşturulmak durumundadır. İşte tam bu noktada, organizasyonu nasıl tanımladığımızı belirtmek yararlı olacaktır. Belirli bir misyonu gerçekleştirmek ve belirlenmiş bir amaca ulaşmak için oluşturulan birlik ya da kuruma organizasyon diyoruz. Tanımdaki anahtar kavramlara dikkat çekiyoruz: *Belirli bir misyon"* ve *" belirlenmiş amaç"*. Amaç ile nasıl organize olunacağı arasında birebir bir ilişki vardır ve değişen amaç organize olma şeklinde mutlak bir değişikliği gerektirir.

Bir organizasyonun oluşabilmesi için ön koşul söz konusu organizas - yonu kuracak kişilerin belirtilen misyonu yüklenebilecek ve amaca ulaşabilecek *"yetenek"* te ve durumda olmasıdır. Örneğin, ticaret yapmak üzere bir şirket kuran insanların öncelikle belirli bir paraya ya da krediye sahip olması gerekir. Bir film çekmek için biraraya gelen insanların da en az birinin kamerayı kullanmayı bilmesi, birinin ışıktan anlaması vb. gerekmektedir. Eğer bu ön koşul sağlanamıyorsa - ve bir organizasyon amacına ulaşmaya çalıştığı ölçüde ya da belirli bir misyonu yüklendiği / yüklenebildiği ölçüde varsa - organizasyon oluşmaz.

Bir hücre de çevresinden ayırt olmasıyla tanımlanır. Fakat bu yetersiz bir tanım olur. Çünkü o tarihinin (evriminin) bir özetini de içinde taşır ve tabii ki bunu insan ilişkilerine göre daha tutucu olan genetik yapısıyla (DNA) sağlar. Yani şuraya geliyoruz.

4. Bir organizasyonda (dergi, şirket, fabrika) her bireyin sahip olacağı kimlik ve kimliklerin bulunduğu dizge (ideoloji) o yapı - nın genetiğini oluşturur. Bunlar biyoloji benzetmesine göre çok gevşektir.

Kimlik (bir şirkette yönetici, teknik eleman gibi), ilişkilerin süregenliğini sağlayan geçmişin özetini içinde saklı tutan *"gen"*ler, müdürün müdür gibi, teknik elemanının teknik eleman gibi davranmasıyla kendine özgüdür. Bu ilişkiler ağına giren/ girecek olan bir eleman kendi yerini ve takımın yerini bu kimlikle (içinde) anlar. Cehenneme buradan girilir.

Gerekli ön koşul sağlandıktan sonra oluşan organizasyon misyonunu gerçekleştirmeye en uygun biçimi seçmek zorundadır. Diyelim ki kurulan bir otomobil fabrikası ise kontrolu sağlayan, çok kademeli küçük birimler halinde dikey bir örgütlenme biçimi maksimum verimi elde etmek için daha yararlıyken, söz konusu organizasyon bir üniversite ise bilim üretimi ve öğretimi için en uygun örgütlenme, inisiyatifi birimlere bırakılmış yatay örgütlenmedir.

Bu iki örnek örgütlenme biçiminden birini seçen organizasyon o biçimin avantajlarının yanında dezavantajlarını da kabul eder. Örneğin birinci şekilde kontrol olanakları artarken bilgi akışı ve insani ilişkiler aksamakta, ikincide ise kontrol ve koordinasyon başlı başına sorun olmaktadır. Bunlardan birini seçiş gerekçesi organizasyonun birincil amaç olarak neyi belirlediği ile çok yakından ilgilidir.

Bir kültür - sanat dergisi çıkar - mak için bir araya gelen insanların da bu misyonu yüklenebilecek durumda olması, yani gerekli ön koşulun sağlanması gerekmektedir. Yazarlar, redaktörler, grafikerler, pikaj-montaj gibi teknik işleri yapacak kişiler, gerekli parayı verecek kişi(ler) kurum bir kalemde sayılabilecek ön koşullardır.

Eğer bu koşullardan biri ya da birkaçı sağlanmıyorsa -ki Yeni Olgu da, örneğin teknik işler ve yazarlık ön koşulları sağlanmıyordu (Yazar, okur ayırımına son!) - sözkonusu organizasyonun amacı bir *"dergi"* çıkarmak olamaz. O halde şundan başlayalım : Yeni Olgu'yu yapanların birincil amacı *"demokratik bir tartışma platformu"* yaratmak(tır) /olmalıdır. Bu amaç için var olan derginin, üretim sürecine de satın alınmasına da damgasını vuran bu amaçtır.

Birincil amaç böylece belirlenirse örgütlenme şekli de ortaya çıkmış olur. Herhangi bir dergide bir merkez olabilir / vardır ancak örgütlenme biçimini belirleyen birincil amaçtır ve *"tartışmada merkez değil taraflar vardır."* Anti merkeziyetçilik, demokratik katılım ve birden fazla görüşün bulunması bu örgütlenme için önkoşullardır.

Bu noktada derginin üretilme sürecine bakalım. Dergi iki ayrı süreçte gerçekleşir. Birinci süreç yazıların üretilmesi ve derginin söz konusu sayısına girecek yazıların belirlenmesi sürecidir. Bu süreçte gönüllü katılım, özgür irade ve eşit oy hakkını temel alan bir organizasyondur karşımızdaki. İsteyen herkes organizasyona, hiç bir koşul ve kural olmaksızın, özgürce katılabilir. Bu katılım üç şekilde birlikte yapıldığında daha anlam kazanır : Dergiye yazmak, il yayın kurulu toplantılarına katılıp yayınlanacak yazıların seçiminde görüş bildirmek / söz sahibi olmak ve gücü/ ilişkileri ölçüsünde maddi katılımda bulunmak (abone olmak, abone bulmak, reklam bulmak vs.).

İkinci süreçte derginin dış ilişkileri (ticari bir kuruluş) ve değişmez

roller (dergi sahibi, reklam sorumlusu, abone sorumlusu, teknik sorumlu vs.) vardır. Dağıtım şirketi ve genelde piyasa tarafından belirlenen rollerdir bunlar.Yeni Olgu'nun özgünlüğü burada, çünkü Lear'a soyunan oyuncu aynı oyunda Kant'ı da oynayabiliyor. İkinci süreçte dergi sahibi rolünü oynayan, birinci süreçte tartışmalara gelen herhangi birini oynuyor.

Birinci süreçteki birliktekiler (yayın kurulları gibi), ana nosyonu (demokratik katılım) sağlayacak biçimde oluşturulmuş /oluşturuluyor. Burada gelenekselleşen belli eğilimler var, bir başkanın toplantıyı yönetmesi gibi. Ama katılan herkes bu role soyunabiliyor. Öte yandan her an mutasyona açık, tutucu olmayan bir sistem bu. Üyelerin çoğunluğu (o gün gelen insanlar) isterse, o toplantı başkan sisteminden başka bir sistemle işleyebilir/ işler.

Dergi okuyucusuyla ilişkisini kopardığında iflasın eşiğine gelmiş demektir. Onun alıcısı genelde *"boş zaman"* özgürlüğü olan, *"düşünebilen"* insanlar. Bu insanların sivil toplumda geniş etkinlikleri olmasına karşın maddi hayatın üretimiyle ilişkilerinin indirekt (uzak) olduğunu görüyoruz.

Dergi üretici / tüketici yakınlığını sağlayamadığında seçkin bir tabakanın denetiminde çıkacaktır. Okuyucunun da bir bölümü bu virtüözlüğe adaydır, ama bir yığın dergide yazısı çıkmalıdır, belli dergilerden diploma almalıdır vs.. Yeni Olgu'nun sağladığı üretici tüketici birliğine karşın, farklı toplumsal düzeylerde etkili insanlar ; teknik, içerik gibi bir çok sorunda farklı düzeydeler.

Bir nokta da alternatiflik, işbölümünün olmaması gibi kavramların yanlış kullanımı. Bunun olması olağan ama bu kavramların hangi bağlamda kullanıldığının (neye alternatif, hangi işbölümü...) görülmesi, gösterilmesi (tartışılması anlamında) etkililiği arttıracaktır. Böylece etkililiğin geçtiği alan ve toplumsal düzeylere etkisi netleşir.

Yeni Olgu'nun farklı toplumsal düzeylerle akışkan bir ilişkisi olmadığından, belli bir kilit oluşturmadığından, demokratik katılım ana nosyonu (bizce) 3. önermedeki sınırların belirliliği ile uyumlu olamıyor. Zincirin bir halkası sağlamlaşırken öteki zayıflıyor.

* *Parantez bize aittir.*

ONTİK BÜTÜNLÜK ve ÖTESİ

Sözüm meclisten dışarı
hürüz ve birlik içindeyiz
borneo adalarının mangrow ormanlarında
son tufandan beri
AMA,
Ne balaban kuşunun kurnazlığını
Ne de kokodömer ağaçlarının ihtirasını
ne palmiyelerin savaşını
ne de pradipusların beceriksizliğini
söz konusu etmezsek

Ne ölen herşeye yaşayanların sevincini
Ne de boğucu incirlerin kinini.....
Ne eğrelti otlarının angarya yaşamını
ne de ÇIPLAK MAYMUN'un
çalınmış özünü
görmeyen gözlerini
kapanmış ağzını
tıkanmış kulaklarını
söz konusu etmezsek
hürüz ve birlik içindeyiz
borneo adalarının mangrow ormanlarında
son tufandan beri
Sözüm meclisten dışarı.

aydın erkuş

1924 - 1933 ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ

Oğuz CAN

Yeni Olgu'nun 5. sayısında "Gençlik Bayramına Doğru" başlığı altında yayınlanan yazının ilk bölümünde I.Meşrutiyet ve 2. Meşrutiyet dönemlerinde gençliğin durumunu, anti-emperyalist nitelikle Ulusal Kurtuluş savaşımız içerisinde yer aldığı yurtsever cephe ve emperyalizme karşı mücadele geleneğinin başlangıcından sözettik. Bu yazıda ise Cumhuriyet gençliğinin 1923-1933 dönemi içindeki yerini ele alacağım.

IV

Muharebe alanlarından meclis kürsülerine uzanan, çok boyutlu ve farklı mekanlarda gelişen ve başarıya ulaşan, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın sonucunda elde yalnızca özgür bir ülke yoktu. O ülke toprakları üzerinde tortulaşmış bir düzenin temizlenmesi görevi de vardı. Cumhuriyet Türkiye'si tüm bunları yapabilme enerjisini koruyan-koruyacak olan-yeni bir hareket oluşturmak için -ki oluşturulmuştu- toplumsal kesimlerle yapıcı ilişkileri sürdürmek zorundaydı. Bu kesimlerden biri de, özü gereği dönüşümcü ve dinamik olan, gençlikti.

V

Avrupa barışı koruma ve sürdürme çabası içindeyken, Ulusal Kurtuluş Savaşı sonunda, yenilen devletlere dayatılan barış antlaşmalarından kurtulan Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa'nın bu sorunlarından uzaktı.

Genç Cumhuriyet Osmanlı'nın kalıntılarını tarihin çöplüğüne silkeleyip, ulus olma sürecini yaşıyordu. Ulusçuluk akımı emperyalist ülkelerde yayılmacılığın bir aracı olarak kullanılırken, sömürge ve yarı sömürge ülkelerde emperyalizme karşı direnmenin temel dayanağını oluşturuyordu. Ulus olma süreci içinde laik burjuva toplumunun üstyapı yenilikleri gerçekleştiriliyor, milli bir endüstri kululmaya çalışılıyordu. Türk Hukuk Reformu ile burjuvazinin güçlenmesi ve Türkiye'nin gelişmesi için gerekli hukuki ortam sağlanmış, hilafetin kaldırılması, tekkelerin kapatılması, laiklik ilkesinin kabulü, eğitimde yenilik ve yazı reformu ile Türkiye laik ve görece rasyonel bir toplum olmaya doğru yöneltilmiştir. "Ancak üstyapıdaki bütün bu köklü dönüşümlere temel olacak bir ekonomik ve sosyal devrim gerçekleştirilememiştir. 4 Mart 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde serbest müteşebbis eliyle sanayileşmek ve kalkınmak esas alınmış, Türk müteşebbislerinin gerek sermaya, gerekse fikir ve organizasyon bakımından güçsüzlüğü karşısında ve dünya ekonomi buhranınında etkisiyle 1930 yıllarından itibaren devletin özel teşebbüsü desteklemesi ve bu sebeple ekonomiye daha geniş ölçüde müdahalesi zarureti doğmuştur. Bu durum güçsüz sanayi ve ticaret burjuvazisinin devlet kanalıyla ekonominin kontrolünü geniş ölçüde elinde bulunduran büroktatik burjuvazi ile dayanışmasını arttırmıştır CHF büyük feodaliteye tasfiye edememiş, hatta bir ölcüde ona davanmıştır." (1)

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız koşullar içerisinde gençlik, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında siyasal iktidarın yanında ve onun savunduğu ideolojiyi benimseyerek, (bazen ayrılsa da) genellikle uyumlu bir yapılanma göstermektedir. Cumhuriyet devrimlerinin yapılmasına katkısı ve onların yaygınlaştırılmasında en önemli görevi üstlenmesi bunun en belirgin örneğidir. Bu üstlendiği görevin yanı sıra, gençlik, kendi talepleri doğrultusunda mücadeleden de geri durmamıştır.

VII

Gençlerin ilk resmi örgütü Darülfünun da 1923 yılında kurulan Darülfünün cemiyetidir. Fakat daha önemlisi o dönemde gençliğin mücadelesine önderlik eden örgüt bütün fakülte ve yüksek okul temsilcilerinin bir araya gelerek 1924 yılında kurdukları MTTB (Milli Türk Talebe Birliği) dir. Birliğin ilk etkin mücadelesi öğrencilere indirim yapmamakta direnen İstanbul Tramvay Şirketine (Belçikalılara aittir.) karşı boykot ilan edilmesiyle başlar. Bu olayı kamuoyuna duyurmak ve bu mücadelenin haklılığını belirtmek üzere büyük bir yürüyüş tertiplenir. Öğrencilerin bu mücadelesini yanlış anlayan hükümet bu eyleme girişme nedeninden "paralarının yetişmediği" sonucunu çıkarır. Ve onlara dağıtılmak üzere bir miktar para gönderir (!) Birlik kuruluşundan bir yıl sonra Roma'da, iki yıl sonra da Paris'te toplanan uluslararası öğrenci kongresine temsilci gönderir. (MTTB' nin yurt içi ve uluslararası çabaları giderek yoğunlaşmıştır.)

1929 yılında, MTTB tarafından yerli mallarını korumak için Darülfünün konferans salonunda büyük bir toplantı yapılmış birlik başkanı tarafından vatandaşlar yerli malı kullanmaya davet edilmiştir. Yerli endüstri ürünleri ve her türlü yerli malı halka tanıtmak amacıyla bir sergi düzenlenmiştir. (2)

Mayıs 1929'da Mühendis Mektebinde bir kısım öğrencinin okuldan atılmasına neden olan olay o günün gazetelerinde şöyle yer alıyordu. "Öğrencilerden bir kısmı son zamanlarda mektep idaresine karşı nizama aykırı bazı davranışlarda bulunmuş ve bu hal bir çok defalar tekrarlanmıştır. Bazen yemeklerin iyi olmadığı, bazen tahsisatın mektebin tamirine harcandığı gibi hoşnutsuzluklara sebep olan hallerde öğrencilerin ayaklanması ve diğer öğrencileride mektep idaresi aleyhine tahrik ve teşvik ettikleri görülmekteydi." (3) Bunları dikkate alan mektep idaresi 60 öğrencinin mektepten kaydını silmiştir.

Tramvay şirketi olayı ve bazı okullardaki yönetime karşı somut taleplerden sonra, talebe birliği güç-

Voginli müdürüne karşı şirketin Galatasaray'daki binasını taşlayan üniversiteli gençler.

lenmiş ve gençler üzerindeki etkisi artmıştır. Bunun üzerine dönemin CHP hükümeti birliğe karşı tutum almış ve denetlemek için bir takım yollara başvurmuştur. "Teşekkülünden sonra birkaç yıl serbest hareket eden,talebe birliğinin davranışları Halk Partisinde endişeyle karşılanmış bu aksiyon gösteren teşekkülün ele alınması lüzumu hissedilmiştir...talebe birliği ele geçirilmek istenmiştir. Bu maksatla bir kısım zevat fakültelere kayıt olunarak talebelik vasfı kazandırılmaya çalışıldı.

Talebe bu işin farkındaydı. İmtihanlarda bu maksatla kayıt olan talebeler adım adım takip ediliyor ve hüviyetleri ortaya konarak teşhir ediliyorlardı." (4) Neticede Partinin müdahalesi artmış ve talebe birliği 1930 yılında kapatılmıştır.

Egemen ideolojinin çizdiği alanda, bu ideolojinin gereklerini benimseyerek yerine getiren uyumlu gençlik,kendi somut talepleri doğrultusunda aynı coşkuyla mücadele edince bu kez siyasal iktidar tarafından bastırılıyordu.

Ulusallaşma çabasına her yönüyle sarılan gençlik; ulusallaşma süreci içerisinde en önemli ögelerden birininde dil sorunu olduğunu kavramıştı. Dünyadaki tüm toplumlarda ulusallaşma süreci ve ulusal devlet olma girişimi dilin ulusallaşmasıyla başlamıştır. Gençler, açtıkları Türkçe konuşup yazma kampanyasında etkin bir mücadele yürütmüşlerdir. Bu mücadelede önemli bir olay olan "Vagonli hadisesinden" sözedebiliriz.

"Yataklı vagonlar şirketi Türkiye mümessili Jannoui'nin şirket memurlarından Naci beyin telefonda Türkçe konuşmasına kızarak Türkçe'ye hakaret ettiği ve memurunda işine son verdiği haberi intişar etmiştir." (5)
Bu olayı duyan binlerce genç şirketin Galatasaraydaki bürosu önüne toplanmış, Türkçe konuşmaya karşı yapılan bu hareketi protesto etmişlerdir. (Şirket binasını taşlayarak, Taksim'e kadar yürüyüş yapılır.) Bu olaydan sonra gençler dil sorunuyla daha yakından ilgilenmek üzere "Dil Mücadele Cemiyetini" kurmuşlardır.

O günlerde Nazım Hikmet'in başlattığı "Putları kırma Savaşı" önemli bir tartışmayıda gündeme getirmiştir. Nazım Resimli Ay dergisinde yazdığı "Putları kıralım" başlıklı yazısında gerçek ve sahte ünlü putlaşmış ne kadar edebiyatçı varsa hepsini birer birer tahtlarından indirmek ve gençleri yeni ideolojilerle zenginleştirebilmek için bu etkiyi kırmak gerektiğinden sözediyordu. Yazının yayınlanmasından sonra, farklı tepkiler alıyordu. "Putlar yıkılınca sanat çevresinde tapılacak adam kalmıyordu. Sanat çevresi boşalacaktı...burjuva sanatçıları telaş içerisindeydiler. Halkı ve gençliği milli değerleri korumaya çağırdılar. Bu kışkırtmalar üniversite gençliğinin bir kısmını harekete geçirdi " (6)

Türkocağı'nda yapılan toplantı sonrası 40-50 kişilik öğrenci topluluğu dergiyi basıyorlar. Bu tutuma karşı, Zekeriya Sertel gençleri tartışmıya çağırıyor. Nazım putları kırmaktaki amacı gençlere açıklıyor. İkna olan gençler, Nazım'dan şiir okumasını bile istiyorlar. Sonuçta Matbaayı basmaya gelenler, güle oynaya ayrılıyorlar. Resimli Ay bu olaydan sonra Ağustos 1929 sayısında, gençlere çağrıda bulunarak "demokrasi içinde her fikir savunulur ve tartışılır, gösteri ve gürültüyle fikirleri boğmak 20. Asır gençliği için çok geri bir harekettir. İlerleme merhalesinde putları kıran yeni fikirleri yeni akımları yürüten gençliktir. Tartışmada yıkılacaklarını hissederek kalplerindeki korkuyla, gençlerin kanatları altına sığınan, ortalığı telaşa verenler hem gençliği, hem efkarı aldatmak istiyorlar. Ortada ... eski ve yeni mücadelesi vardır." (7) deniyordu. Bir süre sonra yeniden açılan MTTB'nin ikinci kez feshine yolaçan bir olay Razgart olayıdır. 17 Nisan 1933 günü Sofya'dan sızan haberlere göre Deli orman'daki Türk Mezarlığı bir gurup Bulgar öğrenci tarafından tahrip ediliyordu. MTTB idare heyeti ve bazı öğrenci örgütleri toplanarak olayı bir mitingle protesto etmek için İstanbul Valiliğine başvuruyorlar. İzin verilmiyor. Bunun üzerine izinsiz olarak protestoya karar veren gençler 20 Nisan'da Bulgar konsolosluğu önünde toplanıyorlar. Polis müdahalesi sonucu dağılıp, Bulgar mezarlığına gidiyorlar ve çelenk bırakıyorlardı. Polis MTTB nin başkanı ve genel sekreterininde bulunduğu 80 öğrenciyi gözaltına alıyordu. Olay sonrası MTTB izinsiz gösteri yaptığı için fesh ediliyordu. İki gün sonrada öğrenciler Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere, çeşitli yerlere telgraf çekerek, tutuklanan arkadaşlarının serbest bırakılmasını ve MTTB'nin kapatılmamasını istiyorlardı. Sonuçta, tutuklananlar serbest bırakılıyor, MTTB'de 25 Nisan'da Halkevi Binasında olağanüstü toplanıyordu. Durum değerlendirilmesi yapılarak mücadeleye devam kararı alınıyor. Bu arada bir başka sorun olarak Darülfünun'u görüyoruz, çağdaşlaşma çabaları sürerken, buna öncü olması gereken bir kurum olarak Darülfünun hocalarıyla, öğretim sistemi ile çağın çok gerisinde kalmış, devrimlere ayak uyduramamış (Latin harflerine karşı olma gibi) sadece yabancı ve gözlemci kalmıştı. Darülfünun modern Türk devletinin oluşmasında kendisine düşen bilimsel görevi yapamıyordu.

O günün koşullarında Darülfünun' un somut durumu dışardan bir müdahaleyi gerektiriyordu. Nitekim Temmuz 1933'te Siyasal iktidar sorunu Üniversite Reformu ile çözme yoluna gidiyordu. " 1933'yılında gerçekleştirilen Üniversite reformu CHP iktidarınca genel olarak bilimsel ve teknik açıdan ele alınmış olmakla birlikte özel olarak bir yandan da Türk Devriminin ilkelerini savunacak ve siyasal iktidarın desteği olacak bir üniversite oluşturulması amacıyla yapılmıştır." (8) Ve Darülfünun yerine İstanbul Üniversitesi yeni adıyla 8 Kasım 1933'te açılıyordu.

1933 sonrası müdahaleci devletçilik politikasıyla birlikte gençlik ekonomik alanlarda da millileşme mücadelesine katılıyordu. MTTB Tramvay işletmesinin fiatlarında indirim yapılması isteminin dikkate alınmadığını görünce MTTB'nin yayını 'Birlik' dergisinde işletmeye karşı bir kampanya açıyordu. Gerekçe, "O müessese, Osmanlı İmparatorluğunun yıktığımız kapitülasyonlar devrinin mahdut yadigarlarından biridir. O müessese kolumuzun kuvvetini ve milli servetimizi istismar ederek senede binlerce liramızın harice çıkmasına sebep olan bir ecnebi müessesedir.' (9) Ayrıca bu şirketin şahsi bir takım menfaat yüzünden himaye edildiğini öne sürüyordu.

Üç ay süren bu kampanya boyunca Meclise dilekçeler verilmiş, ancak dilekçelerdeki "Şahsi menfaatleri uğruna şirketi himaye ettikleri" cümlesi yüzünden "Devlet memurları hakkında Sui zannı davet edici mahiyette ithamlar bulunduğu" gerekçesiyle birlik yöneticileri hakkında beraatla sonuçlanan bir dava açılmıştı.

VIII

HALKEVLERİ:

Gençliğin içinde yoğun olarak bulunduğu kurumlardan Türk Ocakları kapatılıp yerine yeni ve daha geniş işlevlere sahip halkevleri açıldı. (19 Şubat 1932) Temel amaç halkın eğitimiydi. Eğitim konusundaki temel noktalar şöyle özetlenebilir:

"—Ulusu bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven aynı ideale bağlı halk kütlesi halinde örgütlemek.."

"—Ulusal birliği oluşturan milli ruhu biçimlendiren ve kudretlendiren, kültür ögelerini ortaya çıkarıp geliştirmek"

"—Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyip artıracak, köylülük çalışmalarının yapılması"

"—CHF'nin ilkelerini ve bu ilkelerin ülke düzeyinde nasıl uygulnadığını anlatmak için kullanılan bir merkez olması.." (10)

Tunaya: 60 sonrası şartları tamamen farklıydı. Halkevlerini bağımsız fikir kulüpleri olarak sürdürebilir miydik? Sanmıyorum.

prf. Dr. Tunaya HALKEVLERİNİ ANLATIYOR

S.—Sayın hocam, özellikle halk partisinin yan organı olarak örgütlenmiş halkevleri içinde gençliğin katılımı hangi düzeydeydi?

Tunaya : —Ooo çok mükemmeldi. Orası hiç şüphe edilmez. Halkevleri evvela şöyle söyleyeyim, yüzlerce sanatkar, tiyatro oyuncusu, sporcu, şarkıcı ve yazar yetiştirmiş bir kurumdur. Çok tenkid edildi. Rusya'da da var, Rusya taklidi dediler ,ama hiç bir halkevinde böyle bir şey yoktu ve gençler akın akın gelirlerdi. Şimdi CHP ile alakası... tabii Halk partisi kurdu bütçesini o verirdi. Ama buradan çıkanların hepsi Halk Partili olmadı, CHP ye oy da vermedi. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti iktidara geldi. Bunda gençlerin büyük hissesi vardı. Hele İstanbul'daki bazı Halkevlerine Halk Partisi direktif veriyordu. Ama biz yapmıyorduk. Faaliyetlerin içinde Halk Partili olmayanlarda vardı. CHP nin halkevleri müfettişi Dr.Fatma Memik hanımdı. Bir gün parti merkezine geldi ve şunları söyledi: "Bunları (Gençleri) Halkevlerine çağıracağız. Ve ikinci seçmen olacaklar. (O zaman seçimler iki dereceliydi) CHP de bunlardan yararlanacaktı. Bir diğer örnek, İsmet Paşa ilk reisicumhur seçildiği zaman, İstanbul Üniversitesine geldi, rektörlük odası önündeki balkondan gençliğe hitap ederek "Yarının bakanları, mebusları burdan, halkevlerinden çıkacaktır" demişti .Oysa bekledikleri fonksiyonları Halkevleri tam yerine getirmiş bir kuruluş değildir.Mümkün mertebe (çünkü kültür öyle bir şeyki o girdimi, mutlaka bir bağımsızlığa özerkliğe gidiyorsunuz) bir fikir hürriyeti vardı ve çok defa biz yukarıdan verilen direktifleri dinlemezdik. (10-14 sene çalışmıştım.) Bağlılık telgrafları gibi şeyler yapmadık. Ama şunuda söyleyeyimki CHP katiyen büyük bir baskıda yapmadı

Bir takım kollar kuruldu, mesela Dil ve edebiyat kolu. (Ben onun yıllarıyla başkanlığını yaptım.) Biz neler yaptık? Kültür filmleri getirdik. Dünya hadiseleri denen, filmler öncesi biz Sultanahmet'te kapı kapı dolaşır, hanım teyzeleri çocukları, Eminönü Halkevindeki filme çağırırdık. Bu seansların başındasbeş dakika söz söylerdik Pazartesi, Perşembe konferanslar olurdu. Film öncesi konuşmalarıda farklı farklı gençler yapardı. İlk milli oyunda bizim teşebbüsümüzle oynandı İstanbul'dasgençler en kolay bilinen zeybeği bile oynayamıyorlardı.

Düzenlediğimiz Milli oyunlar festivalinde yer yerinden oynadı. Tiyatro festivali yaptık onbeş gün sürdü. Çok partili rejime geçişle Halk Partisi maddi desteğini çekti. Demokrat Partide Halkevlerinin hepsini kapatıp, mallarına el koydu.

1960 sonrasında yeniden Halkevlerini canlandırma girişimleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tunaya: Olamazdı. 60 sonrası şartları tamamen farklıydı Bunları bağımsız fikir kulüpleri halinde sürdürübilirmiydik? Türkiye'nin o günkü koşulları içinde sanmıyorum.

Halkevleri (bunu özellikle tekrarlayacağım) CHF'ye doğrudan çok fazla yardım etmiş müesseseler değildi. Olmadılar, olamazdılarda. Mesela Süleymaniye'de Halk partisi talebe yurdu vardı. Yurtta barınan öğrencilerin giderlerine halk partisi yardımcı oluyordu. Örneğin verdiğimiz elli liraya karşın CHP yüzelli lira veriyordu Ama buralardan demokratlara adamakıllı oy çıktı.

Tüm bunlar üzerinde tartışmanız, hayatta kalan insanlarla konuşmanız çok iyi olur.

DİPNOTLAR.

(1) Dr.Doğu Perinçek, Türkiye'de Siyasal Partilerin İç düzeni ve yasaklanması Rejimi (Hukuk Fakultesi Doktora Tezi)
(2) Anıl Çeçen, Atatürk ve Türk Gençliği.
(3) 16 ve 17 Mayıs 1929 tarihli Cumhuriyet Gazeteleri
(4) Ferruh Agan (Tramvay olayı sırasında MTTB ikinci başkanı)
(5) 24-2-1933 Cumhuriyet Gazetesi
(6) M Zekeriya Sertel, Hatıraladıklarım (1905 1950)
(7) " " "
(8) Türkiye'de Tek Parti Yönetimi, Dr. Dr Çetin Yetkin, syf: 72
(9) Birlik Dergisi Sayı: 6-7
(10) Tevfik Çavdar Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, syf. 878.

YÖK'ÜN HİMAYESİNDE FAKÜLTELEŞEN İSLAM ENSTİTÜLERİNDE OYNANAN OYUNLAR/II

Ahmet YILMAZ

Askeri ve idâri ve Y.Ö.K ün kendilerine verdiği yetkiler sâyesinde, önceleri çok temkinli hareket edip kendilerini sağlama alır - almaz, klikler kendi içinde ve arasında sık sık gizli ve geceleri toplantılar yaparak, gerekli ve önemli merciler yanındaki itibarlarını artırma, onların itimatlarını kazanma ve böylece daha rahat hareket etme... yollarına baş vurdular ve bütün bunlara muvaffak oldular. Daha sonra elleri ve idareleri altındaki kurumlara kendi adamlarını yerleştirmenin, kendilerinden olmayanları çeşitli oyun ve iftiralarla tasfiye yahut ihraç etmenin sinsi sinsi plan ve oyunlarına giriştiler.

Önce – özellikle İzmir İlâhiyat Fakültesi – kendi düşüncesinde olmayan memurları ya kurumdan atma ya da çeşitli baskılarla ayrılmaya zorlama yoluna baş vurdu.Sonra Fakülte olmanın sayesinde verilen mevkilere ve kadrolara - kendi düşüncesi doğrultusunda hareket edecek kimseleri aldı. Ardından talebe ve öğretim elemanları üstünde yoğun bir hâkimiyet baskısı kurmaya yöneldiler. Bir türlü anlamaya fırsat bulamadıkları sık sık değişen yönetmelikler, emellerine ulaşmak için kullanıldı durdu. Bunlardan önemi ve özelliği olan "Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği" değişmesini ve getirdiklerini konulamak istiyoruz.

Enstitü iken Fakülteleşen adı geçen kurumlarda etnik dini guruplar, sürekli değişen "Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği" nin her değiştirilmesinden ve durdurulan işlemlerden, bu arada oluşan boşluklardan yararlanarak, basamak basamak hedeflerine ulaşırlarken, rakiplerini birer birer diskalifiye etmeyi başardılar. Burada, Sosyal Bilimler Enstitülerini, bazı saf Y.Ö.K üyelerini, hatta jürileri çıkarlarına çok iyi âlet edip, Kanun ve yönetmeliklerdeki boşluğu ve yetkiyi de amaçları için yerinde ve zamanında kullandıklarını belirtmeliyiz.

Şöyle ki :

Üniversitelerarası Kurul Başkanlığının 29 Aralık 1982 tarih, 7/30 sayılı kararlarıyla, "İlahiyat Fakültesine dönüştürülen Yüksek İslam Enstitülerinin eski yönetmeliklerine göre yaptırılan Lisans sonrası Öğretim Üyeliği çalışmalarının 41 sayılı Kanun hükmünde kararname ile bağlanmış oldukları Üniversitelerin senatolarınca kurulacak jüriler tarafından eşdeğerliliği tespit edilerek, Üniversiteler Arası Kurulun onayına sunulması kararlaştırılmış" buna istinaden tezleri değerlendirecek jüriler kurulmuş, tezlerin eşdeğerliliği tespit edilmek üzere çalışmalar ilgililere gönderilmiştir. İşte bu sırada, başta İstanbul olmak üzere, bazı İlâhiyat Fakültesi Öğretim üyelerinin oluşturduğu bir gurup, Y.Ö.K düzeyinde propagandaya girişerek, bu tezlerin "doktora" olamıyacağını ve böyle bir ünvana eşdeğer tutulamıyacağını savunmuşlar, hatta bu konuda 5 sayfaya yakın, kendi ifadeleriyle, bir ültümaton vermişler, kendilerine değerlendirilmek üzere yollanan tezleri okuyup – incelemeden, iyisini kötüsünü ayırmadan, bilimsel hiç bir tenkit yapmadan, tam bir ön yargı ve bağnaz bir tutumla, hiç yapılmamış sayarak, değerlendirmeye yanaşmamışlardır. Hatta işi sabote etmeye koyulmuşlardır.

Tarihte eşine az rastlanır bu perde gerisi engelleme ve çalışmalar sonunda, grupların tam hâkim olduğu Fakültelerde, bir kısım öğretim görevlilerinin "doktora ünvanı" aldığı şeklinde eşdeğerliği Y.Ö.K'a bildirilmiş, bu kurum da bunu tasdik etmiştir. Yaklaşık 3 ay sonra bu sefer ilgililere haklı hiçbir neden gösterilmeden değerlendirme işlemi – yukardaki bağnaz baskılar ve perde gerisi komplolar sonucu – durdurulmuştur. Böylece âdil olmayan, hukukun üstünlüğü ve eşitliği prensibiyle bağdaşmayan bir netice ortaya çıkmış, aynı statü içinde bulunan öğretim elemanlarının bir kısmı "doktor" yapılırken, bir çoğu bu haktan mahrum bırakılmışlardır.

3 Haziran 1983 tarih, 18066 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan *'Lisansüstü Yönetmeliği"* nin tekrar değişen 5.md. gereğince, bu defa adı geçen çalışmaların, *"Doktora ünvân ve yetkisi alıp-almıyacağının tespiti"* şeklinde değiştirilmiye tâbi tutulmuş, buna binâen yeniden jüriler oluşturulup, tekrar yeni işlemlere başlanmıştır. Ne varki daha önce kendilerine *"doktora"* verilenler hakkında bir iptâl kararı söz konusu olmadığından, öğretim elemanları arasında görülen bu açık haksızlık önlenemediği gibi, anlaşılması mümkün olmayan bir tarzda da onanmıştır

Bu arada yine grup hakimiyetinin tam olduğu Fakülteler, Öğretim elâmanlarından kendilerinden olanlarına, *"doktora ünvanı ve yetkisi"* vermişlerdir. Daha önce prosüdürünü belirttiğimiz *"doktora"* verilenler ise, bir kombinozonla *"yardımcı Doçent"* yapılmışlar, her ikisini de Y.Ö.K., onaylamış ve tayinlerini tasdik etmiştir. Gurup hakimiyetlerinin tam olmadığı, yahut gizli koalis-

yonlu ve pazarlıklı bir şekilde çift başlı idârelerin yönetimindeki bir kısım İlâhiyat Fakültelerinde ise, akla hayâle gelmedik, tarihte eşine az rastlanır bir oyun ve engelleme takdiklerine baş vurulmuştur . Kendi adamlarının statüleri *"doktora"* değerlendirilmesine müsâit olmadığından kendi adamları dışında olup da durumu *"doktora almaya uygun"* kimselerin tezlerini değerlendirmeye yanaşmamışlar, hatta ilmi anarşiye baş vurmak suretiyle bu çalışmaların *"doktora olamıyacağını"* etrafta yayarken, jürilerle gizli bir anlaşma yoluna gidilerek, 6 ay gibi bir süre geçmesine karşın, müspet veyâ menfi hiç bir netice bildiriminde bulunmamışlardır. Bunun, din ve ilim ahlâkıyla bağdaşmadığı ortada, kanunlara tersliği ise açıktır.

İlâhiyât Fakülteleri idâreleri, jürilere değerlendirmek üzere yolladıkları tezlerin neticelerini 1 ay içinde bildirmelerini istemelerine rağmen, kendileri bunlara uymamakla kalmamış; jürilerin değerlendirmelerini ise uygulamaya koymamışlardır. Nihâyet 6 Kasım 1983 tarih, 18213 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan, "Lisansüstü Yönetmeliğinin 5. Maddesi tekrar ve üçüncü kez değiştirilmiştir. Bu sefer, 2809 sayılı Kanunla yürürlüğe girdiği 30 Mart 1983 tarihinde Üniversitelere bağlı Yükseköğretim Kurumlarında öğretmen olarak en az 4 yıl hizmet etmiş bulunanlar, lisans öğrenimini görmüş olmaları şartı ile, doktor ünvanı almak için bulundukları üniversitelerin ilgili enstitülerine müracaât edebilirler. Bu gibiler Lisansüstü öğretim yönetmeliğinin doktora için öngördüğü şartlardan, süre ve lisansüstü ders almak zorunluluğundan muaf tutulur" hükmü getirilmiştir.

Görüldüğü gibi, Y.Ö.K., her değişmede basamak basamak gerilemiştir. İleriye değil, geriye ve aşağıya doğru bir yol izlemeye yöneltilmiştir. Bütün bu değişmelerin ve gittikçe fire vererek, geriye doğru dönmelerin nedenleri ayrı bir konudur ve biz, bunların sebeplerini ve hesaplarını ilgililerden sorma mevkiinde değiliz. Ancak şunu öğrenmek durumundayız: Aynı süre içinde bir İlâhiyât Fakültesinde aynı statü içindeki bir öğretim elemanı, hiçbir yabancı dil bilmediği ve böyle bir imtihana esasen tâbi tutulmadığı halde, önce doktor, sonra "yardımcı doçent" yapılırken ve bunu Y.Ö.K., tasdik ederken, diğer taraftan bir başka İlâhiyât Fakültesinde aynı statüdeki, üstelik batı dilinde otorite olan kimselere niçin böyle bir hak verilmiyor. Yahut daha öncekilere etnik dini gurupların hakimiyetiyle verilen usulsüz, ve oldu bittilerle ikram edilen mezkur dereceler iptâl edilmiyor? Yapılan itirazlar, niçin cevaplandırılmıyor ve Hukukun eşitliği ve üstünlüğü ilkesi, nasıl böyle açıktan açığa bir kenara bırakılabiliyor? Konunun sanırız ihmâle gelir yanı yoktur. Bir çok öğretim görevlisinin yıllarca,binbir emekle, bir çok maddi ve manevi yokluklar içinde yapmış oldukları öğretim üyeliği tezleri, objektif ölçüler içinde, tarafsızca değerlendirilmeli, eşitlik ve adalet prensipleri doğrultusunda neticelendirilmeliydi. Oysa böyle yapılmamış, haklı hiç bir neden gösterilmeden gereksiz ve gerekçesiz bir şekilde, perde gerisi oyunlarla devamlı değiştirilen yönetmeliklerle değerlendirilmiye yanaşmayan ilgililer hakkında hiç bir kanuni işlem yapılmamış, onların fraksiyonel tutum, zâlimce davranışlarının cezâsı, masum ve mağdur kimselere ödettirilmiştir. Öbür taraftan, haksız uygulamalara, oldu bittilere perde arkasında oynanan oyunlara göz yumulmuştur.

6 Kasım 1983 tarihinden itibârenki, İlâhiyat Fakültelerinde izlenen yol, uygulanan yöntemler, skandaldan öte, yüz karası denilebilecek tarihten silinmez ve hiçbir zaman ve asla affedilmez bir leke olmuştur. Şöyleki: daha önce, M.E.Bakanlığına Bağlı Ortadereceli okullardan naklen, hiçbir ön branş, yabancı dil ve Arapça sınavlarından hiçbirine tâbi tutulmadan, Din Eğitimi Genel Müdürlüğünün zihniyetine göre tâyinle gelen, adı geçen en son yönetmeliğin değişen 5. maddesi yayınlandığı vakit yaşları, başları, emeklilikleri gelmiş-geçmiş, bir çokları dede olmuş, artık hiçbirinin bir yabancı dil öğrenmeye, Üniversiter kariyer yapıp-yürütmeye zamanı ve imkânı kalmamış, hatta mecali kalmamış, bitmiş-tükenmiş kimselere, şimdi, birer birer "doktora ünvanı ve yetkisi" verilmeye başlanmıştır. Bunun için, soruları çok daha önceden dağıtılan imtihanlara girdirilerek, hiçbiri ortaokul düzeyinde yabancı dil bilmiyen, daha doğrusu böyle bir bilgisi kalmayan kimselere 75 - 100 puan arasında değişen notlar verilerek, devlet mevkiileri, genç ve dinç, işbilir -iş bitirir elemanlara tıkanma pahasına, sırf grup taassubu ve terörü yüzünden ve çıkarı için, birer ilmi rüşvet olarak dağıtılmıştır. Bazı İlâhiyat Fakülteleri ise bu ünvan ve makamı, öğretim görevlilerini hiçbir imtihana tabi tutmaksızın ikram etme yoluna başvurmuştur. Beşik ulemâlığı gibi bir durum arzeden bu üniversiter kariyer dağıtma ve çeşitli taktik ve kombinozonlarla devlet mevkiilerini bol keseden kendi etnik dini gurup elemanlarına ikram etme şekli, ancak Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerindeki acziyet devirlerinde verilen mansıp ve derecelere benzemektedir.

Böylece Şubat 1983'ten beri değişen, yahut değiştirilen yönetmeliklerin, ısrarla menfi yahut müspet tez değerlendirillmelerinde hiç bir netice bildirmemelerin, ilerde konu edeceğimiz bazı kimseleri ihrâç ve tasfiyeye tabi tutmaların, perde gerisi çalışmaların sebepleri de anlaşılmış oldu: Zaman kazanarak, kendi elemanlarını hazırlamak ve boşalan yerlere yerleştirmek. İşte bu durumu bilen, Atatürkçü, Devletçi, Otoriter, bilimsel haysiyet, kişisel karakter ve şeref sahibi bazı Öğretim Görevlileri, 6 Kasımdan sonraki bu değerlendirmelere, mansıp isteme baş vurularına, düzmece ve yüz karası niteliğindeki danışıklı döğüşüklü sınavlara mürâcaat etmemişler, tarihe mal olacak bir takdirle, adalet önünde hak arama girişimine devam etmeyi yeğ tutmuşlardır.

Şimdi etnik dini gurupların, Y.Ö.K. düzeyindeki bir başka girişimlerine eğilmek istiyoruz. İlâhiyat Fakültelerinin fraksiyonel idârecileri, ilk önceleri Y.Ö.K idâresinin gözüne girmeyi başardıktan, askeri yönetimin hoşuna giden, güven veren bir kaç uygulamalara girdikten sonra, ilgili merciilerdeki yetkilileri yavaş yavaş kafa kola almaya, daha sonraki plân ve projeleri doğrultusunda iknâ

* Beşik ulemalığı gibi bir durum arzeden bir üniversiter kariyer dağıtma ve çeşitli taktik ve kombinezonlarla devlet mevkilerini bol keseden kendi dini grup elemanlarına ikram etme şekli, ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki eziyet devirlerinde verilen mansıp ve derecelere benzemektedir.

* "Nasıl olsa askeri idare var... Kimse şikayetinden bir sonuç alamaz. Zaten böyle bir hak aramaya kim girişebilir?" gibi anlayıştan da kaynaklanan ve gittikçe zulme yönelen bu kasıtlı ve keyfi yönetim, İlahiyet Fakültelerini bunalımın, Devlet, Din ve Atatürk düşmanlığının eşiğine getirmiş bulunmaktadır.

edip-yönlendirmeye, bu arada ufak tefek her istediklerini yapmaya başladılar. Ve 1982-3 öğretim yılı sonunda her istediklerini olmasada, birçoklarını gerçekleştirmenin imkanlarını buldular yahut aldılar. Bunlardan birisi, 2809 sayılı kanunun geçici 3.Md.sinin (c) bendini istedikleri gibi yorumlayıp, keyfi ve tarafgirâne bir şekilde tatbike koyulmak ve bunu ilgililere tasdik ettirmek oldu.

Tarafsız bir gözle, 1983 Öğretim yılı sonunda, İlâhiyat Fakültelerinde yapılan ihraçlar, emekliye ayırmalar ve tasfiyeye tâbi tutulmalar, dışardan alınmalar incelenmeye konu edildiğinde, açık bir şekilde etnik dini grupların vicdansız, iz'ansız, ahlâksız, kanunsuz, ilim, din ve insanlık haysiyetiyle yakışmayan bir bağnaz ve tarafgir tutumun rol oynadığı anlaşılır. Devletin ve Kanunların verdiği yetkiyi, Devlet, Millet, Vatan ve ilim düşmanlarının hakkında uygulamaları gerekirken bunlar, tarihte eşi ve benzeri görülmedik bir şekilde, tamâmen keyfi, kasti, zulum özelliği arzeden, gayr-ı kanuni bir şekilde, kendi düşüncesinde olmayan, guruplarına ve tarikatlarına girmeyi reddeden, hiç bir dini fraksiyona tâbi olmayan, gerçek Atatürkçü, tam devletçi, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Doğu ve Batı dilinden birine vâkıf, branşında otoriter, herkesçe sevilip-sayılan, öğrencilerin baş tacı ettiği, özerk din ve ilim adamlarını ihrâç ve tasfiye için kullanmışlardır. Böyle bir ihrâç ve tasfiye kararlarının, insâf, islam, ilim, hak ve hukuk açısından geçerliliği, savunulabilirliği ve ölçüsü yoktu, olamazdı. Tamamen tarafgir ve bölücü bir tutumdan kaynaklanan bu ihrâç işleminin iptali için sayın Cumhurbaşkanlığı, sayın Milli Güvenlik Konseyi, sayın Danışma Meclisi gibi en yüksek makamlar dahil, ilgili mercilere baş vurulması sonucu derhal durduruldu. 2880 sayılı Kanun' un geçici 5. Md.ince ihrâca tâbi tutulanlar görevlerine iâde edildiler.

Ne varki bu karar ve kanun böyle bir uygulamaya sebep olanları, hatalarını düzelteceği yerde, başka kindâr ve kanunsuz işlemlere baş vurmaya yöneltti. Geri dönen öğretim elemanları ile öğrenciler arasında set oluşturmaya koyuldular. Hiçbir ders ve görev vermedikleri gibi, rencide edici bir takım oyunlara baş vurdular. Bir kısmı 1984 öğretim yılını bekleyip, bu gibilere görev verirken, bir kısım İlâhiyât Fakültesi idârecileri - ki İzmir başı çekmektedir, ihtiyaç olduğu halde, açıkları Orta Okul öğretmenleriyle kapatma pahasına, devlet ve millet parasını % 80 zamlı olarak hiç bir iş karşılığı olmadan, ödeme cür'et ve ihâneti içine girerek, ihrâca tâbi tuttuğu öğretim elemanlarını tabir caizse kızağa çekmiştir.

"EHLİYETSİZ KİŞİLER, ÜSTLERİNE KARŞI KÖLE, ASTLARINA İSE AZRAİL KESİLİRLER"

vecizesinin sergilediği bir tutum ve uygulama içine giren Fakülte Yöneticileri, Y.Ö.K'ün yukardaki karakterleri vâsıtasıyla tam güven ve onaylarını almayı, başka deyişle himâyelerine girmeyi başarınca, hınçlarını memurlardan ve öğrencilerden çıkarmaya giriştiler. Önce kendi düşüncesinde olmayan memurları kurumdan atmaya, atamadıklarını bin bir eziyet ve baskı ile ya gitmeye, ya da istifâ etmeye zorladılar. Sonra yerlerine kendi emirleri doğrultusunda hareket edecek kimseleri aldılar. Daha sonra ise talebeler üzerinde yoğun bir hâkimiyet kurmaya yöneldiler.

Fakülte Yöneticileriyle, Öğretim Elemanlarına, yapılan uygulamaların Kanunlarla, özellikle İslâmiyet'le, eğitim ve öğretim prensipleriyle bağdaşmadığını; Fakültenin en verimli ve ehliyetli elemanlarının, haksız yere niçin derslere girdirilmediğini, yerlerine neden orta okullardan kimseler getirildiğini, devamlı değişen tüzükler ve yönetmeliklerin niçin hep öğrencilerin aleyhinde sonuçlandırıldığını... soran öğrenciler, disiplin cezası ve sınıfta bırakılma tehdidleriyle susturulmaya, sindirilmeye girişildi. Patlama noktasına gelen öğrencilerin, kötü sonuçlarla neticelenecek hareketlerini, askeri ve mahalli idârelerin basiretli yöneticileriyle, âileleri önledi. Yine tasfiyeye tâbi tutulan öğretmenler, onları, yatıştırmaya muvaffak oldu. Böylece gelecekleri için, istikbâl kaygusu altında, öğrenciler, susmaya, hırslarını okul dışında kötü alışkanlıklara başvurmak suretiyle sinirlerini yatıştırmaya koyulmuşlar, çoğu giderek şahsiyetini yitirmeye, benliklerini kaybetmeye, ilmi araştırmadan uzaklaşmaya, toplum ve fakülte içinde silikleşmeye başlamış, hatta gizliden gizliye kendilerine el atan, arka çıkan, dinleyip -deşarjeden çeşitli ve zararlı ideoloji ve kliklerin ağına düşmeye mahkum edilmişlerdir. Bu, Devlet, Millet ve Atatürk düşmanlığına zemin hazırlamıştır, hazırlamaktadır. Öğrenciler arasında yapılacak olan şöyle bir araştırma, yahut anketvâri bir soruşturma, İlâhiyat Fakültelerindeki sorunların iç yüzünü ve vehâmetini ortaya koyacak, tehlikenin ne kadar derinlere gittiği, önem arzedip, büyüdüğü anlaşılacaktır.

"Nasıl olsa askeri idâre var. Sıkı yönetim, üst makamlara gönderilen itirazları, nasıl olsa yine bize gönderiyor. Kimse şikâyetlerinden bir sonuç alamaz. Zaten böyle bir şikâyet ve hak aramaya kim girişebilir?" gibi anlayıştan da kaynaklanan ve gittikçe zulme yönelen bu kasıtlı ve keyfi yönetim, İlahiyat Fakültelerini bunalımın, Devlet, Din ve Atatürk düşmanlığının tam eşiğine getirmiş bulunmaktadır. Eğitim ve öğretim yönü itibariyle de, yukarda değinilen eleman alma, yerleştirme, üniversiter kariyer verme, kendilerinden olmayanları saf dışı etme gibi yönlerle de, İlahiyat Fakültelerinin gittikçe liseleştiği ve orta dereceli okullar zihniyet ve keyfiyetinden farksız hale geldiği ve getirildiği gözlenmektedir. Nitekim Y.Ö.K.ün himâyesinde istediği gibi hareket etme yetki ve selahiyetine bürünen İlâhiyat Fakülteleri, bir prof., bir doç ve bunların emri altında hareket eden birkaç öğretim görevlisinden ibâret olarak, astığı astık, tuttuğu kestik bir Orta Çağ zihniyeti sergiler olmuş, Hak'tan, Hukuktan ve Halk'tan tamamen kopmuş, öğrencilerin dilinde "Yüksek Lise" den farksızlaşmıştır.

Bu yazımızda, Y.Ö.K.ün korumacılığı altındaki, İlâhiyat Fakültelerine ve bu kurumlarda oynanan oyunlara kısaca değinmeye çalıştık. Geleçek yazımızda, üzücü olaylara, mezhebi kavgalara tekrar yer verilmemesi için bu sefer, adı geçen en güzide kuruluşlara yerleşen etnik dini grupların iç yüzlerini ortaya koymaya çalışacağız. Hatta gerekirse ele başılarını vereceğiz. Zira, Türkiye'nin Devleti-Vatanı ve Milleti ile bölünmezliğini tehdid eden; Anayasa ve kanunları ortadan kaldırmaya yönelen, Atatürkçülüğe ters düşen; islâm Dininin tertemiz akidesini bozmaya kalkışan, çıkarcı, bölücü, çağ dışı kalmış ve memleket kurumlarına yerleşmiş mezhebi cereyanları okuyuculara tanıtmak, millete ilân etmek gereği ve zarureti hasıl olmuştur. Hatta bu kutsal bir görev halini almıştır.

1 . 4. 1984, İzmir

1. Bu yolsuzluklardan birine, sayın Uğur MUMCU, 13 Mart 1984 tarihli Cumhuriyet gazetesinde "DİYANET VAKFI" başlığıyla değinmiştir ki, burada Diyânet Vakfı'nın çıkarmayı planladığı "İslam Ansiklopedisi" konusu eşelenmeğe değer bir başka önemli yolsuzluklarını yapıldığı bir meseledir.

GENÇLİĞİN ALTERNATİF YÖNELİŞLERİ

BİR ÖRNEK: BATI ALMANYA BİR DE YEŞİLLER/II

A. Yalçın B.

1968 Öğrenci isyanlarının öğrettikleri soyut teorilerle biryere varılamıyacağı oldu. Yapmaları gereken yalnızca varolanı eleştirmek, ya da karşı çıkmak değil, eleştiriyi yaşayarak gerçekleştirmektir. Ajite değil, dialogdu amaçlanması gereken.

Yetmişli yıllarda topluma karşı birçok gençlik grubu kırsal komünlerde, üretim birliklerinde, sanatsal topluluklarda yaşamaya başladılar. Teorinin hayata dönüşüydü bu. Bu dönüşe iki neden gösterilebilir : Birincisi, halkın gereksinimlerinin dışında amaç saptama, ikincisi ise insanların kendi istek ve beklentileri doğrultusunda örgütlenmeye başlamalarıydı. Örneğin birçok yerel girişimcinin Bürgerinitativen – çevre kirlenmesine, atom enerjisine, işsizliğe karşı daha iyi koşulları veözerklik,eğitim olanakları, doğanın korunması vs. için örgütlenmeleri.

Günümüzde Alternatif hareket...

Yaşamda pratiğin sürekli vurgulanışı ve buna bağlı kuşkuculuk, hatta bazen de bütün teorilere olan antipati alternatif hareketi bir ölçüde betimleyebilir göstergelerdir. Yaşamın her alanında ağırlığını duyuran alternatif hareketin anamalcı düzenin kurumlarına karşı–kurumlar oluşturmakla azımsanmayacak denli başarılar elde ettiği bir gerçek. Yeme–içme'den barınma ve tatil sorunlarına dek, spordan sağlık ve insan ilişkilerine dek her alanda olumlu seçenekler sunabilen bir hareket olmasıyla sürekli yaygınlaşıyor, büyüme ideolojisinin, tüketim ideolojisinin, yabancılaşmanın yıprattığı insanların dünyasında...

1968 yıllarındaki umut dolu ilerleme, Emanzipation, devrim ve değişim gibi sözler yetmiyordu artık insanlara, birşeylerin değişmesi gerekiyordu bu alanda. Korkunç bir silahlanmanın doğanın yitişinin "ideal" lerin çöküşünün etkileri yaşanıyordu insanlar arasında. Dev olanaklara sahip iletişim araçlarının fazlalığı arasında yanyana yaşayan insanlar duvarlarıyla kapatmışlardı kendilerini, insanlık dışı bir iletişimsizlik kol geziyordu her yanda. Kısaca söylemek gerekirse bu koşullarda alternatif hareketin yeri endüstri toplumun insanlara sunduğu değerlerin karşısında yaratılan bir yerde olacaktır. Bu açıdan bakıldığında toplumun içindeki alternatif yönelişler olarak, alternatif yaşamı örneklemek açısından Alman gençliğinin oturma, barınma, birlikte yaşama biçimi oldukça ilginçlik gösterir.

Gençliğin barınma biçimleri...

Bu alanda üç kavram çarpar göze, bunlar : Komünler, Büyük aileler, –wohngemeinschaftlar – Komün düşüncesi daha önce değindiğimiz öğrenci eylemleri sırasında 1967 yılında Berkeley'de (A.B.D.) başladı. Daha sonra Amerikalı hippilerce "insanların doğal bağlılıkları"nın bir biçimi olarak yorumlanıp, yaygınlaştırıldı. Yeni solcularca (Herbert Markuse, Ronald D. Laing ve Eldridge Cleaver vb.) yapılan toplum eleştirisini dayanak alan yeni bir yaşam biçimi oluşturma deneyi olarak görüldü. "Ortak yaşamın politik yaşama bağlılığı" Berlin'deki Komün II'ce sloganlaştırılmış bir cümledir.

Büyük ailelerinse öyle politik kaygıları olduğu söylenemez. Küçük ailenin soyutlanmışlığından kurtulmak ve hoşça vakit geçirme amacıyla kurulmuşlardır.

Wohngemeinschaft'lar birkaç insanın – fazla da olabilir – yaşamı paylaşması, birlikte oturmasıdır. Bu tür bir yaşamın özellikle aşırı mekanizmin yıprattığı insan ilişkilerine bir seçenek olduğu söylenebileceği gibi ekonomik nedenlerden kaynaklanan bir birliktelik biçimi olduğu da söylenebilir. Aralarında sevgililerin ve evlilik dışı çocuk sahiplerinin de bulunduğu bu yaşama biçimi, birçok sorunun ortak çözüldüğü, ev işleri ve çocuklardan yalnızca kadınların değil, tüm bireylerin sorumlu olduğu çağdaş ve insancıl bir birlikteliktir.

Bu arada ev işgâlciliğinden de söz edelim. Berlin'de 80'li yıllarda çok sayıda eski evin inşaat tekellerince yıkılıp yerine daha çağdaş evlerin yapılması amacıyla boş ve kapıları kilitli bekletilmesi, iş ve barınak bulma güçlüğü çeken gençliği harekete geçirmeye yetmiş Yüzlerce ev kısa bir sürede gençlerce ele geçirilmişti. Bu tip eylemler daha sonraları Almanyanın birçok şehrinde de gözlemlendi. Zamanla alternatif grupların siyasal ve kültürel anlamda odaklaştığı, film ve sanat gösterileri eğlence ve sohbetlerin yapıldığı yerlere dönüştü bu evler.

Özet olarak !..

II. Dünya savaşı sonrasında, top-

Mutlangen (Batı Almanya)'daki ABD roket üssü önündeki barış gösterisinden... Üç gün süren ve American "Pershing II " ler yerleştirilmesine karşı yapılan bu gösteriye aralarında ünlü yazarlar "Yeşil" parlamenterler kilise temsilcileri ve aktörlerin de bulunduğu yaklaşık 6000 kişi katıldı. Gösteri 3 Eylül 1983'te yapılan bir yürüyüşle sona erdi. Ünlü Alman yazar Heinrich Böll (başında şapka olan) ve general Gerd Bastian (H.B.'önünde, yerde oturan ak saçlı) de bu gösteriye katıldılar.

luma karşı etkinlikler gösteren Almanya gençliği politik ve toplumsal anlamda homojen bir yapı göstermiyor. Yine de gençliğin bu çeşitliliğini taşıdıkları ortaklıklar açısından üç çizgide belirlemek olası : Birincisi politik eğilimli fraksiyonlardan oluşan toplumcu gençlik, ikincisi ise Rocker, Mod, Skinhead, Teds, Greasers, Punk vb. gibi saldırgan ve yıkıcı yönleriyle ortalığı karıştıran bol renkli gruplar, üçüncüsüyse Beat, "Hippi" ve "Underground" gibi orta sınıf kökenli toplumu karşı değerler yaratan gençlik grupları. Çevreciler ve Feministler de bu arada sayılabilir.

Yeşiller'e doğru...

Doğayı bataklığa çeviren endüstri ve teknoloji, yönetimce bayraklaştırılan refah ve büyüme savsözleriyle birlikte insan ilişkilerinde yaşanan yoğun tükenişe sürüklemişti toplumları. Wilhelm Ropke'nin dile getirdiği gibi "Bütün bu maddi refah neye yarar, eğer aynı anda dünyayı nefret dolu, gürültülü, bayağı ve cansıkıcı bir duruma sokuyorsak ve insanlar varoluşlarının ahlaksal ve ruhsal temellerini yitiriyorsa. İnsan radyolarla, arabalarla, buzdolaplarıyla yaşamıyor yalnızca. Pazarın ötesinde, alınıp satılmayan bir dünyayla yaşıyor; bu dünya güzelliğin, onurun, şiirin, paylaşmanın kendini gerçekleştirmenin dünyasıdır."

Almanya dışına taşmış ünüyle ve sempati toplayan 1978 ilkbaharı çıkışıyla Yeşiller hareketi doğanın yok oluşuna, endüstrileşmeye, atom reaktörlerine karşı eylemler düzenleyen çevreci örgütlenmelerden filizlenmiştir. Avrupa'da yaygınlık kazanan çevreci örgütlenmelerin Almanya'daki en etkin savunucularıdır yeşiller. Yeşillerin ilk habercileri Almanya'da –Bürgerintiative -- adı verilen yerel girişimci örgütlerdir.

Savaş sonrası Almanya'sında maddi büyüme, endüstrileşme ve gelişme, varolan diğer insani değerlerden üstün tutulmuştur. Otuz yıl sonrasının getirdiği maddi büyümeyle birlikte kültürel değerlerin, yaşamsal anlamların insani birlikteliklerin yıkıldığı görüldü. Refah ve geleceği garanti altına alma anlayışı insanları çalışma temposunun kölesi durumuna dönüştürmüştü.

Yeşiller, bilimin, tekniğin ve bürokrasi kıskacında debelenen toplumun ilkeli bir eleştirisi olarak çıktılar politik arenaya. "Doğayla uyuşan ekonomi"(Herbert Gruhl) savındaydılar ve endüstri devletlerinin, geleceği gözönünde bulundurmaktan bihaber politikalarını eleştiriyorlardı. Teknik bürokratik aygıtlardaki karmaşanın insanların bilme, yargılama, katılma yetkilerini değil, insan ilişkilerini de yıprattığı görüşündeydi Yeşiller.

Kitle iletişim araçlarının insanlarda sahip olma duygusunu körüklediği nicel ve uyduruk gereksinimler yarattığını vurguluyor. Yeşiller ve bunun da ancak insanların nitel gereksinimlerinin bilincine varmasıyla önlenebileceğine inanıyorlar. Bunlar da sevgi, dostluk, sanatsal görgü ve yaratım ve kendini gerçekleştirme vs.

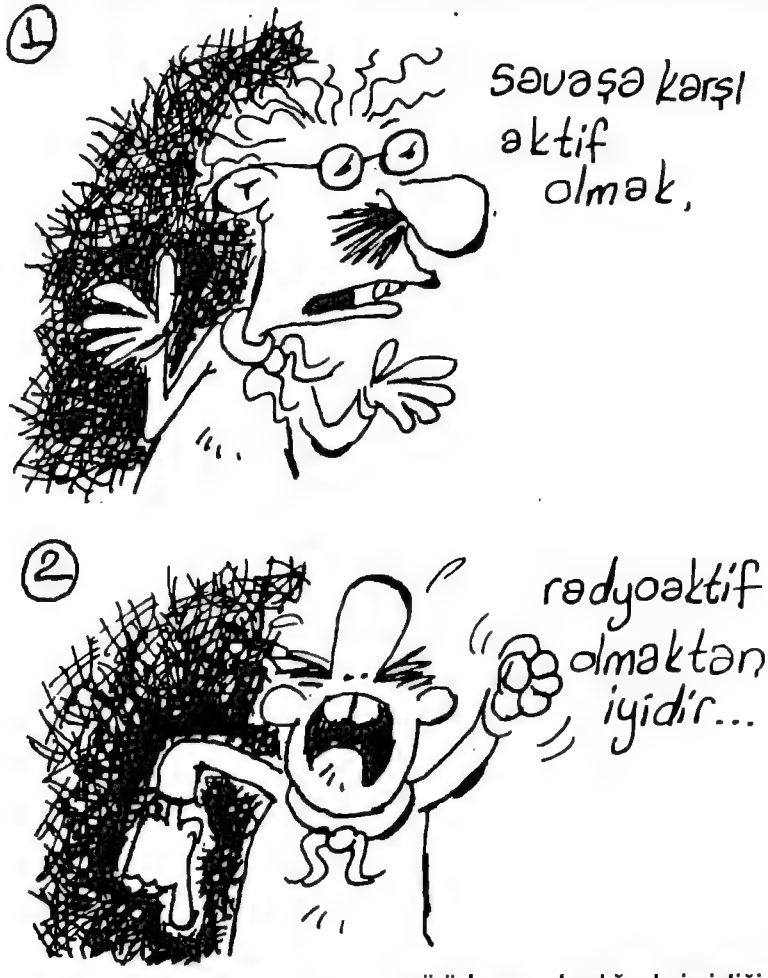

Yeşillerin bilinmesi gereken bir diğer yanı da, çatısında birçok farklı görüşlerin yer almasını olası kılmasıdır. Öyle ki yeşillerde hıristiyan demokratlara, sosyal demokratlara rastlanılabileceği gibi sosyalist, komünist anarşist gruplara da rastlayabilmek olası görünür.

Uzun süredir atom reaktörlerine karşı eylemler sürdüren yeşiller, diğer alternatif görüşlerin de desteğini alarak son yıllarda silahsızlanma, doğrultusundaki önerileriyle barış yanlısı politikalarını yaygınlaştırıyorlar.

Parlemanto dışı bir hareket olarak başlayan yeşiller ilke olarak parlamento dışı muhalefet çalışmaları yapmak amacındaydılar. Son yıllarda yeşillerin kendilerini parlemantoda bulmaları üzerinede uzun uzadıya durulması gereken bir gelişme. Aydınlar, orta sınıf ve gençlikçe desteklenen yeşil hareketin işçilerce yeterince desteklenmemeside ilginç bir gösterge olsa gerek. Sorunu yeşillerin endüstrinin yayılmasını engelleme ve üstüne üstlük bazı endüstiri ve enerji üretim biçimlerini ortadan kaldırma çabalarına bağlayanlar da var. Çünkü bu görüşler uygulandığında işsizliğin önünün nasıl alınacağının yanıtı yoktur henüz.

Yeşillerin ekonomik yeterlik talepleri, madenlerin tutumlu kullanımı, maddi büyümenin sınırlandırılması,teknik ilerlemenin bireyde, toplumda ve çevrede yarattığı etkinliklerin çözümlenip denetlenmesi ve küçük çaplı teknolojiye geçiş diye kısaca özetlene bilir.

Gelecekci bir görüşte olan yeşiller bilimin insana, çevresine ve geleceğe yönelik değerlendirilmesi çabasındadırlar. Bu yolda birçok bilimsel kurumlaşmalara gitmişler, anamalcı düzenin enerji politikasına karşı anlayışlar geliştirmişlerdir. Güneş enerjisinden, rüzgardan, akarsulardan yararlanmak gibi yaşamın her alanında alternatif ve pratik çözümler öneren yeşilleri anlatmaya son verirken, yeşillerle iyi ilişkiler içindeki Alternatif Liste adlı bir gençlik örgütünden sözetmek gerektiğine inanıyorum.

1978 yılında Batı Berlin'de kurulan AL özellikle öğrenci kesiminde ağırlığını duyuran bir örgüt olmasıyla önem taşıyor. Yeşillerle karşılaşturıldığında daha radikal olduğu gözlenen AL içinde sol fraksiyonlar çeşitlilik gösteriyorlar. Yeşillerle çoğunlukla şiddet kullanılması konusunda çelişen AL "her grup karşı çıkışının biçimini kendi belirler" ilkesiyle demokratik bir tutum takınıyor. Demokratik anlayışların, sanatsal gösterilerin, ilginç siyasal gelişmelerin şehri Berlin'de Yeşillerin bir büro açmayıp AL ile çalışmayı seçmeleri belirtilmeden geçilmeyecek bir olgu. Almanya'nın daha birçok kentinde benzer bağlaşmalara rastlanıyor çoğu zaman.

Bağlarken...

Çok renklilik ve zengin boyutlar içeren bir tarihsellik gösteren Alman gençliğini böyle küçücük bir yazının sınırları içinde ele almak olanaksızlıklar alanında dolaşmak aslında. Özellikle bir yerde nokta koyma zorunluğu, önemli birçok gelişimi sözünü bile etmeden geçmeye iteledi beni. Yalnızca bu nedenden ötürü ortaya böylesine özet ve alçak gönüllü bir çalışma çıktı. Değinebildiğimiz konu'ların herbiri üzerinde ayrı ayrı ...nliğine çalışmalar, araştırmalar yapmak olası, öylesi daha doyurucu ve sağlıklı olacaktır kuşkusuz. Bu yüzden çalışmamı daha derinliğine yapılacak diğer uğraşlar için yalnızca bir giriş olarak değerlendirmek istiyorum, bir ilkadım, o kadar...

KAYNAKLAR

1- Die Gegengeselschaft Alternative Lebenaformen - 4. Baskı 1981
WALTER HOLLSTEIN

2- Sozioloği der Jugend
9. Kitap 1974
HENRİK KREUTZ

3- JUGEND : Strukturbegriffod. historische Konstelation 1971
NİCOLE ABBOUD

4- Briefe und Gespraehe
FRANZ FİSCHER
J.CHIRISTOPHER SCHROİDER

5- Der Grüne Protest
1978 RUDOLF BRUN

6- Die Grünen
Regierungspartner von Morgen
SPIEGELBUCH
JÖRG R. METTKE

7- Grüne Zeiten
WOLF - DIETER UND
CONNİE HASENCLEVER

MAVİDE KAVRANAN SÜRGÜNLÜK

Cengizhan ÜVEYIK

Yaşam gücümüz sevgiye bağlı; Kimi birkaç zamanın ucuna takılmış, boyutsuz kovalanan varlıklar gibi,kimi tedirgin kıvranışlarından yaratı bekliyor. Saydam olan nedir düşlerimizde?

Sizi ilk karşılayan görüntüye baktığınız da aynı heyecan ve utkunun sarhoş edici gizemine kapılabilirsiniz. Çırpınan rüzgarın sardığı kararlılığın yürekli direnişini, kanatlanıp uçuverecek sanılan o Helen yaratısını tutuvereceksiniz sanırsınız. Güzel Sanatlar Akademisinin giriş holünde sizi karşılayan bu som alçıdan ölü, SOMOTHRAKE NİKE sidir. Biraz biraz size geçmiş yaratı günlerini, biraz da bu okulun kimliğini anımsatır. Sakın aldanmayın - görüntüler gerçeklerin acılığını her zaman unutturacak cinstendir-

İlk gözlemlerinizde çevreniz rengarenk ise de, sırt sırta bir boşluğu andıran imgeleri hemen kavrayabilirsiniz. "O zaman sessiz sulardan bir acı yükselir" Sağda solda çözümsüzlükleriyle şahlanmayı iki sözcük ölçüsüzlüğü ve hazımsızlığıyla açılan söyleşileri dinleyebilirsiniz. Üretmekten çok, anlaşılmayı bekleyen bir yığın, düzenli olmayan bir yaşamı evlerin - den sürükleyen, hergün şehrin gürültüsünde eriyen, kaybedilenlerle kazanılanların dökümünü bile yapamayacağınız sonsuz süratli akışın görüntüsüdür bu. Yaratının kuruduğu, bizlerin yarattığı bu beton yığınlarının nesliyiz. Olağan karşıladığımız bu şartlanmışlığı yıkabilmenin, ancak ondan kopmakla mümkün olacağını hisset - tiniz mi az çok rahatlar, ucunda geri dönmek olsa bile vücudunuzu doğaya bırakıverirsiniz kaçışınızı yaşarsınız.

Akdeniz güneşle yıkanmış şiir dizeleri gibidir. Büklerin ipeksi du - yarlılığından süzülen geçmiş zamanın pek çok güzellikleridir size sığınmış. Doğayla yıkanmak ne demekse onu hissedersiniz, kaçkınsınızdır artık bu engin denizde. Erhat'lar, balıkçı Şakirler epeydir bir yarı rüya teknemiz ardında. Hangi koydur kimbilir? Organik uyumun içinden sizi tam karaya çık - mak üzere iken yakalayıveren Bedri Rahmi'nin balıklı kaya tablosu. İşte iliklerinizdeki sancı hemen başladı bile Sanatçı doğa karşısında coşkusunu, sanılarını, çokça masmavi imgelerini yine doğayla ne denli gürültüsüz ama beklemesini bilerek resmetmiş.

Gürültünün kurutucu tekdüzeliğinden uzaktasınız. Anlayacağınız alabildiğine insansınız. Doğa her koyda insanı ezen bir şeyleri anlatıyor ve siz "güneşe bağlı Akdeniz tragedyası" içinde rolünüzü bilemiyorsunuz. Hem bizim yüzyılımız hep bu rolün ne olması gerektiğini aramakla geçmiyor mu?

Bu kaçışınızda sürgünlüğünüzü eski mitlerin kucağından kavramaya başlarsınız hemen, cehennem çiçekleri zakkûmlardan döşeli yeraltı tanrısının sadık köleleri size yitirdiklerinizi sunar Güzel ve insanı mutlu edecek her kavramı yadsıyan, sonra da onları salt kendimize mal etmeye çalışan insan hırsımız aklınıza geliverir de ürkersiniz. Oysa bu mavi yolculukta doğa her.güzelliğini insanla paylaştığını nasılda güzel kanıtlayacaktır size. Belki de aklımızın gönül çelici yetkinliğine bu denli güvenmeseydik, doğa yerimizi gösterirken pek bencil davranmamayı da öğretemedi bize - bunu alabildiğine sergilediğine inanıyorum- bakmayı bilmek bize biz İNSAN gözüne düşüyor. Şimdiki yerimiz mi? Kendi türünü yok etmeye çabalayan yeryüzünün en özgün örneği. "Böylesi karamsarlık" yazgımızı dürüst ve olgunlukla seçe - bilmek hakkına sahip olmanın da yaratma alanında bir veri olduğuna inanıyorum. Bu gerçekleri bu denli rahat söyliyebiliyor muyuz? Hayır, bu denli açık söyliyemiyoruz. Ürkünç maskeli insanlardan oluşan o gösterinin sisler ardından birden bire çıkıp önümüze, geçmişimizi kusuvereceğini biliyor gibiyiz. Kimin omuzları bu yüke dayanabilir? Bu korku hergün bizi kemirirken özlemlerin kuruduğunu sırça seraları yıkıp , nasıl yaratı sunabiliriz ki. Sanatın böylesi seralarda korunması yerine kuruduğunu da gördükten sonra.

"SANAT HEM BİR COŞMA, HEM YADSIMA İŞİDİR"

Ben yine de doğaya dönüyorum. Bütün koylarda yedi milletten yedi kucak yan yana, seren seren, gözleriniz en ufak bir coşkuyu bir gözlemi kaçırmamak için sürekli dikkat kesilmiş. Onca zenginlik iliklerinizden hücrelerinize basınçla doluyor. Anlıyorsunuz ki sanatın ince duyarlılıkları bu sulardan Antik Yunan'a esin kaynağı olmuş. Romalıların barbarlığı bile bu estetik karşısında kayıtsız kalamamış. Bir bakmışsınız karayağız delikanlı sizi hemen Kaunos örenle - rinden esen rüzgârların sırtına atıvermiş, siz de hiç kaygısız binivermişsiniz. Ne denli doğru olduğuna hiç aldırış etmeden Kaunos ile Biblis'in aşklarını dinlemeye başlamışsınız bile. Yahit Telmessos'lu başka esintiler sizi yüzyıllara meydan okuyan gizem dolu kaya mezarlarına atıverecektir. Apollonların, Zeusların diyarıdır. burası. Gök tanrıları mezarlarını gökten bir kayaya yaptırmışlar, uzun yamaçların hemen diplerinden seslenegelirler. Aşklar, hırslar, yağmalanmalar geçirmiş, İskender'i ağırlamış bu ülkede karanlık çağlar neden olmamış, neden hep ışık diyarı olmuş onu kavrarsınız.

Yaratmak için bundan daha büyük bir coşku nerede duyabilirsiniz? Anadolu'nun her yanıyla bu kültür birikiminin ister istemez bu güne neler yansıttığını düşünüyorsunuz da hayretler içinde kalıyorsunuz. Halikarnas Balıkçısı özgün araştırmalarıyla bu gerçekleri önümüze diziyor. "Hellenik şuuru Yunanistan'a veren Anadolu'dur" diyen de balıkçıdır. Deşilmeyi bekleyen bu eski tarih kendisine yaklaşmasını bilene ne türden değerler bırakmış, müzeler dolusu kalıt bu gerçeği anlatmaya yetiyor.

Çağın korkutucu tekniği ile do - nanmış metal ve beton düzenini artık kanıksamış görünüyoruz. Aydınlarımızı sürekli güney bölgelerinin gizemli atmosferinde görmemiz, yukarıda sergilenen gerçeği bir türlü kabullenmek istemediklerini belki ona karşı savaştıklarını kanıtlıyor - yeterli olacak mıdır ? Sanatçı yaşamın değişen kuralları içinde yerini kavramaya çabalarken düzeni suçlamanın da sonucu

değiştiremiyeceğini artık anlamıştır. Nesli azalmış insani değerlerin de ancak sergilenecek türden olmaya başlaması, kişilerin BEN merkezli yaşamlarında sadece insan olmayı SÜRGÜN ettiğimizi gösteriyor. Şimdi bu ezici güzellikteki doğanın en canlı devinimini bile, bu kadar ölü yapan dünyada yabancı buluyorum kendime.Akdenizlinin tanıdığı umutsuzluk hep güzellikten doğmuş, onun ezici güzelliğinden doğmuş bir umutsuziuktu diyen Camus'ya karşın bizim tanıdığımız umutsuzluk hep kıvranan yitirilmişliklerin çirkinliklerinden doğdu.

Bugünlerde yazın alanımızda çokca sözü geçen NOSTALJİ bizi volümü cömertce açık bir öz eleştiriye çağırıyor sanırım. Michael Wood'un sözlerine katılmamak mümkün ı i? " Nostalji bir şeyi kaybetmişlik duygusuna hitap eder, genel yada özel hayatınızda da mutlaka kaybettiğimiz birşeyler vardır." Kaybolmuş saydığımız değerleri bizi kaybetmeye iten karmaşa içinde bile anlıyamıyorsunuz ancak en önemli parçası olarak nitelendirdiğimiz insan imajını doğa ile beraber kucakladığı - nızda, yitirdiklerinizi anlıyorsunuz. Zor olan bu alanda baş gösteriyor. Kendi dışına çıkıp bu hesabı görebilir misiniz? Evrensel terkedilmişliğimizi mi, yoksa var olan ve hala arama zorunluluğu duyacağımız insan olma nedenini mi düşünmeliyiz. Yüzyıllar savaşla ve ardından sürüklediklerileriyle bu soruları insan önüne koydu. Biz önce insan olmanın savaşını vermeliyiz, yaratı varacağımız yeni düzlemimizde bizi yakalayacaktır. Artık vakit var mı ondan da şüpheliyim fakat düşünce sınırlarının özgürlüğünde sabahlar halâ kapılarına sürgü çekmediğine göre, tan yeli ufka çizgiler çektiğine, ışığın oturduğu yer kararmadığına göre ümit de var demektir.

"AMA DOĞA HEP DURUYOR KARŞIMIZDA VE İNSANLARIN ÇILGINLIĞI ÜZERİNE KENDİ SESSİZ GÖKLERİNİ VE KENDİ MANTIĞINI GERİYOR, ATOMUN GÜNÜN BİRİNDE ATEŞ ALIP AKLIN UTKUSU VE İNSAN TÜKENMESİ İLE TARİH SONA ERİNCEYE KADAR. AMA YUNANLILAR SINIR HİÇ BİR ZAMAN AŞILMAZ DE - MEDİLER. ONLAR SINIR VARDIR VE ONU AŞAN BELASINI BULUR DİYORLARDI? / BUGÜNÜN TARİHİNDE ONLARI YALANCI ÇIKARAN HİÇ BİR ŞEY GÖREMİYORUZ

A.CAMUS

İDEOLOJİ ÜZERİNE ESKİZLER II

Can ŞAHAN

C - İDEOLOJİNİN BETİMLEYİCİ UNSURLARI.

İslamiyet bir ideoloji olarak ortaya çıktığı andan itibaren dünyayı dar-ül harb ve dar-ül islam diye ikiye ayırdı Dar-ül islamın görevi darül harbe karşı cihat etmekti Hz Muhammed mantıksal olarak şöyle düşündü: Tanrı dini artık müslümanlıktır, ya herkes tanrının kuludur öyleyse müslümandır, o zaman sorun yoktur. Ya da küffardır, Tanrının gazabına uğramıştır. Tanrının gazabına uğrayanlara biz neden acıyalım Küffarın kan-ı katli vaciptir. Gayri insanlar için iki seçenek vardır ya müslüman olmak ya da ölüme razı olmak. Dünyayı böyle taraf tutarak tasnif etmek ideolojinin en belirgin özelliklerinden biridir. Yeryüzünde olan ve olacak olan her şeye bu tasnife göre bir anlam yüklenir. Mümin-münafık, demokratik - anti demokratik, yasal -yasal olmayan, marksist - revizyonist vb gibi-

Bu ayırımlarda kriter nedir? Kriter her zaman bir BEN'dir, EGO'dur. Bu BEN başkaları için büyük bir O'dur sözleri, düşünceleri, davranışları birer GRAND NORM (Hans Kelsen'in kulakları çınlasın) olan O'dur. Başkalarının (örneğin Troçki'nin, veya Danton' un) düşünce ve davranışları O'nunkine göre kabul görür, denetlenir veya baskı altına alınır. Dünya BEN merkezli bir dünyadır O'nun bilinci dünyanın bilincidir. O nun sınırları dışında cellatları başında hazır, giyotinler kuruludur. Örneğin A.Humeyni için batıla karşı savaş hak yolunda savaştır. Hakkı tayin ise Humeynice düşünceler ilkelerdir. İlkelerin dışına çıkanlar için ise giyotin haktır. Fransız devriminin önderleri için de özgürlük -eşitlik- kardeşlik için kıta Avrupasına açılan savaş, devrim yolunda haklı bir savaştı Devrime karşı olanların mucip sebebi karşı konulmaz ölümdür. Bu yüzden Paris'te 10 Ağustos 14 Eylül 1982 arasında (kutsal terör ayı) karşı -devrimci görülen, ama sadece böyle nitelenen onbinlerce kişi delilsiz, sorgusuz ve tek yargıyla giyotinlendi. İşte ilkelerde savaş aslında (her iki halde de, Humeyni ve Fransız devrimi) bir sınıf savaşıydı

İdeolojiler dünyaya normatif olarak bakıyorlar. Böylece yeryüzünde ideolojik düşün silsilesi içinde bir anlam bulmayan tek bir olay bile kalmıyor. Her şeye bir açıklama tarzı, yorum getiriliyor. Böylece bir düşün ekonomisine kavuşuluyor. Zaten böyle olmuyor mu! İran'da bir hikaye yazarı S.Bahrengi nehirde boğuldu diye bir haber duyunca kesin boğmuşlardır, İspanya'da Lorca intihar etti denince kurşuna dizmişlerdir.

Şili de üç yurtsever hapiste öldü denince kurşunlamışlardı demiyormuyuz?

İdeoloji bizi belli bir tarzda düsünmeye zorluyor sınırlıyor hacir altına alıyor Ancak onun vesayeti, inayeti izni ve icazeti altında davranabiliyoruz

* İnsan doğasının bağımsızlığının korunmasını bir sınıfın bağımsızlığının korunmasıyla eş anlamlı sayıyoruz.

* Şimdiye kadarki uygulamalarıyla ideolojiler çözümlenemeyecek kadar zengin, muhteva dolu doğasını kısıtlamıştır.

O hiçbir zaman aşmaya cesaret edemiyeceğimiz sınırlar çiziyor ve otoriter olarak bizi o sınırlar içinde kalmaya zorluyor. (Tavırlarımıza, mimimiklerimizie jestlerimize ve hatta bedenimizin geometrik dengesine bile etki ediyor) Aksi halde bizi kızgın boğaların boynuzlarına, sahip olduğumuz ideolojik kampın yontucu ellerine bırakıyor. Sözgelimi bugün müslüman olmanın belli bir hukuki statüsü vardır, buna aykırı davranan bu davanın inanmışlarınca anında tecrit edilir. Mezheplere, tarikatlara ve daha dar dizi gruplara inince bu statünün ilkeleri daha da katılaşır, acımasız olur. Aynı şey sosyalistler muhafazakarlar için de geçerlidir. İşte ideolojilerin en tehlikeli oldukları alan da burda, birey açısından ortaya çıkıyor Şimdiye kadar ki uygulamalarıyla ideolojiler çözümlenemeyecek kadar zengin, muhteva dolu insan doğasını kısıtlamıştır.

Hristiyanlık, Octavianus, Ceeasar, Neron'un Filistinteki zulmüne bir tepki olarak ve oldukça devrimci bir nedenle doğdu Bastırılmaya çalışıldıkça yayıldı. Nihayet M.S. 319 yılında Constantianus tarafından Roma imparatorluğunun resmi dini olarak ilan edildikten, yani yönetim ilkelerine dönüstükten sonra en akılalmaz kat liamların kaynağı oldu.

Marks'ın bilimsel teorisi de yönetimin ilkelerine dönüşür dönüşmez, yani bir ideoloji haline getirilir getirilmez, müthiş bir kural ve ilkeler hiyerarşisi içinde, insanların praxis (doğa entellektüel ve pratik) etkinliği ve yaratıcılığı için hukuki bir statü tayin etmeğe başladı ve sonsuz çeşitliliği, zenginliği içinde sonuna dek tükelemez olan insan gerçeğinin karşısına saptanmış normatif değerler kondu (saptanmışlık) Varolan sosyalistlik hukuki bir statü kazandı. Marksizm resmiyet kazanmış bir ideolojinin gerekçeli kararlarına bakan temyiz mahkemesine dönüştü Marks bir aziz haline getirildi. Protokole dahil olan dışında kalan bir yorumu da tanımadı. Resmiyet kazananın dışında kalanlar acımasız bir eleştiriye tabi tutulmalıdır. Tarih, yani resmi görüş o revizyonist k.burjuva vs.leri mahkum etmiştir, yaşamalarının da bir önemi yoktur, yok edilebilirler. Hatalardan revizyonizm sorumludur. Zafer ise gerçek inananların olacaktır" velhasıl bir düsünce yönetim ilkeleri haline gelince, sonsuz çeşitliliği ve tüketilemez gerçekliği içinde evrensel yaşamın, hayatın yerini ilkeler alır. Oysa bu ilkeler kurallar bütünü kurulu düzenin bir tarihsel özgünde yaşayabilmesi için zorunlu olduğu, "onsuz olmaz" bir gerekliliktir Ve bu gereklilik, kurulu düzenin bu normatif yapısı şimdiye kadar hem insanın doğal yapısına, hem de bilimsel yaratıcılıkla ters düşmüştür. Gerici bir tarihi misyon üstlenmiştir. Var olan ile olması gereken arasındaki çatışma özgün -özgür- iradi insan doğası (ARITILMIŞLIK) ile saptanmışlık arasındaki çatışma günümüzde hem psikanaliz hem de budunbilim açısından son derece önemli sonuçlar doğurmuştur. Freud la insan davranışlarının alt idesel boyutu, Sartre ile fenomonolojik bilinç ve yönelim (bireysel özgürlük) felsefesi ortaya çıkmıştır

Anayasalar, yasalar, tüzük ve kararnameler hep "olması gereken" i belirtir Bunlara uymayanlara karşı birtakım müeyyideler uygulanır. Olması gereken 'NORM' denir. Her yasa olması gereken anlamda bir normdur, yasa koyucusunun iradesini yansıtan pozitif hukuk kurallarından oluşur İnsan doğasını hesaba katmaz, emredicidir. İdeoloji de normatiftir ve betimleyici açıdan normativizm ile tanımlanır insanları belli bir dünya görüşünün rastgele piyonları, ya da cansız unsurları olarak ele alır.

'Her hukuk kuralında bir norm mevcuttur. Bu norm hukuk kuralının bir elemanı, yani kurucusu, bir parçasıdır. Bunun içinde pozitif normun olmadığı bir yerde hukuktan söz edilemez (Hukuk Sosyolojisi T.Özbilgen) Pozitivizm yürürlükte olandır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, hristiyanlığın kaderine marksizm'de uğradı. O, yönetim ilkelerine dönüştürülünce ister istemez normatifleştirildi, hayatın yerini aldı ideolojikleşti, insan doğasının bağımsızlığına darbe indirildi. Biz, insan doğasının bağımsızlığının korunmasını bir sınıfın bağımsızlığının korunmasıyla eş anlamlı sayıyoruz. Bu da ancak insanlar arası ilişki biçimine bürünmüş şeyler arasındaki ilişkinin yerini (özgür - iradi, sosyal - kültürel) insanal ilişkinin olması, verili ilişkilerin değerlerinin kırılması, ideolojinin yerini rasyonel, teorik düşüncenin, salt politik olanın yerini ise sosyal olanın alması ile mümkündür. Euripides'in "Media'da Heraklit'in Doğa da , Platon'un Phadion'da , Geothe nin Faust'ta ' rasyonalizmi savunmaları sözkonusu çatışmanın tarih sürecindeki önemini ortaya koyar sanırım. İdeolojik olan rasyonalizm ile kırılır Bu da, felsefe içindeki kavramlar basamağının takip edilmesiyle kurulan bir teorik öbeğe dayalı bilimsel disiplinlerin gelişmesiyle mümkündür. İşte tarih teorisi sosyal olana yol açabilme yeteneğiyle şimdiye kadarki uygulamaları başarısız olsa da, ideolojik olanı kırabilecek tek teorik öbektir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ideolojiye karşı yine ideolojinin bir öğesi olan felsefenin konmuş olmasıdır. Kramer Kramere karşı dır, ya da "her ağacın kurdu özünden olur" (Pir Sultan) Yalnız felsefenin bu karşı koyuşu, onunsbir teorinin oluşumundaki rolü hesaba katıldığında anlam ifade eder Jdanov un 1936 yılında felsefenin miyadını doldurduğunu ilan ettiği yıllarda (bkz. Müzik, Edebiyat ve Felsefe üzerine) "Stalin ve Fizik" "Stalin ve Kimya" diye eserlerin yazılması, felsefi karşıkoyuşun ortadan kaldırılmasıyla, bilimin yerini ideolojikin almasını açıklar sanırım.

Önce ideolojinin betimleyici unsurlarını sıralayalım: İdeoloji,

a- normatif
b-emredici ve otoriter
c- kural koyucu
d- kısıtlayıcı ve sınırlayıcı
e- düzen verici ve taraf tutucudur.

Sonra, insanın özgür -iradi yapısı ve rasyonalizm karşısında, Geothe ve

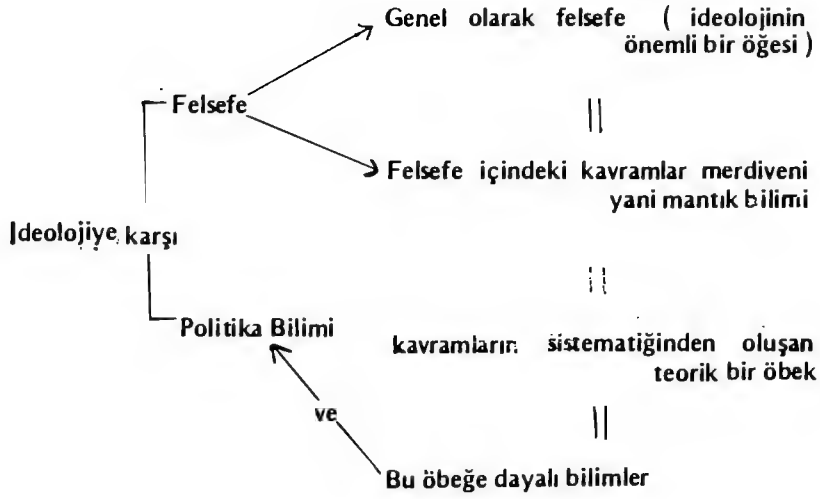

A.Gide nin tanıklığına başvuralım:

Tanrı buyrukları ruhumu ağrıttınız

Tanrı buyrukları on mu yirmi mi olacaksınız?

nerelere kadar daraltacaksınız sınırlarımızı?

Yasak nesnelerin gittikçe çoğaltığını mı öğreteceksiniz?

Yeryüzünde güzel bulup susuzluğunu duyacağım

her şey için yeni cezalar bulunduğunu mu?

Tanrı buyrukları ruhumu hasta ettiniz

Susuzluğumuz giderecek biricik suların çevresine surlar ördünüz'

(Geothe Faust)

"Değer düşüncesini silmeliyiz içimizden, akıl için çok büyük engeldir o"

(A.Gide, Dünya Nimetleri)

Dinin bir ideoloji ve değerlerin (Ahlak kuralları vb) ideolojinin önemli bir unsuru olduğu düşünülürse, Geothe ve Gide den insan olayının öznelliğinin ve rasyonalizmin tarihi savunusu bunlar.

Ve sorunu özetleyelim:

Bir düşünce ancak bilimselse bilgidir, değilse düşünen öznenin hüsnü kuruntularını yansıtır ideolojik ütopik ya da mistik karekterdedir Bu yüzden bilim ideolojiye, bilgi de ideolojik bilinç ve düşünce şekillerine karşıt olarak konmuştur. Politika da ancak bilgi işleviyle donanmış, kaim bir bilim olduğunda anlam kazanır. doyumsuz bir estetiği olan incelikli bir sanata dönüşür.

Sonuçta, emredici ilke ve değerlerin yerini özgür - iradi bireyin, yönetim ilkelerinin yerini bilimsel gerçeklerin, politik olanın yerini sosyal olanın alması. Ve sanırım bilimsel akılcı "eleştirel olmak köktenci olmaktır" ve herhalde "köken insandır' (K.Marks) özdeyişi bu anlamda çok şey ifade ediyor.

D-İDEOLOJİNİN KURUCU UNSURLARI

İdeolojinin kurucu unsurları, felsefe, metafizik, din, mitologya, sanat, estetik, jenerik vb. hayal ve tasavvur ürünü, ya da sosyal realiteden kopmuş, emrediği - otoriter - kollektif bir imgelem sonucu oluşmuş, ya da aydın çabasıyla yaratılmış herşey .

İdeolojinin kurucu ögelerinden ilki sosyal realitedir. Ama sosyal realite ideolojinin bir ögesi haline gelirken ondan kopar, idealar dünyasından yansır insanların beynine. İdeolojinin bu ögesinden teori olarak sosyoloji, bilim disiplini olarak sosyolojizm çıkar.

İdeolojinin ikinci kurucu unsuru normativizm, buradan teori olarak pozitivizm (bireyin 'o' noktasında olduğu otoriter, otokratik, teokratik yönetim biçimleri var) bilim olarak doğmatizm türer.

İdeolojinin en tehlikeli üçüncü belişkesi etik (ahlak) değerleridir. Buradan politik-jüridik teoriler ve pietizm derecesine varan ahlaki idealizm biçimleri çıkar. Bilim disiplini olarak da, de laga ferranda, yani olması gerekeni meşrulaştıran bilimlertürer. (dünyavi sınıfların şimdiye kadar ahlaka bunca önem vermeleri ve ahlakın yönetici sınıfın yönetebilme miğferini oluşturmasının nedeni çok açık.)

İşte, ideoloji, issanların gerçek varoluş koşullarıyla varolan tasarımsal, hayali ilişkilerinin, normlar ve değerler ile oluşan birliğinden ibarettir. (Norm - değer - realite birliği)

E - İDEOLOJİNİN OLUŞUMU

İdeolojinin bir değer sistemi bir bilinçlilik sistemi oluşturduğu, bu bilinçliliğin bir eylem güdüsü yarattığı, tutarlı bir politika için tutarlı bir ideoloji gerektiği ideolojinin bu politikayı evrenselleştirdiği bilinen şeyler artık. Hem ekonomik hem de politik hukuki yapının üstünde yer almasına rağmen, ideolojiden bağlar koptuğunda, yani onsuz politik mücadele yürütülemiyor, iktisadi örgütlenme biçimi bile tayin edilemiyor. Peki ama ideoloji nasıl oluşuyor? O, iktisadi, politik, kültürel, felsefi estetik, tarih, anrapoloji doğal biiimler vb toplumsal hayatı ilgilendiren tüm alanların önce birer birer taranıp sonra bir tamıtılmış senteze ulaşılmasıyla oluşuyor, yani ideoloji yaratılmaya muhtaç bir şey. Yaratıcıları aydınlar. Bir ideolojinin oluşturulması için gerekli olan, toplumsal yaşantıyı ilgilendiren bütün alanları tarayıp senteze ulaşmak korkunç bir aydın çabası, inanılmaz bir tempo ne akılalmaz bir irade gerektiyor. Aydınların politik müceledeki rolü de bu noktada önem kazanıyor

Bir sınıfın aydını ile yarı-aydın bozuntuluğu arasındaki ufak park burada açığa çıkıyor.

Söz aydınlara gelmişken hemen şunu belirteyim, TEORİNİN İDEOLOJİSİZLEŞTİRİLMESİNE karşı çıkmak gerekir Çünkü salt teorisizm yani teori üreten, kültür üreten teori, politik hareketin pratik seyri karşısında aydınların kayıtsız kalmalarına neden olmaktan, ona çekince koymalarına yol açmaktan başka bir işe yaramaz

Filisten, demokratize uzlaşmacı, rolantide, bunalımlı aydınlar gürühu yaratır.

E - YAPISAL AÇIDAN İDEOLOJİ

Bu konu ideolojinin bir üst yapı kurumu olduğu, alt yapıyla karşılıklı etkileşim ve belirlenim içinde bir birlik oluşturduğu gibi şeylerin tartışmasını içerir. Althusser ile karşıtları, S.S.C.B. ideoloğları, Avrupa komünistleri ve diğer ideolojik kamplar arasındaki özerklik yapısalcılık, ekonomizm, animizm tartışmaları da bu başlık altında incelenir. Fakat bu konuların her biri zaten özel bir inceleme alanı oluşturur. Bu makalenin sınırlarını aşar.

CANIM ANACIĞIM

Şebnem DEMİREL

Sana yazamadım. Bilirim özlediğini, beklediğini biraz da darıldığını. Ama olaylar seni alıp götürüyor, öyle bir sarıyor ki bir bakıyorsun karşı kıyıda uyanmışsın. Ama gönlümün yarısı hep öteki kıyılarda, merak etme. Şu an yurt odamda, ağaçların yemyeşili üçüncü kat pencereme ulaşıp içeri girerken ve bahçede kızlar cıvıldaşırken, dingin ama kıpır kıpır, coşkulu ama hüzünlüyüm. Hüznü yaşamak kolay. Günler akıp gidiyor ellerimizden Kış, yaz, ilkbahar, sonbahar. Senin mutfak derdin, benim sınavım babamın kollarındaki sızı, ufaklığın sosyoloji dersinde "Hukuk Devleti" ni tanımlayamaması. Sonra yine yaz, yine kış. Yine geçen kaç bahar. Bu baharlarda senin çocukların büyüyorlar elleri, kolları göğüsleriyle. Ya siz, siz ne oluyorsunuz hergün derinleşen çizgileriniz, hergün biraz daha bükülen beliniz, bir tel daha ağaran saçınızla. Hep varolan günlerin benzeri yarınlar üretmek için kullandırılan parmaklarınızla. Hep demezmisin gözlerindeki acılı gülüşle "Siz dev oluyorsunuz, bizse hiç" diye.

Bizler büyüdük, büyüyoruz, bakıyoruz, görüyoruz, anlıyoruz ne zamandır çok şeyi. Bak kafalarımız da daha bir büyük görünmüyor mu şimdilerde sana. Bak, bak etrafına ; ne çok büyük kafalı var, yeni yeni farkediyorsun değil mi? Nöron deşarjı oluyor. Bu da ne mi demek? Bunu da sizin yetiştirmeye can verdiğiniz çiçekleri kurutmaya çalışanların okulunda öğrettiler. Ne? Nasıl olduğumu söylemeden ne mi diyorum? Kısa diyeyim değil mi? Yani büyüdü kafalarımız anacığım, düşünmekten büyüdü.

Öğretmiyorlar okullarında dokunmayı canlara, can insanlarıma ; kadavralara dokunmayı öğretirken. Kupkuru çıplak, erimiş gitmiş elleri, boş gözleri boş bomboş beyinli kadavralar. Yarıdan kesilmiş kafatası, beyni alınmış içinden. Sonradan incelenecekmiş.Çok kıymetliymiş. Orda durursa bozulurmuş da. Doğrudur anacım, haklılar. Ya yaşarken yerinde miydi ki o garibin beyin dediği. Yoksa alınmış mıydı bütünleşmeğe çalıştığı bedeninden, yumruğundan, kalbinden. Canlıyken gereksiz" ve "zararlı" idi elbet. Hıh.... "değersiz" "gereksiz" "işlemesi zararlı olan"-- belki okulda bilmem hangi devlet başkanının boyunun kaç cm. olduğunu öğrenmesine izin verilmiştir-- Bela çıkaran, saygısız, düzen bozucu, vatan millet düşmanı..... ezin başlarını ezin. Düşünüyorlar, düşünüyorlar, düşünüyorlar. Öyleyse düşünmesinler....Hı.....Nereye geldim, ne diyordum. Gereksiz zararlıymış da ondan eritiyorlarmış beyinleri diyordum. Yalan bunlar anacım kocaman yalanlar. Değerli olduğundan koparıyorlar gücün birini diğerinden. Korkuyorlar anacım korkuyorlar. Ya beynimin elleri kolumun elleriyle birleşiverirse?.. Yine de pek başarısız sayılmazlar.

Hani geçen gelişinde yanımda gördüğün kız arkadaşım var ya. Hani babası 7. dereceden emekli olan - Yoksa o zengin avukatınkini mi görmüştün. Neyse, ikisi ve tüccarın o alımlı kızı hep birlikte dolaşıyorlar nasıl olsa-Bana ne dedi biliyor musun? Bugünlerde yanında taşıdığı çocuk beni çok beğeniyormuş. Her gün okula benim için geliyormuş. Ben de aptal mıymışım ney mişim. Güzelim çocuğu farketmezden gelmekle ne yaptığımı sanıyormuşum. Hem de bir sürü kız B.M.W. 'sinin peşinde koşarken. Kaliteymiş kalite! Hem ne gerek varmış onu her görüşümde can sıkıcı konulardan bahsetmeğe. Çocuk kaçıp gidermiş. Ben de iyi kızmışım, hoş kızmışım da arada sorun sorun diye birşeyler geveleyip duruyormuşum...

Sen de ister miydin ki anacım böyle "kalite" biriyle " kalite" bir biçimde birlikte olmamı. Ee...ne de olsa sonunda büyük kazançlar var. İzin verir miydin, verir miydin .... Yok.... Yok Sen, yapmazdın. Hele bunca hasbihallerimizden sonra. Hatırlar mısın uzun yaz günlerinin akşam üzerlerinde. Seninle küçük serin oturma odamızda çay, akşam simidi ve peynire yüreğimizi, sevgimizi ve beyinlerimizi katışımızı. Arada korkuyla gözlerin açılır, bazen coşkun bir onayla başını hızlı hızlı sallardın. Ama genellikle başın içinde çarpışan evet-hayır, evet-hayırların ritmiyle bir eğilir, bir kalkardı.Iıhh.. yok.... yok....Doğruydu ama olamazdı. Hem herkes ne derdi sonra. Öyle şeylere karışmamalıydım.

Sen çiçeklerini kurutacaklarından korkardın hep. Bilmezdin ki zaten kurutuyorlar. Apartmanın arkasındaki 5-10 metrekarelik beton bahçemizde toprak dolu üç beş tenekeyi bir araya getirip yaratmaya çalıştığın "ev gülü" nün goncalarından olmak istemiyorum ben. Kırmızı, pırıl pırıl. Ufacıklar ama çoklar hep birarada özgür. Papatyalar istedikleri yerde biterler, gelincikle koyun koyuna. Hatta o pis kokulu mor üzüm tanecikleri vardı ya, yabani, bilirsin. Kopartmaktan bile iğrenir insan. Onlarada gerek var anacım onlarada. Güzel - çirkin, doğru ve yanlış hep birarada olmalı. Oluyor zaten. Biri diğerini tanımlamama yarıyor.

Hangisi ötekini acaba. Bazen bayırlarda pis kokulu morlar çoğalıyor. Herhalde o yılki yağmur toprak ona elverdi. Ama olsun, bu papatyanın, gelinciğin, nergisin azmini kırar mı.

O da aynı topraktan fışkırıveriyor, toprak onu, o toprağı biçimlendiriyor.

İşte böyle anacım. Sen apartman güllerine iyi bak ama yine de fazla ümit bağlama. Ne kadar hoş tutsan da, onlar arada yine senin ummadığın pis kokular salıyor , durup , durup dururken yaprak döküveriyorlar. Ee...bunlar destekle ayakta duruyorlar. Köklerini senin verdiğin kadar gübreye dayıyor ve senin isteğince yetişiyorlar..Nice yaban güllerinden daha güzel görünüyor, o güllere özlemini gideriyorlar değil mi?

En fazla beton ve teneke gülleri kadar özgür, teneke damlı apartmanlardan kol yerinde bacak, yürek yerinde taş ile fışkıracakmış gibi hissediyorum kendimi bazen. Birazcık korku - yorum. Bu çarpıklıktan daha bir çarpık çıkmak istemiyorum.Görüyorum...Öyleyse ellerim çarpıklıkları, zıtların değişikliklerin bileşkesine çevirirken, yeni çözümlerin toprağını oluşturmalı, beraberinde ayaklarım bu toprağa sıkı sıkı basmalı.

Nerden....nereye. Ben diyecektim ki anacım; O kızlarda görecekler yakında güzeli, maviyi. Belki yine güzel, ama artık çiğ olmayan bir erkeğin- çocuk değil- gözlerinde. Yine sevgi var olacak ama gerçeği. 7. dereceden emekli babasıyla öğrenci- işçi sevgilisinin birliğinde bir adım ötede, kendi varlığında, üretken, düşünen ve doyasıya yaşayan , gene bir kadını bedeninde.

Kalemim gidiveriyor anacım, halinizi bile soramadım. Seni bilirim. Hep aynı güzel, genç ama sabırlı, iyi kalpli yüzünü. Sanırım hep böyle kalacaksın, hep sabırlı, hep özverili, hep çalışkan, Aynı zamanda korkarım da, üzülürüm de. Nereye gidecek bu? Senin hakkın değilmi, daha nice güzellikler? Benim anam, bizim analarımız layık. Ama şu gördüğün satılık sevinçlere, fiyatlı mutluluklara değil. Oysa sen bizleri bilmeden, bugünü yarında yaşatmağa gönderiyorsun. Sen ce farklı olacak ama değil mi? Bizler doktor, bizler mühendis, bizler işletmeci olacağız. Bizler.... bizler.... Böyle giderse biz hep aynı bizler olacağız anacım . Farket artık. Belki eski kimliklerimizi bizden daha zavallı birilerine satarak. Ama bütün aynı olacak. Ve sen de satılık mutlulukların anası mı olacaksın.

Hoşçakal

SES

Sabaha açtım gözlerimi,
Kapalı.
Çığlıksız martılar,
Miyavsız kediler,
Müziksiz plaklar,
Tıptıpsız musluklar,
Tak taksız çekiçler,
Hepsi bugün.
Dikkat!
Haberler
"Sesi zincire vurdular."

arzu erünsal

OLUŞUM

İyi kurulmuş dengeler içinde
kötü bozuluyor dengem
sarsılıyorum içbükey

eksik dille yarım sözcüklerle
duyuruyorum kendimi
soluğumu fırlatıyorum
rüzgar fırıldağına
tamamlıyorum yüreğimi
sevginin birleşik cephesine

kendimi biliyorum
iyi kırılmış dengeler içinde

özer gültürk

ONLAR İÇİN

Ünal DİNÇKÖK

Söz nasılsa biter eyleme gebe bir sabah uyandığında, yaşam yaratabilen ölümlüler kendilerini yaratamamanın sancısıyla kıvır kıvır, söz nasılsa biter eylemin başlayacağı gece.

Ve biz başkalarınca binlerce kere öldürülüp diriltilerek kendimiz için öleceğimiz günü bekleriz. Ve onlar (Onlar da kim belki de biz) flaşların parıltılı çakışları altında üstelik keyfimiz kekâ iken localarımızda (Ya da öyle sanarken onlar ve belki de yine biz)

Değil mi efendim?
Elbette
Banane, banane, vermem onu sana amcam özgürlük dağıtırken verdi onu bana. Sonra amcamla özgürlük ihraç ettik sağa sola. Amcam madalyalar dağıttı bacağı kolu kopmuşlara. Beraberdik biz amcamla özgürlük savaşında Ben amcamı severim vermem onu sana.

Flaşların parıltılı çakışları altında.
Kırmızı ışıkların büyüsü yerini canhıraş parıltılara terkederken. Beyaz
Ölüme dayadıkları merdivenlerinin çürük olmasını dileyenler, pörsümüş yüzlerindeki sadist gülücükleriyle yapıştırıyorlar tekmeyi ayaklarımızın altındaki sapa sağlam taburelere. Bilmiyorlar ki ölüme dayanan hiç bir merdiven çürük değildir (yaşam düşüşle başlamaz çünkü). Biz kendi ellerimizle boynumuza taktığımız ilmiklerin ucunda.

Şekspir kaçkını bir soytarı, köpeklerin onuruyla oynarcasına, çizmelerini yalıyor pörsümüş suratlı akbabaların ve dönüp duruyor etrafımızda.

Hep beraber heyyamolacılar he he he
Her beraber hep beraber he he he

Yo bir değil; işte yine yanılmışız meğer ne çokmuşlar. İşte bir sürüsü daha geliyor. İşte bir sürü, işte bir sürü, bir sürü işte.

De, dahi, üstelik, bundan başka da yarın hava da güzel olursa.
Hapishane avlularında infazlar da varsa.

Bir saniye el sıkışırmısınız sayın büyüklerim. Birazda bizim gazete için sırıtırmısınız.

Sayın şey bir saniye efendim, bir daha rica edeyim, öpüşün efendim, öpüşün, öpüşün, sırıtın, öpüşün, sırıtın, el sıkışın, işte miktrofon biraz da birşeyler söyleyin, söyleyin, söyleyin haydi durmayın, bağırın konuşun, sırıtın el sıkışın.

– Karanlık sinemalarda hayatı seyredenler için ne diyorsunuz?

Efendim? Hele bir burunlarını çıkarsınlar görürler mi?

Yaa pek güzel

Ya hava yarın güzel olursa?

Sırıtın efendim sırıtın

Tüm sinemalar karanlıktır, yazlıkları dahil.

Sonra annem dediki çok çalışmak gerek. Uslu çocuk olursan dedi annem baban sana oyuncak alacak.

Ama anne dedim, amcam dediki kıyamet kopacak.

Sus yavrum baban sana oyuncak alacak.

Ama anne niye bayramlar çok değil, niye diğer günler bayram değil de, şu kırmızı rakamlar bayram.

Niye oyuncaklarla uslu uslu oynanır

Niye tüm bayramlar kırmızıya boyalı?.

Hem anne kıyamet de ne demek?

"Yanlış yerdeki pencereler için"

Açtığında güneşin ilk ışıkları dolmadı içeriye, gri duvar sırıttı, pencere duvara baktı duvar ona. Güneşin renk dolu ışıkları çarptı duvara, duvar griyi seçti içlerinden ve pencereye gönderdi. Beyni gözleriyle anımsadı. Dünden ve daha öncelerden güneşin duvarlaşmış tek renkli ışığını

Düş kırıklığı, yarının umuduna bırakmaya başlamıştı o anki yerini. Gri duvara açılan penceresinden gök kuşağını görme umudu yarına ertelendi bir kez daha.

Bir kez düşünmedi, gök kuşağını görmesi için yağmurun yağması gerek tiğini. (üstelik yağmur yağsa da o pencere hep giri duvara açılacaktı.)

Pencereden bakmayanlar, hep güneşli günlerde dolaşıp yağmur yağdırmaya çalışanlardı; onlar da avuçlarında yıldırımları kavrulup gittiler.

Şimdi meydanlar uzak gelecekleri mi bekliyor?

Yıldırımlar asılı mı kaldı bulutlara.

Biz pencerelerde miyiz hala, karanlık sinemalar ne zamana dek.

İki harfli alfabeleriyle konuşanlar ölüme sarkmış yüz etleriyle, ağızlarını yuvarlayıp ooo layarak ve takma dişlerinin arasına sıkıştırdıkları dilleriyle Ssss layarak, bu iki harfle ne zamana dek sırıtabilecekler, tüm harflerle konuşabilenler karşısında.

"Bugüne dair"

Eski bir Romalı miğferinin üzerine oturtulmuş bir sardunya saksısı. Savaşçı miğferinin içine yarı yarıya geçmiş bir başın palyaço gözlerine sapsız bir çift gözlük gelip oturmuş ve bir Hintli bıyığı yukarıya doğru kıvrılarak olmayan kulaklarının hizasına kadar gelmiş, mavi ve kırmızı renklerden oluşan keçi sakalın hemen üstünde balık ağzının öpüşe hazırlanmış büzüklüğü duruyor. Bir ortaçağ şövalye yakalığı boynunu görünmez edip soytarı yönünü biraz daha ağırlaştırmış gibi.
Müzik
"Makber mi yoksa yarab"

Tüm kuklalar gibisiniz yine bugün, siz ve avaneniz dans ediyorsunuz işte
Müzik
Makber mi yoksa yarab"

"Yarına dair"

Sevgilim, yazacak birşey yok bu gece.

Çıkıp gidiyorsun ve ben seyrediyorum gidişini. Unutuyorum seni. Unutmak gerek

Yazacak bir şey yok bu gece
Yok yazacak tek bir şey
Ve söz nasılsa biter eyleme gebe
bir sabah uyandığında

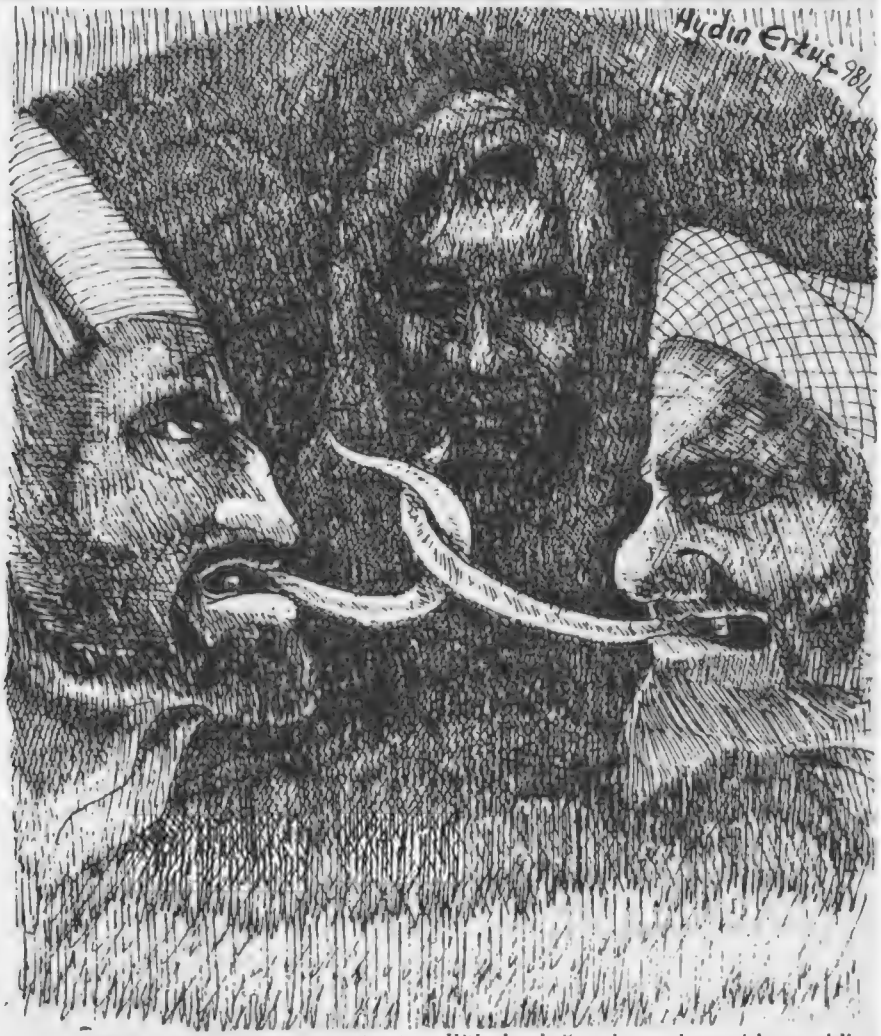

DİL VE DEVRİM

Gül ATAY

Dil düşünceyi oluşturan, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan en önemli araçtır.Bu nedenle dili olmuş bitmiş bir yapıt olarak kabul edemeyiz. Dil zaman içinde bir takım değişmelere uğrar. DEĞİŞME, doğal olarak ortaya çıkan ses, yapı, anlam ve sözdizimi alanındaki yeniliklerdir. Ancak değişen toplum düzeni ve kültüre, ortaya çıkan yeni kavramlara, böylece kendi haline bırakılmış bir dilin yanıt vermesi olanaksızdır. Dilde toplumsal, kültürel tarihsel, coğrafi etkenler ve yabancı toplumların etkileri ile olan daha hızlı değişmeler GELİŞME olarak tanımlanır. "Gelişme terimi, yeni kavramlarla birlikte ortaya çıkan yerli ve yabancı ögeler ile türetmeleri kapsamaktadır." (X_1 sf. 2) " Ancak burada hemen belirtilmelidir ki değişme terimi gelişmeyi de içermektedir. Çünkü aslında her gelişme bir değişmedir " (X_1 syf : 12) Ayrıca toplumsal kültürel vb. dilde gelişmeyi sağlayan etkenler özellikle söz varlığını etkiler. Söz konusu devrimler yaşayan bir toplum bile olsa dil, alanındaki değişmeler oldukça yavaştır.

. . ."Devrimler geçiren bir ulusda dilin yaşamlan bu devrimlerle aynı düzeyde olmak üzere geliştiğine, ortaya çıkan yeni düşünce ve kültür düzeyine koşut olmak üzere yeni yaratmalarda bulunduğuna bizim için en yakın örnek Türkiye Türkçesinde dil devriminden sonra görülen gelişmenin, Cumhuriyetten sonraki Türkiye'nin düşünce ve ruh kültürüyle orantılı oluşudur." (syf : 15) X_1

Burada karşılaştığımız dil devrimi J. ECKMAN tarafından " geniş ölçüde cereyan eden dil geliştirme hareketlerine toplu olarak dil devrimi veya dili yenileştirme adı verilir." X_1 (syf :31) şeklinde tanımlanmaktadır. Dil devrimi daha kısa anlatımıla dile bir "müdahale" dir. Dile müdahale ise hala bir tartışma konusudur. Dile müdahale edilemiyeceği görüşünde olanlar, 19. y.y. dilbilim anlayışı içerisinde dilin canlı bir varlık olup, doğal bir gelişmesi olduğunu ve bu gelişmeye asla karışılmaması gerektiğini ileri sürmektedirler. Ve yine onların görüşüne göre dil kişilerin üzerinde ve tamamen onlardan ayrı bir kurumdur. "Oysa müdahale dilin bir toplumsal varlık olma niteliğinde doğan kaçınılmaz bir gerekliliktir. " X_1 (syf : 46) Eğer dilin canlı bir varlık olduğunu kabul ediyorsak onun da tüm diğer canlı varlıklar gibi değişip geliştiğini kabul etmeliyiz. Bunu sağlıyanda kişisel girişimlerdir. Her müdahale mutlaka dilde bir değişme ile sonuçlanmaz. Kişisel girişim ilk adımdır. Değişmenin gerçekleşmesi için bu girişimin toplumca benimsenmesi gerekir. Bu ise kişinin iradesi dışındadır.

Dilde müdahaleyi, zorlama ile karıştırmamak gerekir. Hernekadar geçmişte zor kullanma eğilimli kişiler olmuşsada bizim burada sözünü ettiğimiz kavram hiçbir zorlayıcı yanı olmayan değişiklik önerisi niteliğindedir.

Dilde müdahale onun doğal akışını sağlayan bir etkendir . Çünkü dil kişiler tarafından kullanılmadıkça kendini gösteremiyen devinimsiz bir güç haline gelir ki deyim uygun ise "ölü bir dil" dir. Bu açıklamaların ışığı altında hala dil devrimi yapılırmı yapılmaz mı tartışmasını sanırım bir tarafa bırakmak gerekir.

Dil devriminin iki ana ögesi var-

* "Türk dilinin öz güzelliğini ortaya çıkarmak, onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yükseklige eriştirmek"
1932'de kurulan TDK'nın kuruluş amacıdır.

dır. Bunlardan ilki ulusculuk akımının etkisiyle gelişen dilde özleştirmedir. Çeşitli diş etkenler bir çok yabancı ögenin dilde yerleşmesine yol açarlar. Dillerden hiç birinin tümüyle arı temiz ve yabancı etkilerden uzak olduğu düşünülemez. Genellikle yabancı ögeler hele ki bir açık bulmuşlarsa, bir gereksinmeyi karşılıyacaklarsa rahatlıkla dile girmektedirler. Bir süre sonra dilde yabancı etkiler çoğalıp halkla aydınların anlaşmasında çıkan zorluklar nedeniyle ulusculuk ve halk diline yönelmenin etkisiyle bunlara karşı bir tepki başlamaktadır.

Özleştirme dil devriminin önemli bir ögesidir ama tümü değildir. Dil devriminin ikinci bileşeni yeni kavramların ve bunların anlatımına yarıyan sözcük ve terimlerin ortaya çıkışıdır ki amacı bir kültür dili oluşturmaktır. Bu yolla dil hem tüm milletin ortak malı olmalı hemde soyut - somut tüm kavramları rahatça anlatabilecek ince, duyarlı bir araç olmalıdır. Öyle ise dil devrimini yalnız özleştirme olarak değil daha çok dili yenileştirme ve dil bakımı olarak kabul etmek gerekir.

"Dilin gelişmesi ulusal gelişmeye sıkı sıkıya bağlı olmuştur. Ulusal dil ulusun yaşantısının sözcükler ortamına yansımasından başka birşey olmadığı için, dilin gelişimi ulusun gelişmesine paralel bir çizgi izlemiştir. Yalnız biraz geriden izleyen paralel bir çizgidir bu. (X_3 Sayf : 16)Dili biçimleyen toplumun yaşam biçimi , gelenekleri, kültürü ve siyasi özellikleridir. Bu nedenle hiçbir dil o toplumun gelişme düzeyinden çok ileride veya çok geride olamaz. Deyim uygun ise dil toplumun aynasıdır.

Söylediklerimizin kanıtını toplumların tarihinde bulabiliriz. Nitekim feodal toplumlarda henüz ulusal bir dil yoktur. Çünkü feodal aristokrasi üretim sürecinin tamamen dışındadır. Ne üreticilerle ne tüketicilerle doğrudan ilişkisi olmadığından halktan kopuk bir sınıftır. Doğaldır ki dili de halkın dilinden farklıdır.

Ortak bir ulusal dil gereksinmesini gündeme getiren burjuvazinin ortaya çıkması ve ulusal pazarların oluşmasıdır. Burjuvazinin durumu, özellikle gereksinmeleri ve ilişkide olduğu toplumsal gruplar feodal aristokrasiden oldukça farklıdır. Burjuvazinin halkla yani üretici ve tüketicilerle sürekli ve doğrudan ilişkileri vardır. Ulusal pazarların kurulması, ticaretin ülke çapında gelişme eğilimi dahada basite indirgersek alış-veriş eylemi tüm halkın anlayacağı bir yazı dili gereksinmesini yaratmıştır. Böylece burjuvazi ulusal dili yaratma savaşının başını çekmiştir.

Batı Avrupa ülkelerinin dillerinin gelişimi de ulusal gelişmelerine oldukça benzer. Avrupa'da ulusal gelişme iki dönemde incelenir. Birinci dönemde ulus bilincinin oluşması ile ulusal devletler kurulmuştur. Bu devletlerde kendi sınırları içinde kendi sorunları ile ilgilenmişlerdir. Bu uluslaşma bilincinin etkisiyle dilde özleştirme hare-

* Dili biçimleyen; toplumun yaşam biçimi, gelenekleri, kültürü ve siyasi özellikleridir.

ketlerine karşılık gelir. Ikinci dönemde ise uluslar arasındaki duvarların yıkılıp ekonomik, siyasal, kültürel...alış-verişlerin hızlandığı dönemdir. 20. yy.'ın başlarında bu döneme giren Batı Avrupa dillerinde artık özleştirme diye bir sorun yoktur. Bu aşamada sorun bir kültür dili oluşturmak, dili zenginleştirmek, tüm kavramları ve en ince farklılaşımları anlatabilecek bir dil yaratmaktır.

Batı Avrupa ülkeleri uluslararası - laşma sürecine girdiklerinde Türkçede özleştirme çalışmaları henüz başlamıştı. Bu Türk dilinde ki özleştirmenin Avrupa dillerinde ki özleştirme hareketlerinden farklı bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Bunda Batı dan gelen yabancı etkilerin olumlu ve olumsuz rolü vardır. "Kapitalizmin doğup gelişmesiyle birlikte özleştirme çabası içine girilmiş , daha sonra uluslaşma sürecinin tamamlanması ve uluslararası ilişkilerin yaygınlaşmasıyla, diller arasında da ilişkiler gelişmiştir. İşte süreç budur. Türkiye de bu sürecin dışında değildir. Türkçenin gelişmesi ulusal gelişmenin tamamlanması içinde önem taşınaktadır." (X_3 Syf : 22)

Teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan üretim fazlası, toplumlar arasında yanlızca ticari ilişkileri kuvvetlendirmekle kalmamış, bir çok alanda, özellikle dil alanında sıkı bir ilişkiye ve karşılıklı etkileşime neden olmuştur. Nitekim Göktürkçe dilinde % 1 olan yabancı sözcük oranı, Osmanlıca da % 60'ı aşmıştı. Dilde özleştirmenin öncülerinden Namık Kemal'in Yazılarında ise bu oran % 62 dir. Bu günün Türkçesinde söz varlığının ancak % 25'i yabancı kökenlidir. Burada önemli olan nokta diller arası etkileşimin zorunlu ve durdurulamaz oluşudur. Dillerin ileri oldukları konularda diğer dilleri etkilemeleri bir dil yasasıdır. Dil yalnızca kendi temelleri üzerinde ve tamamen kendine ait sözcük ve kurallarla gelişemez. Hatta yabancı dillerin etkisinin dilin gelişmesinde bir itici güç oluşturduğuda kabul edilebilir. Türk toplumu sanayileşme yolundadır ve tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar Batı toplumları ile ilişki halindedir. Böylesine sıkı askeri, ekonomik ve siyasal ilişkiler doğaldır ki dile de yansıyacaktır. Ülkemiz aydınları ise geçmişte yaşanılan Osmanlı deneyiminin etkisiyle her türlü yabancı etkiye abartılmış bir düşmanlık göstermektedirler. Oysa Arapça ve Farsça'nın olumsuz yanları yanında Türkçe'nin gelişiminde olumlu yanlarıda vardır. Buraya kadar söylenenlerden elbetteki dili yabancı etkilere gelişigüzel terk etmemiz sonucu çıkarılamaz. "Önemli olan konuşma dili ile yazı dili arasında bir uçurum oluşmasıdır. Halk tarafından kabul edilen yabancı etkiler benimsendikleri zaman yabancı olmaktan çıkar, o dilin bir parçası haline gelir. Yabancı etkiler dilde rahat düşünebilme ve anlatabilme olanaklarını yarattığı ölçüde yararlıdır. Eğer anadilinde düşünmekte zor-

* Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte başlayan özleştirme ve ulusallaşma sürecinin tamamlanması, diller arası ilişkiyi geliştirmiştir.

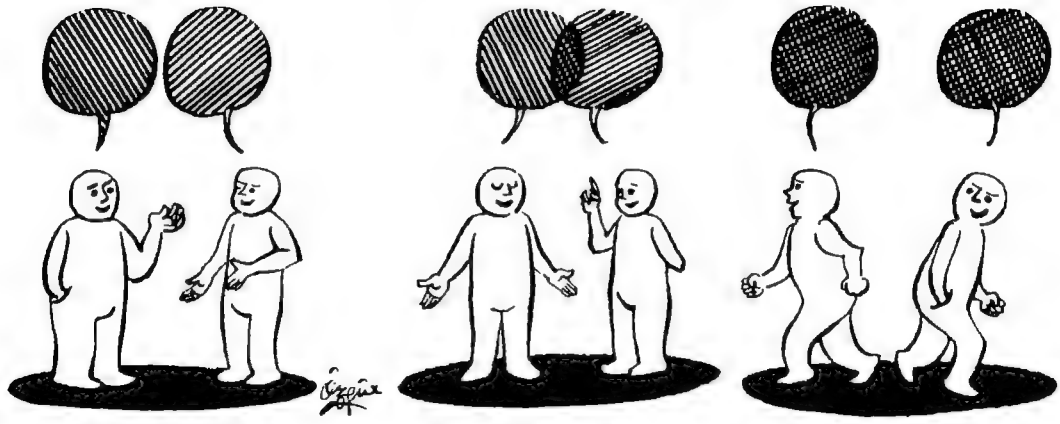

lanmaya gidiş varsa o dil yabancı dillerin egemenliği altına girmiştir." (X_3 Syf : 42) Artık bir etkileşmeden değil tek yönlü bir etkiden söz edilir. Etkilenmede odak noktasını o toplumun kültür düzeyi oluşturup etkilenmenin niteliğini belirler.

Türkler Uygurlular ve Karahanlılar döneminde yerleşik hayata geçişle birlikte yabancı toplumlarla da sıkı ilişkilere girdiler. Daha önceki göçebe toplum düzenindeki ilişkiler baskınlar ve yağmadan ileri gidemediği için diller arasındada kayda değer bir etkileşim olmamıştır. " Nitekim daha sonra ticaret, sınıflaşma, şehirleşme ve devlet kurma olayı ile birlikte Türkçe üzerinde ki yabancı etkiler de kaçınılmaz oldu. "X_3 Syf : 26) Oğuzların Ön Asya ya göçü toplumsal açıdan bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Çünkü Türk dili üzerinde Arapça ve Farsçanın esas etkisi bu dönemde başlamış, göçebe yaşamdan bir sıçrama yapmaya hazır olan Türk toplumu, yerleşik feodal toplumlar ve kurumlaşmış devletlerle ilişkiye girmiştir. Sonuçta da göçebe aristokrasi hızla feodal aristokrasiye evrimleşti. Bu hızlı gelişmeye Türk Dili ayak uyduramadığı için yeni doğan gereksinimlere de yanıt veremedi. Bu , edebiyat, siyaset ve bilimde Arapça ve Farsça nın etkisini zorunlu kıldı. Orta Asya dili zengin bir dil değildi. İlk yazılı eserini 19. yy.da Orhun Yazıtlarıyla vermiş ve soyut düşünceye henüz geçmişti. Böyle bir dilin o dönemin gereksinmelerini karşılayamamasını sanırım doğal karşılamak gerekir. Bu etkilenme Selçuklular döneminde oldukça belirginleşti. Artık burada etkileşim değil bir yabancı dili kabul ediş söz konusudur. Selçuklularda ki halktan kopuk feodal yapı da uygun ortamı yaratmıştır. Bu etkiler Türkçenin önünü kapatıp onun günlük gereksinimlere karşılık vermesini önlemiştir. Bununla birlikte kendinden daha ileri dillerle ilişkide bulunmak Türkçenin gelişmesini de sağlamıştır. Bu nedenle Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılışından sonra Türkçe resmi dil olabildi. Karamanoğlu Mehmet Bey'in her yerde Türkçe konuşulmasını zorunlu kılması aynı zamanda halkçı bir gelişmedir.Ancak bu halkçı gelişme Osmanlılar büyük bir imparatorluk kurduktan sonra şimşekleri üzerine çekmiştir. Osmanlı aristokrasisi, halkın konuştuğu dilden uzaklaşmaya başlamış ama Selçuklu aristokrasisi kadar ileriye gidememiştir. "Çünkü aradan geçen iki üç yüzyıl ile Türkçe çok gelişmişti. Artık tamamen bir yana atılamazdı. Osmanlı aristokrasisi de bilim, sanat ve kültür alanında yoğun olarak Arapça, Farsça etkileşimi ile Osmanlıcayı yaratmıştır." X_3 syf :30

Türkçedeki yabancı sözcükler 19. yy.ın ortasında kuşku uyandırmış ve ilk yenileştirme hareketi Tanzimat fermanı (1836) ile başlamıştır. Batı dünyası ile kurulan sıkı ilişki sonucu oradan alınan yeni kavramlarla yeni anlatım yollarının bulunması ile bu dönemde dilde büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Tanzimatın ilanından sonraki yıllarda gazete ve dergilerin sayıca artması dilde yenileştirmeyi zorunlu kılmıştır. Herşeyden önce halka yönelmenin amaçlandığı bir dönemde bunu yabancı ögelerle dolu bir dille gerçekleştirmek olanaksızdı.

20.yy ın başlarında ise Ziya Gökalp önderliğinde ki Türkçülük akımı da ulusal bir dil oluşturmayı, bunun içinde Osmanlıcayı bir yana atıp İstanbul Türkçesini temel olarak anlamayı öneriyordu.

Tüm bu atılımlara karşın 19.yy sonu ile 20. yy . başlarında yazı dili ile halk dili arasında büyük bir kopukluk vardı. Bu öylesine belirgindi ki o dönem romanlarında aydın sınıfı üyelerinin konuşmalarında yabancı sözcük ve kurallar ağır basarken halktan kişilerin konuşması daha sade idi. Bu, yazarların da yazı dilini aydın sınıfının dili olarak kabul ettiklerini gösterir.

2. Meşrutiyet döneminde "Genç Kalemler" dergisinde yazan " Yeni Lisancılar" hernekadar İstanbul halkının en sade Osmanlıca sınırları içinde kalsa da dildeki yabancı sözcükleri atarak Türkçenin Cumhuriyet dönemine oldukça sade girmesini sağlamışlardı.

Cumhuriyet döneminde dil sorununa ilk yaklaşım 1928'de Latin alfabesinin kabuluyle yapıldı. Yazı devrimi Türkçedeki Arapça ve Farsça sözcüklerin yabancılığını bir kez daha arttırmıştı. Ancak dil sorunu yazı devrimi gibi kolaylıkla çözümlenemezdi . İşte 1932 de TDK nun kurulması ile başlandı. Kurumun amacı, " Türk dilinin öz güzelliğini ortaya çıkarmak, onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe eriştirmek" olarak belirlenmişti. Ama " yabancı sözcüklerle karşılaşan kavramları Türkçe kök ve eklerden türetmek gunun politikası içinde kuramsal olarak yer almaktaysada başlangıçta bu yol ile yapılan sözcüklere yeteri kadar özen gösterilmediğinden ve yabancı sözcüklere gelişi güzel Türkçe karşılıklar bulundu - ğundan büyük bir basarı sağlanamamıştır ."(X_2 Syf :39)

Güneş Dil Teorisinin ortaya atılmasıyla Türk Dil Devriminde yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemin özelliği bir süre için yabancı sözcüklere karşılıklar bulma işinin yavaşlatılmasıdır. " Daha çok bir kök teorisi özelliğini taşıyan ve dilin kaynağı sorusuna dönük olan bu teori Türkçenin eskiliğini ve öteki dillere kaynaklık ettiğini ses ve yapı bilgisi bakımından açıklayarak savunan bir etimoloji incelemesidir." (X_2 syf : 90) O devrin dil bilimcilerince , birimlerin kök incelen-

mesinde kullanılmıştır.

Güneş dil teorisinden sonra özellikle 1945 lerde dil devrimi daha sağlam temellere oturtulmuştur. Bu dönemde de yenileştirme çabaları sürdürülmüş, halk ağzından derlemeler yapılmıştır. 1950 - 60 yılları arasında ise daha çok siyasi nedenlerle dil devrimi amacından saptırılmaya çalışılmıştır. Dilimizi bozduğu gerekçesi ile TDK nun ödeneği azaltılmış, sonrada kaldırılmıştır. Özellikle tutucuların etkisiyle anayasa ve resmi yazışmaların diliyle halkın dili arasında yeni bir ayırım yaratılmaya çalışılmıştır. Ancak dil devriminin topluma mal olması ve benimsenmesi ile tüm bu çabalar boşa çıkmıştır. 1960 devriminden sonra da yeniden dil çalışmalarına hız verilmiş ve % 75 Türkçe söz varlığı ile günümüze ulaşılmıştır.

Bu gün de dil tartışması vardır.Bu tartışmada ki saflardan biri Osmanlıca özlemi içindeki tutucu çevrelerdir. Bu gruba göre dilde son elli yıldaki gelişme ile Türkçe geçmişten koparılmış nesiller arasında kopukluk yaratılmış, tarihsel ve kültürel geçmiş yadsınmıştır. Atatürk 1930 larda dilde tasfiyeci bir yol izlemiş, daha sonra bunun zararını görüp vazgeçmiştir. Tutucu dilbilimciler dil konusunda yalnızca dilbilimcilerin konuşabileceğini ileri sürmekte, "ulaylılar" olarak tanımladıkları bilim adamı olmayan TDK çalışanlarının işe karışmasına karşı çıkmaktadırlar. Tutucu çevrelerin ana dayanak noktalarından birini de Orta Asya dili oluşturmaktadır. Orta Asya dilinin zengin bir dil olduğu ve yeni türetmeler için bu dilden kökler alınmasını çok daha uygun görmektedirler. Oysa bu tür bir eğilim Türkçenin gelişimine tamamen terstir. "**Türkiye Türklerinin diğer Türk toplumları ile olan ilişkileri, Türkiyenin Batı toplumları ile olan ilişkileri ile karşılaştırılamaz. Gelişen Türkiye, Orta Asya halklarıyla değil Batı uluslarıyla daha sıkı ilişkiye girecektir. Dolayısı ile dilimizin önündeki gelecek, Batı dilleri ile ortak yanlarının gelişmesidir.**

Diğer Türk dil ve lehçeleri ile Anadolu Türkçesinin sahip olduğu ortak ögelere karşı değiliz. Bizim söylemek istediğimiz, bu ortak ögelerin azalmakta olduğudur. Çünkü Türkiye Türkleriyle Orta Asyadaki çeşitli Türk toplumları millet olarak biribirinden ayrılmıştır. Gelişmeleri birbirinden uzaklaşma yönündedir. Gelişmekte olan Anadolu Türkçesi herhangi bir ortak ögenin yerine dilin ihtiyacı olan bir ögeyi koymak gibi bir durumla karşılaşırsa biz bu yeni durumdan yana oluruz. Çünkü Türkiye Diğer Türk toplumlarıyla birleşerek büyümeyecektir. Bu yöndeki gayretler ırkçı ve zararlı bir ütopya olarak kalmaya mahkümdur." (X_2 Syf : 67)

Tartışmada bir başka aşırı uca göre de dilde özleştirme çalışmaları belli bir örgüt ve dar bir kadro ile yapılan antidemokratik hareketler olarak tanımlanmaktadır. Burada sözü geçen dar örgüt kadrosu içinde aydınlar vardır ve halkın anlamadığı, onun dil kullanımından tamamen kopuk bir takım görüşleri halka zorla kabul ettirmektedirler.

Oysa şöyle bir incelendiğinde, ilerici olan tüm hareketlerin belli bir grup önderliğinde oluştuğu gerçeği ortaya çıkar. Gerçi bir takım kendiliğinden gelişen kitle hareketleri olabilir ama bunların başarı şansı yoktur. Çünkü bu tartışmadaki hemen tüm gruplar örgütlüdür.(Karşılarında örgütlü, önderli bir güç vardır.) Bir toplumsal hare - kette tartışılması gereken konu bir örgütün gerekip gerekmediği değil örgütün halk ile olan ilişkisi, halk içine yayılıp zamanla kitlelerin malı olup olmadığı konusudur. Yoksa her yeni düşünce ve akım ilk olarak belli bir grup tarafından kabullenilir ve savunulur. Bu grup mutlaka başlangıçta azınlıktadır.

Bu tutum, yapılan her müdahaleye karşı durmaktadır. 1930 larda Türk dilindeki özleştirme hareketlerine karşı tutumlar da böyledir. 1930 Türkiyesindeki dilde özleştirme hareketleri Türk toplumuna dikte ettirilmiş anti demokratik hareketler olarak tanımlanamaz. 1950 lerde iktidarın engellemelerine karşın bu hareketlerin neden durmadığını açıklayamaz. Büyük bir dil devriminin yaşandığı 1930 lu yıllarda TDK gibi devrimin önderliğini yapmış bir kurumun bile hiç bir yaptırım gücü yoktu. Bu kurum ortaya bir takım öneriler koymaktan ileri gidemezdi. Bunun uygulanması, halkın benimsemesiyle olurdu.

Türk dili büyük bir aşama kaydetmiştir. Tüm engellemelere karşın sürdürülen örnek çalışmalarla dilde özleştirme çalışmaları başarıya ulaşmış, osmanlıca büyük bir darbe yemiş ve halkın kullandığı dil ortak ulusal dil olmuştur. Şimdi ise karşımızda sözcük varlığı % 75 Türkçe olan bir dil ve "bugün dilimiz bizden ne bekliyor?" sorusu vardır.

Gerçekten de Türk dili çalışmalarının bugünkü sorunu kendine uygun bir hedef seçmektir. 20.yy. ın uluslararası ilişkileri' tüm yabancı etkilerden uzak arı bir dil düşüncesinin bir ütopya olduğu gerçeği ortaya çıkar. Artık dilimizde benimsenmiş, Türk - çeleşmiş yabancı sözcükler ile Türkçenin yapısına uymayan, tümüyle yabancı, benimsenmemiş sözcükler arasında bir ayırım yapılmalıdır. Dilde her sözcüğün bir gelişimi vardır. Yabancı dillerden hiçbir süzgeçten geçirilmeden olduğu gibi kabul edilmiş o dilin yapısına uymayan sözcükler bu gelişime uyamaz ve hareket bir noktadan aksar. Bu M.Bedri Gültekin in deyimi ile dili "kekeme" yapar. İşte günümüzün özleştirme sorunu bu tip sözcüklerdir. Bu sözcükler dilimizden temizlenmelidir.

Doğaldır ki dilde özleştirme çalışmaları 1984 yılında 1930 ların hızını taşıyamaz. Çünkü 1984 yılının Türkçesi % 75 Türkçe söz varlığı ile özleştirme aşamasını geçmiştir. Şimdi ise önünde bir kültür, felsefe ve bilim dili olmak gibi önemli bir sorun vardır. Bu görevin gerçekleşmesinde dilbilimciler ve aydınlar kadar Türk halkına da sorumluluklar düşmektedir.

DİP NOTLAR :

X_1 : Dilde Değişme ve Gelişme Açısından TÜRK DİL DEVRİMİ Dr. Kamile İmer, TDK Yayınları, 1976

X_2 : DİL ÇIKMAZI Sebati Akman, 1981

X_3 : TÜRKÇENİN DÜNÜ VE YARINI Mehmet Bedri Gültekin, Kaynak Yayınları,1983

KAYNAKÇA :

1- ÖZLEŞTİRME DURDURULAMAZ Ömer Asım Aksoy, TDK Yayınları 1973

2- Dilde Değişme Ve Gelişme Açısından Türk Dil Devrimi Dr. Kamile İmer, TDK Yayınları, 1976

3- DİL ÇIKMAZI Sebati Akman, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981

4- TÜRKÇENİN DÜNÜ ve YARINI M.Bedri Gültekin, Kaynak Yayınları, 1983

5- DİL DEVRİMİ ÜSTÜNE Berke Vardar, Yankı Yayınları, 1977

klasik turist ve turizmcilere alternatif bir yaklaşım:

TATİL UCUZ VE EĞİTİCİ OLMALI

Metin DALMAN

GGS - Gönüllü gençlik servisi, eğitim gezileri ve gençlik turizmi işletmesi olarak kuruluş işlemlerini 1984 yılının şubat ayında tamamlamış genç bir kuruluştur. Kısa geçmişine rağmen GGS bu alanda uzun yıllar yurt içi ve yurt dışında tecrübe ve birikim sahibi genç kadrosu ile çalışmalarını sürdürmektedir.

GGS, Gençliğin içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları ve gö - revleri olduğuna inanmaktadır. Ve gençliğin içinde bulunduğu toplumun sosyo-ekonomik ve sosyo- kültürel gelişimine aktif olarak katılması ve bu konudaki sorumluluğunu hissetmesi gerektiğine inanmakta olan bir kuruluştur. Ayrıca yurt dışında yaşayan Türk gençliğinin sorunlarının çözümü nü Türkiye'de yaşayan Türk gençlerinin sorunlarından soyutlamamakta aksine Türk pasaportu taşımıyan yabancı gençliğin de ortak sorunları olduğuna inanmaktadır.

GGS ürettiği hizmet ve servisler ile - kısıtlı imkanlar nedeni ile- üniversite gençliğine yönelik çalışmalar yapan bir kuruluş olmaktadır. Eğitim gezileri ve gençlik turizmi çalışmaları yapan bir kuruluş olmamız nedeni ile çalışmalarımızda ağırlığı gençliğin tatilini eğitici ve ucuz olması yönünde yoğunlaştırdık. Bu aşamada genel parolamız "TATİL UCUZ VE EĞİTİCİ OLMALIDIR" şeklinde oluştu. Tatil hizmeti vermeyi planladığımız öğrenci kesimi olunca işler biraz daha zorlaştı. Nedeni ise öğrenci gençliğin çok ağır koşullar altında bir kış geçirdiğine inanmamız . Bu konuda YÖK yasaları, yurt baskıları, vize korkuları, kiralık evde oturuyorsak ev sahibi tarafından kirayı arttırın eve arkadaş getirmeyin tehditleri, kredi kuyrukları ile baskı ve selüloz kokusu dolu bir kış geçirdiğimizi hatırlarsak kendimizi din lendirebileceğimiz ve eğitebileceğimiz bir tatile ne derecede ihtiyacımız olduğu ortaya çıkacaktır.

Hayrola, tatil denilince Akdenizin mavi suları, altın rengi kumlu plajlar, bol bol güneş banyosu, akşamları en cici elbiselerinizi ve en bol kokulu parfümlerinizi takıp takıştırıp - biraz da ortalığı kokuşturup- sahillerde volta atmak,, açıkhava sinemalarında çekirdek yemek aklınıza geldiyse bu yazının devamını okumasanız da olur. Hatta tavsiyemiz acele olarak ofset baskılı broşürleri olan Turizm ve Seyahat acentalarından birine gitmeniz olacaktır.

Tatil - ne kadar güzel ve beş harften oluşturulmuş basit bir kelime değilmi? Peki nedir tatil ve ne olmalı - dır? Bu konuya gençliğin klasik tatil anlayışının alternatif bir yaklaşım ile bakması gerektiği ve yeni tatil anlayışlarının geliştirilmesi gerektiğine inanmaktayım. Yanlız alternatiflik denilince Avrupadaki alternatif turizmciliği ile karıştırılmaması gerektiğini ekleyeyim. Şöylesine ki, Türk gençliği bir çok alanda Avrupa gençliğinin geçirdiği aşamaları geçirmediği için, kaldı ki geçirmesi de pek gerekli değil, kendini eğitici ve yeni tecrübeler kazandırıcı bir sistem geliştirmelidir. Gönüllü Çalışma Kampları ve eğitim programları dahilinde GGS'nin 1984 programlarının ağırlığını oluşturmakta. Bunun yanısıra akademik programları içeren restorasyon kampları, arke-

olojik kazı çalışmaları, biyoloji veya sosyoloji araştırma kampları ve espe - ranto çalışmaları yine GGS'nin 1984 programı dahilinde bulunmakta.

Tatilini yurt dışındaki gönüllü çalışma kamplarına katılmak şeklinde değerlendirmeyi planlayan arkadaşlarımıza tüm Avrupa ülkelerinde -doğu bloku dahil- kamplar önerebilmekteyiz. Sosyal içerikli bir projede yine tüm Avrupa ülkelerinden gelmiş 20 civarındaki genç tarafından oluşturulan kamplara Türk gençler de GGS aracılığı ile kabul edilmektedir. 2 ila 4 hafta süreli düzenlenen bu kamplar müddetince gönüllünün tüm masrafları GGS'nin işbirliğinde bulunduğu kuruluş tarafından ücretsiz olarak karşılanmaktadır. Kampa katılan arkadaş sadece gidiş - dönüş masrafını ve GGS'ye kayıt ücretini (6000 TL) ödemek durumundadır. Oto- stop yapmanız halinde - ki bu sistem tüm gönüllülere tavsiye ettiğimiz ulaşım yoludur- Türkiye'deki klasik tatillerden bile ucuza yurt dışına çıkıp yeni bir ülkeyi tanımanız, yeni dostlar edin - meniz, geleneksel turist anlayışının dışında, bir ülkeyi ve halkını tanımanız mümkün olacaktır. Bu gönüllü çalışma kamplarının dışında eğitiminiz ile ilgili konulardaki özel kamplara katılarak akademik bilgilerinizi geliştirmeniz mümkün olacaktır.

Yurt dışına çıkmak gibi bir fikriniz yok ise GGS'nin yurt içinde düzenlediği gençlik aktiviteleri ve eğitim gezilerine katılabilirsiniz. Örnek vermek gerekirse Almanya'da neo-fasistlerce körüklenen Türk düşmanlığına karşı (ve inat tabii) alternatif olarak düzenlenen Türk-Alman dostluk ve eğitim gezilerine katılmanız mümkündür. Almanya'daki Türkleri bir dost olarak bilen ve Türk gençleri ile kaynaşma amacı ile 1984 yazı içerisinde 300 - 400 civarında Al - man genci Türkiye'ye gelecektir.

YENİ OLGU'nun kısıtlı sayfalarında daha fazla satırı işgal etmek fikrinde değilim, en kısa olarak tavsiyem günün birinde yolunuz Ankara/Kızılay' a düştüğünde büromuza uğramanız ve ilgili alanınız içerisindeki programlar hakkında bilgi edinmeniz.

Adresimiz :
GGS, Emek İş Hanı, Gökdelen, Kat:10
No: 1005 , Kızılay-ANKARA

Sorgulama bitmiştir. Buyrun sokaklar bizim
Kaçmak yalnızlıkları dönebilirler muhbirli korkulardan
Yorgunluklardan sıyrılıp kent alışkanlıklarına
Bu kısa süreli bir ateşkestir. Ölülerinizi kaldırın

Nedamet rüzgarları sökün eder gayrı
Yazdıklarını yiyenlere şenlik var
Sayrı ve zavallı işaret parmakları
Bütün suçları yüklenmelidir.

Yangın yerinde eşelenip durma ikircikli gözlerim

L. özçağatay

Erkete akşamlar bulanırken sırtlarında
Firarda kuzgunlu zirvelerin
Varsıl düşmanları düşerdi ardlarına
Çıplak terlerinden konak dikenlerin
Tedirgindir her türlüsü hükümetlerin

Bin çeteneli nöbetini devrederken
Vergisiz dağ özgürlüklerinin
Saltanat sallamaya alışık
Yüzler yaşında
Sakallı devriyeler
Değişiyordu buyurganın kimliği
Pusulardan çıkmaklar kadar zor
Uykular da vurulmak kadar sık

Şimdi
Fişekler takılı duvarlar zincir karası
Nafile sabanların eğreti uçlarında
Doru kısrakların hülyası var
Çağırır gibiysede hasretle çocuklarını
Çitlerin uzağından barut kıvılcımları gibi çakarak
Ateşler yakılmış kovuklar
Hışımla dineli boylar bükülü
Yatsı namazları kılınıyor
Ve
Saklanmışda unutulmuş bir silah gibi
Patlamayı reddediyor
Nizami renginde haydutlar

L. özçağatay

KAYNAK YAYINLARI

ROSA LUXEMBURG

Sevgiliye Mektuplar

Rosa Luxemburg'un, kendisi gibi önde gelen bir sosyalist olan sevgilisi Leo Jogiches'e yazdığı mektuplar. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Avrupa'daki radikal sol hareketler ve önderlerinden birinin iç dünyası.
288 Sayfa 650 TL.

NIMET ARZIK

Tek at, Tek mızrak Anılar-2

Kabuk değiştirmeyen CHP'si ve kitlelerin başına geçipte demokrat olamayan DP'si ile, devlet, aydınlar ve halk katında 1950'li yıllar
192 Sayfa 450 TL.

Hans Ulrich Luther

GÜNEY KORE BİR MODEL OLABİLİR Mİ?

Ülkemizde dönem dönem bazı ülkelerin gelişme modellerine karşı büyük hayranlık gelişir, başarı nedeni bir kaç nedene indirgenir ve modelin ardında yatan toplumsal gerçeklikleri değerlendirme gibi bir çabaya, ve daha önemlisi bu modelin geçerliği gibi bir tartışmaya asla girilmez.

Federal Almanya da Uzak Doğu gelişmeleri konusunda uzmanlığıyla tanınan araştırmacı Hans Ulrich Luther, elinizdeki kitapta Güney Kore modelini bütün ayrıntılarıyla ele alarak otopsi masasına yatırıyor.

belge yayınları

İstanbul : Nuruosmaniye Cad. 3/2 Cağaloğlu-İST. Tel. 520 66 27
Ankara : Konur Sok. 14/24 Kızılay-ANK. Tel. 254401
Yazışma ve Sipariş : P.K.239 Kızılay-ANK.

SAÇAK

Prof.Dr.Korkut Boratav'la Söyleşi

Buhran Karşısında Ekonomik Politika Alternatifleri

"Küçük Ağa" Neyin Romanıdır?

Dede Efendi İle Beethoven

Yugoslav Özyönetimi Üzerine Bir Derleme İki Görüş

Sosyal Demokrasi Üzerine İki Kitap

İsteme adresi
Babıali Cad. Pak Han
No: 16/401 CAĞALOĞLU/İSTANBUL

250 TL.

Tek isteklerde fiyatı kadar posta pulu gönderilmelidir

Dr. A. Adnan Saygun'un Görüşleri

Tekseslilik-Çokseslilik Tartışması

SEMPOZYUMLAR ARDINDAN

Serap İLHAN

Bir önceki sayıda "I. Ulusal Müzik Bilimleri sempozyumundan İzlenimler' Başlığını taşıyan yazıda Dr. Adnan Saygun'un görüşlerine yer verilmemiş olması nedeniyle bu yazı da Saygun'un konuşmalarına ağırlık verilip ayrıca, bu sempozyumun ardından düzenlenen ve yoğun biçimde tekseslilik-çokseslilik tartışmasını içeren "Türk Musikisi Sempozyumu"ndan sözedilmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü'nce 7-9 Mayıs günleri arasında düzenlenen ilk sempozyum; Cumhuriyet Türkiye'sinde müzik eğitimcisi yetiştirecek ilk kurum olan "Musiki Muallim Mektebi" nin, 1924 yılında öğretime başlamış olması ve bu kurumun daha sonraki yıllarda açılacak olan ilk Devlet Konservatuar'ının da çekirdeğini oluşturması nedeniyle "Türkiye'de Müzik Eğitiminin Altmış Yılı" konuluydu 1924 yılı ; gerek müzik eğitimcisi gerek se ses ve saz sanatçısı yetiştirme bakımlarından Ülkemiz'de bir başlangıç olarak kabul edilmektedir.

Sempozyum boyunca, müzik eğitiminin ; kurumları, yöntemleri, programları, araştırmaları, kaynakları, araç ve gereçleri ile meslek olarak müzik eğitimciliği dalında 45 bildiri sunuldu.

Sempozyuma onur konuğu olarak çağrılı olan Dr. Adnan Saygun açılış konuşması sırasında "ilk ciddi kompozitörümüz ve musiki eğitimcimiz" diye nitelendirdiği hocası İsmail Zühtü'den sözettikten sonra, böyle bir kişinin hiç değilse küçük bir büstünün yapılarak anılması önerisinde bulundu.

Musikimizin 19. yüzyılın ikinci yarısına — Zekai Dede (1825 - 1897) ye- kadar büyük atılımlarla geldiğini 20. yüzyılda ise ilk atılımın - 1900'lü yıllarda - İsmail Zühtü ile başladığını daha sonraki atılımın ise - 1923'lerde- Atatürk'ün çabalarıyla gerçekleştirildiğini, o günden bugüne fazla bir gelişim olmadığı gibi Türk musikisinin soysuzlaşmış örnekleri ile zaman zaman karşılaşabildiğimizi, TRT vb. iletişim araçlarının da bu örneklerin yaygınlaşmasında maalesef etkili olduklarını belirtirken "ilim ile değil, nakil ile gitme' düşüncesinin "katı bir şarklı zihniyeti" nin bizi bugünkü durumumuza ulaştırdığını, bugün Türk musikisi çokseslendirme çalışmalarının pek çoğunun yenilik değil, utanılacak , yüzkızartıcı şeyler olduğuna da değinerek sözlerini tamamladı.

Saygun'un sempozyumun son günündeki veda konuşması da şunları içeriyordu :

Binlerce yıldan beri türlü uygarlıkların beşiği olmuş Anadolu'da yaşayan bugünkü Anadolu insanının, o uygarlıkları oluşturan insanların yalnızca vârisi değil, fakat gerçek sürdürücüsü olduğunu, Asya'dan zaman zaman kopup gelen Türk kollarının bu topraklardaki insanlar ile yüzyıllar içinde bir bütün oluşturduğunu ve dünyanın dört bir yanına göçler ile Türklerin ilk atalarının da dünyaya yayılmış olabileceği görüşünü savundu.

Anadolu halk musikisinin temelinde Pentatonizm'in varlığından bu - nun Asya ile ilgisinden sözederek, kay-

nağının Orta Asya ve Şimal Türklerine dayandığını ve bu arada, Bela Bartok'un[2] Anadolu'da yaptığı derlemelerde 100 tane melodiden 11 tanesinin eski Macar melodileriyle aynı olduğunun tespitinin de bu gerçeğin kanıtı olduğunu belirtti.

Anadolu Türkleri arasında bugünde yaşayan bu melodilerin, kaynağı Orta Asya olan, binlerce yıl önceki ortak kültürün ürünleri olduğunu Macarlarla Türklerin birlikte yaşadıkları dönemin 1500 yıl öncesine dayandığını söyledi.

"Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkler elbette ortak kültürlerini de birlikte getirmişlerdir. Halk musikisi ; pentatonik anlayış, tetrakordal anlayış ve makamsal anlayışın bir bireşimidir. Eski Yunan müziği de makamsal, tetrakordal bir anlayışa sahiptir. Demek ki bizler Akdeniz Medeniyeti'nin sürdürücüleriyiz" demiştir.

Saygun, konuşmaları sırasında, daha önce kendisine getirilen bir öneri üzerinde de durdu. Bu öneri, Geleneksel Türk Sanat Müziğinin ilkokuldan başlanarak eğitime alınmasıydı. Öneriden sözederken, kendisi ilkokuldayken uygulanan bir yönteme değinerek, sarıklı hocanın gözetiminde dinsel müzikten örnekler belleklerini bu önerinin eğitime alınmasının ise, geriye dönüş olacağını, ancak tek farkının öğretimin sarıksız hocalarla gerçekleştirilebileceğini belirtti. Saygun konuşmalarını bu içerikte sürdürürken salonda 6: Türk Sanat Müziği'nin bağnaz savunucuları olarak tanıdığımız birkaç kişi, oturdukları yerden konuşmayı cephe alan birtakım sözler söylediler. Bu arada oturum başkanlığı yapan Dr. Ayhan Sökmen bu olay karşısında nedense, gerekli müdahalede bulunmadığı gibi veda konuşmasının bitiminde de salondan gelen çatlak sesleri destekleyici bir tavırla - Saygun'un 45 dk.'lık bir konuşma yapmasını da eleştirerek - salondaki bazı kişilere söz hakkı vermek istedi. Bu arada onları da bir tarafa itip, kendi kendine usulsüz söz hakkı tanıyıp salondan gelen muhalefete karşın, konuşmaları tutucu bir tavırla eleştirdi. Ve bu eleştirilerin Saygun'ca yanıtlanmasını istedi. Bu arada salondan bu isteği protesto eden bir takım gürültüler duyuldu. Saygun'un yanıtı ise dinleyicileri göstererek, "benim uçağa yetişmem gerekiyor, gerekli yanıtı size benim yerime arkadaşlar vereceklerdir" şeklinde oldu.

Karşıyaka Halk Eğitim Merkezince 30 Mayıs - 1 Haziran tarihleri arasında düzenlenen ikinci bir sempozyumda ; "Türk Musikisi Sempozyumu" idi 31 bildirinin sunulduğu sempozyumda, bildirilerin birkaçı dışında çoğu bilimsellikten uzaktı.

Sempozyum boyunca, "tekseslilik çokseslilik" tartışması hemen her bildiride kendini gösterdi.

Bu konuda ileri sürülen görüşleri ; çokseslilikten yana olanlar/tekseslilikten yana olanlar olarak iki grupta ele aldığımızda

Çokseslı müzikten yana olanların, varolan ya da özgün yaratılarda ;

– Batı Armoni Sistemi (3'lü sistem) ile yapılacak çokseslilik

– Türk müziğinin karakterini bozmadan, Türk zevkini ve düşüncesini ön plana alan Türk müziği ses yapısına uygun - 24 ses sistem kullanılarak dolayısıyla Türk müziği aralıkları esas alınarak- oluşturulacak bir Armoni sistemi ile yapılacak çokseslilikten yana olduklarını ,

Teksesli müzikten yana olanların ise :

Türk müziği olduğu gibi korunmalıdır. Müziğimizin sistem üstünlüğü, ezgi zenginliği ve güçlü bir kaynağı vardır. Çokseslilik müziğimiz için gerekli değildir, görüşünü savunduklarını gördük.

Çağdaş uygarlık düzeyine erişebilmek için çokseslilliğin kaçınılmaz olduğunu savunan müzik taraftarların - dan bazıları ; Türk müziği motifleri ve ezgilerinden yola çıkılarak yapılacak çokseslilliği savunurlarken, kullanılacak armoni sisteminin ne olacağı konusunda ayrılıyorlardı. Bazılarına göre Batı armoni sistemi ile yapılacak çokseslilik, yaratıların türk müziği özelliğini yitirmesi ve Türk olmayan sazdu. Bazılarına göre de Kemal ilerici armoni sistemi (4'lü sistem) ile yapılacak çokseslilik müziğimizin yapısına uygundu. Bu sistemin Türk müziğinin ifadelendirilmesinde yetersiz kalduğunu öne süren bir görüş de ; çokseslilik çalışmaları yapacak olan bağdarların, duygu ve kuram olarak Türk müziği ile Batının armoni (uyum) ve kontrapunt (karşıezgi) tekniğini çok iyi öğrendikten sonra, oluşturulacak yeni bir Türk müziği armoni sisteminin gerekliliğinden ve bunun da Türk müziği çalgıları ile gerçekleştirilmesinden sözedenlere aitti. Bu görüşü savunanlar Saygun'un Türk müziği bağdarı olmadığını ileri sürüyorlardı.

İkinci bir görüşe göre de çokseslilik, Türk müziği motifleri ve ezgilerinden yararlanmak ve yukarıda belirtilen yollarla bunu gerçekleştirmek salt koşul değildi. Bu görüşte olanlar Ülkemiz'de çokseslliğin benimsenmemesinin, Türk müziğinin yapısına uygun bir çokseslilik aranmasıyla ilgili olmadığını, halkımızın gelişigüzel yapılmış çokseslliğe karşı olmasından kaynaklandığını, ileri sürüyorlardı. Bu tür yaratılar, ulusal müzik olarak göremeyenlerin yanısıra, bir Türk bağdarı tarafından yazılmış ve seslendiricileri de Türk olan bir müziğin ulusal niteliklerinin varlığından sözedenlerde vardı.

Bu konuda Dr. Adnan Saygun bir yazısında şöyle diyordu :

"Bir sanat, toprağına bağlı kalmadıkça ve insancıl değerler taşımadıkça, evrensel olamaz. Ama bunu gerçekleştirmek, mahalli renklerin bezirganlığını yapmakla olmaz. Halk türkülerinizi alalım da eserlerimize koyalım, serpiştirelim, bu yoldan bir renk kazanalım, buna ulusallık denmez. Bu bezirganlıktan başka bir şey değildir...Biz kişisi olduğumuz bu toplumu, içinizde hissedebiliyorsak, bunu ifade ederken beşeri değerler bulabiliyorsak, o zaman eserimizin bir değeri olabilir..." (Aktaran : Zeynep Oral, Milliyet - Aktualite 20 Haziran 1982)

Müziğimiz çoksesli mi olmalı, teksesli mi kalmalı tartışmasının ağırlıkta olduğu sempozyumun sunulan bildiriler - somut önerilerin olmaması açısından amacına ulaştığı pek söylenemez. Araştırmaya yönelik, önyargısız, nesnel bildirilerin sunulması dolayısıyla bildirilerde duygusal düzeyden kurtulunması dileğimizdir.

1 1877 - 1924 yılları arasında yaşamış . İzmir İttihat ve Terakki Mektebi öğreticilerinden aynı zamanda bağdar (besteci).

2 1881-1945 yılları arasında yaşamış Macar piyanoçalgan, bağdar (besteci) ve araştırmacı. 1936 yılında çağrılı olarak Türkiye'ye gelmiş (folklor incelemelerinde bulunmak üzere), Saygun'la birlikte Adana yöresinde derlemeler yapmıştır.

KAMPÇILIĞA DOĞRU...

Melih TAMER

Gönüllülük, özveri ve dayanışma ilkeleri çerçevesinde, gençliğin çok sesli biraradalığı var olan birikimlerin değerlendirilmesine bir başlangıçtır.

Toplumsal varlığını, attığı bir dizi somut adımla kanıtlamış olan gençlik, toplumsal üretimde işlevi ve siyasal platformda söz hakkı olduğunu hissettirir.

Farklı yapıları olan öğrenci gençliğin sözü edilen ilkeler doğrultusunda ortak erekler için dayanışması evvela birlikteliği gerektirir. Bu anlamda gönüllü gençlik kampları toplumsal pratiktir.

Uluslararası gönüllü gençlik kampları bugün Avrupa'nın hemen her ülkesinde yaşanmakta olan bir olgudur. Türkiyede, sağlıklı kampçılık tohumları ise henüz atılmaktadır. Gelişmenin tek yolu, kitlelerin bir araya geldikleri ilkeler şemsiyesi altındaki biricik beraberliklerine sahiplenmelerinden geçer.

Genelde ülkemizde organize edilen kampların kırsal kesimde, kamu yararına yönlenmiş projelerin gerçekleşmesi temelinde yapıldığı gözlenir. Bilindiği gibi Türkiye'de halen feodal yükümlülükleri olan geniş köylü kitleleri ve kimsenin yadsıyamadığı bir toprak sorunu vardır.

Yaklaşık üç hafta sürecek olan kamp , üretim ilişkilerinin somut yaşandığı bir ortam olacaktır. Gönüllü, bu süreç içerisinde birşeyleri değiştirdiğini ve ellerinden bir eserin çıktığını görecektir. Bu özünde dünyayı değiştirme mücadelesidir. Kampçı böylesi bir çaba sonucu çevresindeki dünyayı daha net kavrayacaktır. Çünkü donandığı bilgi toplumsal pratiğin ürünüdür.

Herşey, Avrupa'nın çeşitli uluslarına mensup, farklı kültürlerle yoğrulmuş, değişik dini ve siyasal yapıları olan gönüllülerin tanışması ile başlar. Projenin ön tanıtımı, köyün sosyal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında bilgilendirme hafta sonuna rastlamış bu toplantının gündemidir.

Aynı akşam gidilen köyde, kalınacak yer ve yiyecek sorunu kampı organize eden arkadaşlarca çözülmüş ve projenin planlanan kısmının bitirilmesi için çalışma temposunun hangi düzeyde seyredeceği daha önceden belirlenmiştir.

Projeye başlanılmadan kamp yerinin işlerliği dönüşümlü olarak gönüllüler tarafından üstlenilir. Bu arada kamp malzemesinin sayımı yapılır, mali durum çıkarılır ve teknik işler gözden geçirilir.

Türkiye'deki kamplarda çalışma, yurt dışındaki kamplara kıyasla ağırdır. Kanal açma, yol yapımı, içilebilir su sağlama, konut yapımı gibi projeler şimdiye kadar denenmiştir. Pilot bölge olarak seçilmiş bazı köylerde yukarıda bahsedilen projelerin birkaçının salt gönüllüler tarafından gerçekleştirildiği görülebilir.

Yabancı gönüllüler, binlerce kilometre yol kat ederek geldikleri Türkiye köylerinde hayat mücadelesinden basit günlük yaşantısına dek köylünün hayatını paylaşmaya özen gösterirler. Sağlanmış standartlardan ve çalışmadan yakındıkları görülmez, zaten eksiği olduğunca tamam yapmak için orada olduklarının bilincedirler.

Köylüler, köylerine gelen çoğunluğu yabancı, bir grup genci önce yadırgarlar. Onlara, gönüllüğü, para almadan çalışıldığını anlatmak sabır gerektiren bir iştir. Hatta bazılarının buna hiçbir zaman inanmadıklarıda görülmüştür. Öte yandan öyleleri de vardır ki evlerinde kampçıları ağırlayıp çay içinde konyak ikram ederler.

Uzaktan gazelin sesi hoş gelir, lafla da peynir gemisi yürümezmiş. Bir kısmımız köylünün yaşamını bilmeden, onun yaşamını değiştirmeye kalktık. Bazılarımız da yazın Bodrum'un güneşinde kuvvet toplayıp kışın dolu dizgin birşeylerin bağrını dövmeye kalktı. Kampçılık, 1959'dan bu yana var olup da, her ne hikmetse bir türlü kitlelere mal edilememiş bir faaliyet alanıdır. Yoğun ihmaller sonucu ortaya çıkan böylesi güdük bir tablonun çizgilerinde gönüllülüğe keyfi eylem olarak bakıldığı da ayrıca gözlenmelidir. Oysa, şimdiye kadar çıkarılan analizde, kampçılığın kollektif çalışma ve toplumsal pratik, gönüllülüğünse başlıbaşına bir disiplin olduğunu tekrar vurgulamak isterim.

Son noktayı koymadan yarım kalmış bir deyişi tamamlamakta fayda buluyorum. Hani " mümkün olanı bugün yaparsın, imkansız biraz zaman alır" derler. Biz şunu asla unutmamalıyız : Eğer mümkün olanı bugün yapmazsak, yarın kimse bize mümkün olana sahiplenmemiz için davetiye çıkarmaz. İmkansız olanın üstesinden gelmekse salt bir düş olarak kalır.

İrademiz dışında gelişen uygulamaların dayattığı koşullarla başa çıkmanın yolu birleşmek ve somut ileri adımlar atmaktan geçer. Öyleyse dayanışmanın, özveride bulunmanın ve gönüllü olmanın tam sırasıdır.

"yakın geçmişte feminist hareketler"e ilişkin

Gülay ÖZLÜ

Yeni Olgu dergisinin Nisan sayısında yukarıdaki başlık altında Sibel Ecer imzalı olarak yayınlanmış olan yazıya kadın hareketlerin ile ilgilenen bir kişi olarak tepki duymamam mümkün değil.

Son günlerde Türkiye'de çıkan çeşitli aylık ve haftalık dergilerde "Feminizm" ve "Kadın Hareketleri" hakkında bu kadar çok sık yazılıp çizilmesi elbetteki konuya çekilmek istenen ilgi açısından çok olumlu. Ancak, Yeni Olgu'da çıkan yazı bana, gerçekten Feminist Hareketler hakkında bilgi vermek değil, daha çok böylesi bir "Kadın sayısı"nda Feminizmle ilgili bir yazının çıkması zorunlu görüldüğünden yazılmış olan ve amacı ne yazık ki pek hizmet etmeyen bir yazı gibi geldi.

Yazıda eleştirdiğim başlıca noktaları ve kanımca neden "verilen mücadeleye hizmet etmediği" ni aşağıda açıklamaya çalışacağım :

Toplumda belli bir konu ya da sorun etrafında kamuoyu oluşturmak ya da belli bir konunun yeterince aydınlığa kavuşmasını istiyorsak bu konu hakkında yalnızca çok çok yazmak yetmez, aynı zamanda "doğru" yazmak gerekir.

Özellikle bizim gibi kadın konusunun çok duyarlı olduğu toplumlarda konuya dikkatli ve doğru yaklaşmamız gerekir.

Amaç, kadın olarak toplumdaki yerimizi erkeğinkiyle eşit düzeye getirmek, toplumun her alanında söz sahibi olabilmek ve bütün bunlar için bir kadın hareketinin oluşturulması, kadınların bilinçlendirilmesi, eğitilmesi ve mücadele verilmesi ise, o zaman elbetteki dünya yüzündeki bugünkü ve geçmişte var olmuş kadın hareketlerinden, feminist hareketten öğrenecek çok şeyimiz vardır.

Üstüne basarak tekrar dünya üstündeki hareketlerden diyorum. Sibel Ecer'in yazdığı yazıya baktığımızda, anlatılan yalnızca Amerikan Kadın Hareketleridir. O zaman yazının başlığı değişmeli, Amerika'daki Feminist hareketler olmalıdır. Ayrıca ben Amerika'daki feminist hareketlerin de yalnızca yazılanlar kadar olduğunu sanmıyorum.

1963'te Başkan Keneddy'nin kurduğu Kurul'un Feminist hareketin ivmesini arttıran ikinci bir önemli olay olarak verilmesi, bence Amerikalı feministlerin hakkını yemek oluyor. Çünkü Feministler, o tür kurulların yaptığı gibi kural ve yasalarla "cins ayırımını yasaklayan" kurulların kendi başlarına kadını ezilen cins olmaktan kurtaracağına inanmaz ve daha çok böylesi resmi kurul ve kuruluşların dışında örgütlenirler.

Bu anlamda yazı yalnızca Amerika'daki Feminist Hareketleri anlatıyor da olsa, yetersizdir. Amaca hizmet etmekten çok insanın kafasında soru işaretleri yaratmaktadır.

Yazının amacı gerçekten yakın geçmişteki Feminist hareketleri anlatmak ise, o zaman başta Avrupa olmak üzere diğer ülkelerdeki feminist hareketlere biraz ayıp oluyor, onların adları bile geçmiyor yazıda. Oysa kanımca bizim onlardan da öğreneceğimiz, deneylerinden yararlanabileceğimiz çok şey var.

Yazının bence bir diğer önemli eksikliği de ; kadın hareketinden çok soyut ve genel olarak söz edilmiş ol- "Kadın Hareketinin Kaynakları " ve "Kadın Hareketlerinin Amacı" ara başlıkları altında kesinlikle hangi kadın hareketinin kaynaklarından ve hangi kadın hareketlerinin amacından söz edildiği anlaşılmıyor.

Toplum içindeki mevcut sınıflar elbet kaçınılmaz olarak kadın hareketi içinde de vardırlar. Dolayısıyla farklı sınıflardan gelen kadınların kurdukları örgütler – hareketler farklı kaynaklara ve en önemlisi farklı amaçlara sahiptirler. Yazıda bu konu açıklığa yeterince kavuşturulmamıştır.

"Günümüzün teknolojik dünyasında çalışan kadın ve sorunları" ara başlığı altında ise gene hangi kadından, hatta bırakın ekonomik olarak bağlı olduğu sınıfı, Türk mü yoksa Amerikan kadınının mı anlatıldığı bile belli değil.

Aynı ara başlık altında ilk paragrafta geçen "kreş ve anaokullarının (...) çocuğun üzerindeki ters etkileri tartışılmaktadır" cümlesi benim için hepten anlaşılması güç bir ifadedir. Bu kadar az anaokulu ve kreşin olduğu ülkemizde, ve çalışmak isteyen kadının baş probleminin çocuk ve onu bırakacak yerinin olmadığı gerçeğinde, bizim ilk önce " yeterli ve ödenebilir kreşlerin yapımı " istemini gündeme getirmemizi gerektirir. En "kötü " kreş bile çocuğun başka çocuklarla oynayabilme olasılığını ve sosyalleşmesini sağlar ve annesinin ona bağlı olarak evde kalması zorunluluğunu ortadan kaldırır. Anne de çalışmaya ya da herhangi bir kursa gitmeye kısaca evden çıkmaya şans kazanır.

Kısaca istediğim ; böylesi duyarlı bir konuda ve henüz ülkemizde yeni yeni küçücük adımların atıldığı bir konuda toplumu bilgilendirirken dikkatli olmamız, yazdığımız yazıları önceden araştırıp, başkalarıyla tartışıp ülkemiz somut koşullarını doğru değerlendirerek yazmamız gereğini vurgulamaktır.

Ülkemiz nüfusunun yarısını ilgilendiren ve onların durumunu düzeltmeye yönelik hareketler, henüz bu konuda pek başlangıçta olduğumuzdan, acele etmeden doğru adımları atmamızı gerektiriyor.

KENDİNE GELMELER

İsmet Özel'e saygıyla

Boğazıma bir şey düğümlenmiş,
şurama
Yeni (bir) kapının kirli eteğinde arılar gibi
Bekleşiyor gemiler
Yüklü...

Başımı çıkarıyorum sulardan
Ne tuhaf, alnımda kuruyor tuz..

Ellerimse, ıslak şakaklarıma koşuyor
Zonklama!
Birden yırtılıyor tenim
' İçkanama"!
İyi niyet muşambasıyla örtülüydü, aramızdaydı
masa
Masaya çörek niyetine bir cenin
Şarlama!

Tizlek bir çığlık daha koparark
SORUYORUM

E Y

Acı kariyeristleri, kuşku teröristleri karanlık aydınlar
İyikötüniyet beyleri, sevgisiz sevgililer, beni zıvanadan
çıkaran sevgi, bütün yabana atılmışlar insan (sız) lar,
misyonerler
-ve dahi cazgırlar
Artık ölü doğurtmayın çocukları
Artık ölü doğurmayın
Artık
Ölü
Sımsıcak
Ve ortada
Ve depreşen bir yara olunca kapaklanıyorum
Yüreğime...yüreğim dayanmıyor işte
Fırlamakta ileri binlerce sustalı SUSMAMALI!
SUSMAMALI!
SUSMAMALI!
Çünkü utanıyorum görünce açmaktaki çiçeği
Ağzım bağırmak oluyor, deyin bana
Ne zaman bitecek
Biter mi aşkların fetreti?
Artık EY'siz soruyorum
NE var bütün tüllerin arkasında?
NEDEN hep kolkoladır 'dar' ve 'pencere'
sözcükleri?
NASIL bir şey şu mayonezli levrek cenneti?
NASIL bir şey gizem,
-yalnız gizem?

Görem dedim göremedim
Soram dedim soramadım
Öpem dedim öpemedim
Paraladım kendimi, PARAladım
ve nicedir ruhum bir cehennem cenneti
-Dante! Kıkırdasın kemiklerin senin de-

Artık EY'siz soruyorum
Neden akardı geç saçları babamın?
Cumhuriyet neden hep delikanlı?
Nerde annemin gelinliği?
Ya, otuzlarda bir müsamere artığı
o grapon kağıdından giysisi?
Saçmalamayın güveler yemedi

Durmayın öyle, ben böyle ağzımda
Karamukların buruk tadı
hafif Pomak küfürleri
ve Boşnak inadına banılmış dilimle
Yörük yörük çığlıklanırken dilim döndüğünce
Durmayın haydi anlatın bana beni
Yoksa patlatacak kendini
- içimin dinamiti
Kendimize mecburuz
Mecbursunuz insana
-Ne tuhaf yine hep geniş ve sevecen bir kucak aradım-
Sonra elbet Tanrı uslandırır bir hoyrat ruhu daha

Avazım çıktığından fazla bağırıyorum sağır
kulaklara ve
Binlerce ve, artık
EY'siz soruyorum insan basit mi?
Hayat basit mi?
Her şey ve hiçbir şey basit mi?
"Uzun yola çıkma hükmünü" asarak boynuma
- ki kıldan kalın
Ben öredururken kelimelerden kelimelerden bir taç
hayata
Başımanur yağar, tepelere çıkarım, ay doğar

Bir hayra yoranım çıkmaz, düşlerimi
-Fal! Anamda bir soluk alma-
Yüklü karımı öperim başörtüsünü sıyırarak
Bu sabah, sabah olacak
Olacak Türkçem! Sütüm benim
Seni nasıl sevsem
Nasıl öpsem seni

EY siz soruyorum, yanıtlayın artık
Sabahın körü olur mu?
Bunu bana söyleyin
Yalnız komayın beni, yoksa...
Olacağım Akdeniz'de bir korsan gemisi

Toprağı öptüm, yeşili gördüm ve mavi bana gülümsed
Yine ne tuhaf, kendimden ve bütün insanlardan nefre
edecek kadar seviyorum herkesi
ve herşeyi

Kaptırmadan kolumu
Bin ustadan el alıp
Göz verip söz aldım
Ne zaman sözçalsam karşınızda
Beni ürküten manalarıyla sözler var
-Ne tuhaf herşey sanki bana kırıntı
Heyhat
Hayatım, hayatımla sınırlı.

Biliyorum -ah, bir yudum huzur-
Çocuklarım olacak ikiz, üçüz
Kaçız - olacak ama- çocuklarım olacak?
Hem de anası da babası da HAYAT

Bir zamanlar
Başını betona çarpmış taşralı kızgınlığıyla
Kudurarak edindiğim hünerler en sevdiğimdi
Sarsak bir yüzle böbürlenerek dolaşırlardı çarşı
pazar
Önce bir açık kalp ameliyatıyla
hallettim o işi
Ardından bilge takılarımı
takılarımı sıpıtıp attım üstümden
attım işte

Karşınızdayım üryan ve hurufi
Ve döneğim evet
Başım dönüyor, hayat büyülüyor beni
Biliyorum ve o yüzden bağırmak zorunda olmak
Yormuyor beni ve kamçılanan azgınlığım
Bir mülteci olarak
Biliyorum beni şairler arasından bile kovduracak

Korkmuyorum kimseden
Alacağım var, vereceğim çok
Ve yine ne tuhaf
Sessiz gibi gözüken gürlek bir nara
Küçük bir adaya çıkardı beni

ismet arasan

SARA BEDELİ

Cemâl'in yanındaki polisleri görünce duraladı Seyfi, dikkatle baktı. Polisler Cemâl'i tutmuşlar, elindeki çantayı almaya uğraşıyorlardı. Birden ne olduğunu anlayamadı, yanlarında buldu kendisini.

"Ne o Cemâl, bir durum mu var?" diye sordu.

"Hah işte malın asıl sahibi bu!" dedi Cemâl ve ekledi,

"Ben yalnızca taşıyordum!"

Seyfi şaşırdı bir an, hatta afalladı. Bu mal, yani kaçak sigara kendisinin değildi, Cemâl'in de değildi. Yalnızca birinden aldılar, artistlere satıp sermayesini malı aldıkları adama verecekler, diğeri kâr olacak ve kendilerine kalacaktı.

Üzerine birdenbire çullanıp elini kolunu tutan iki polisi kafa kafaya vurup, sonra da Cemâl'in kemiklerini kırmak geçti içinden, ama vazgeçti.

Farkında olmadan doğal akışına bıraktı herşeyi. Dolayısıyla kısa bir süre sonra cezavinde buldular kendilerini. Kaçakçılar koğuşunda..."*Geçmiş olsun*" "*Allah kurtarsın*" diye her kafadan bir ses çıkınca kendilerine geldiler.

Cemâl Seyfi'ye ürkerek baktı, alçacık bir sesle,

"Seyfi, kusura bakma!." dedi. Seyfi yan gözle Cemâl'e baktı, hiç bir şey demedi. Karşılayanlara dönerek,

"Hoş bulduk, sağol, sağolun, Allah sizi de kurtarsın ...." dedi. Gösterilen ranzaya doğru yürüdü, Cemâl ona uydu. Yanyana iki ranzanın altları boştu. Sağdakine Seyfi, soldakine Cemâl çöktü. Eski bir hükümlünün tuttuğu cigaradan birer tane yaktılar.

Seyfi olanlardan hiç birşey anlamamış ama herşeyi oluruna bırakmıştı. Aslında anlamadığı bir duygusu onun böyle davranmasına neden olmuştu. Tedirgin olmuyordu cezaevinden. Oysa cezaeviyle ilgili anlatılan her şey onu hep ürkütmüş ve tedirgin etmişti geçmişte. İçeri girince de o anlatılanları yaşayacak zannediyordu...

Cemâl'in konuşmasıyla kafası hapishaneye döndü.

"Seyfi senin başını belâya soktum. Beni affet. İnan ki cezaevine yalnız girmek beni çok ürkütüyordu, sende yanımda olmalıydın. O yüzden seni de yaktım.

"Ulan Cemo artistsen başkasına, bana sökmez, seni iyi tanırım. Ama oldu bir kez sızlanmanın bir anlamı yok." diye kestirip attı Seyfi. Cemâl sürdürdü;

"Öyle deme Sefo, sen saralısın, elinde kapı gibi raporun var. Yedi sekiz kez tımarhanede yattın, sana ceza veremezler..." Cemâl sesini hafifletti bakışları donuklaştı; "Oysa benim nüfus kâğıdım bile yok, yani bir piç, yani ne idüğü belirsiz bir adam... Düşünsene Sefo eğer ben yalnız başıma cezaevine girseydim, kimliğimi kanıtlayamayacak, casus muamelesi görecektim. Yani kısaca, sittin sene dışarı çıkamayacaktım. Oysa şimdi suçlu sen gözüküyorsun tüm dikkatler senin üzerinde olacak, ancak hasta olduğun için sana da ceza vermeyecekler, dolayısıyla ikimizde yırtacağız....

Seyfi, Cemâl'in anlattıklarını mantıklı buldu çabuk ikna olan huyundan ötürü. Ama bu; Cemo'nun bir düzmecesi de olabilirdi. İçinden bir ses *"böyle bir şey olamaz, o senin çocukluk arkadaşın, üstelik şimdiye dek onun bu tür basit hilelerle uğraşmadığını biliyorsun"* dedi. Böylece biraz rahatladı. Cemo'ya bir göz kırptı.

"Boş ver." dedi. Şimdi ikisi de rahatlamışlardı. Bu rahatlık nedeniyle çevrelerini süzmeye başladılar. Bu koğuşta, anlatılanlar gibi pek öyle kötü bir durum yoktu, yataklar temiz, düzenliydi. Hükümlüler genellikle derli toplu ve iyi giyimliydiler. Hatta bir de televizyon vardı.

O gün akşam, acemilik ve diğer hükümlülerle tanışma ile geçti. Ertesi sabah erkenden kalktı ikisi de, Seyfi anlamadığı bazı duyular sezinliyordu kendisinde. Bir düşündü, dün akşam ilâç içmemişti. Her akşam mutlaka sara nöbetini önlemek için, içinde yüksek dozda uyuşturucu (luminal) bulunan ilâcından içerdi. Çünkü sara nöbeti gece gelirse kurtulamıyabilirdi. Buna rağmen onbeş yirmi günde bir mutlaka o krize yakalanırdı. Gerçi gündüzleri olurdu bu nöbet ve gündüz olduğu için, mutlaka yardım eden biri bulunurdu yanıbaşında.

İlaç içmemişti dün gece ama hiçbirşey de olmamıştı. İlk kez ilâcı önemsemedi. Gerçi önemsese bile o ilâcı temin etmesi zordu. Orası bir cezaeviydi ve içeri herkes herşeyi sokamazdı. Bir dizi izin alınması gerekirdi.

O akşam ilâç almadı. Diğer ak-

şamlarda [illegible] gün geçti, ne [illegible] ortada. Dışardan [illegible] girişimleri başarısız [illegible] kabul etmemişler [illegible] bir gün bile geçirmeyen Seyfi hayret edilecek bir şekilde [illegible] anmamıştı. Bu duruma en çok şaşıran da Cemâl olmuştu. *"İnşaallah mahkemeye dek bayılmaz. mahkeme günü yargıcın karşısında bayılır"* diye yalvarıyordu neredeyse.

Mahkeme günü Cemo'nun gözü hep Seyfi'deydi. Her an bayılabilir diye. İçinden de sürekli, *"hadi Sefo, hadi bayıl, hadi be, hadi bayıl da kurtulalım!.."* diyordu. Ama tüm mahkeme süresince Seyfi son derece sakindi ve bayılmadı. İleri bir süreye atılan mahkeme sonucu yine cezaevine döndüler.

Ziyaret günü gelen kardeşi Seyfi'ye;

"Ağbi, sen saralısın, kapı gibi raporun var. Üstelik ilâcın da kabul etmediler. Biz bunu dilekçeyle mahkemeye bildireceğiz, sen de burada ona göre davran. Yani deli olduğunu anlasınlar. Gerçi sara, delilik değil ama bir beyin hastalığı. Biraz da artisliğini koy ortaya, işte bir şeyler yap." dedi. Cemâl onun uydu gibi çevresinden ayrılmadığından bu konuşmaya katıldı. Ve Seyfi'ye sürekli telkin etmeye başladı.

O günün gecesi, tüm koğuş Cemâl'in haykırışıyla uyandı. Seyfi, Cemâl'in gırtlağına yapışmış neredeyse boğacak, Cemâl'in gözleri faltaşı gibi açılmış, anlamsız bir şekilde sesler çıkarıyordu. Seyfi ise tüm gücüyle Cemâl'in boğazını sıkıyordu.

Koğuştaki diğer hükümlüler durumu anlayınca koşup Seyfi'yi Cemâl'in üzerinden adeta söktüler. Onca kişi zor ayırdılar Seyfi'nin ellerini Cemo'nun boğazında Cemo korku dolu gözler ve soluksuz kalmış bedeniyle kalakalmıştı ranzadı...

Seyfi de koğuş arkadaşlarının yardımıyla [illegible] en uzak köşeye götürülmüş, bir sandalyeye çökertilmiş, bu hareketinin sebebi soruluyordu. Seyfi; *"Cemâl benim yemek arkadaşım. Geçen gün Mehlet Ağa onu yemeğe çağır[illegible] o da gitti yedi. Ben onu gebertmez miyim? Üstelik benim yaptığım yemekten yemedi, tokum dedi."* diye koğuş şaşırdı. Yaşlı bir hükümlü [illegible] *"Seyfi'm sen deli misin? Böyle şey [illegible] olur. Ne olmuş yani'.* Sözünü bitirmeye cesaret edemedi. Seyfi ona öyle bir baktı ki... Çevredekiler de ürktüler, bu bakıştan.

Bakışlarını o yaşlı hükümlüden ayırmadan, dişlerini gıcırdatmaya başladı. Hem öyle bir gıcırdatma ki tüm koğuşun duvarlarından yankısı gelen bir ses çıkartarak. Ağır ağır sandalyeden doğruldu, hükümlülerin üzerine doğru o iri cüssesiyle yürümeye başladı. Her hareketinin karşısında hükümlüler koşut hareketlerle geriye doğru çekilmeye başladılar. Seyfi haykırdı;

"Bana deli dediniz ha? Burayı yakıp hepinizi kızartıcam!"

O kalabalık biraz daha küçüldü, duvarın kenarında dizildiler, kurbanlık koyun gibi beklemeye başladılar. Seyfi, önce ranzalardan yatakları hırsla çıkardı, üst üste yığmaya başladı. Yataklar koğuşun orta kısmındaki alanı doldurdu. Çıktı üstüne tüm yatakların, başladı işemeye. Bir yandan da; *"Şimdi her tarafına benzin döküyorum. Birazdan tutuşturucam"* diye bağırıyordu.

Özenle, her yatağa mutlaka az da olsa işedi, sonra üstünden indi, kibritini çıkardı, yaktı. Ancak yatak ateş almadı. Bu kez bir alttaki sünger yatağa kibriti tuttu ve sünger yatak hemen alev aldı, kısa bir süre sonra alev büyümeye başladı.

Seyfi doğruldu, bağırarak;

"Şimdi sizi kızartma yapıcam". Gözleri pörtlemiş, ağzından salyalar akıtarak sürekli;

"Haşlama yapıcam"

"Tuzlama yapıcam"

"Kızartma yapıcam" diye ortalıkta dört dönmeye başladı. Tüm hükümlüler yanan yataklara bakıp bağırmaya başladılar. Bir panik başladı.

İşte o anda koğuş demir kapısı dışardan açıldı, içeri gardiyanlar ve diğer görevliler daldı. Düdük sesleri,

"İmdat."

"Bu deli hepimizi yakacak."

"Yardım edin." diye bağıran hükümlülerin sesleriyle koğuş bir anda kargaşaya döndü. Bu arada yanan yatakları ellerindeki tüplerle söndürdü görevliler.

Yaka paça Seyfi'yi çıkardılar koğuştan. Doğru Bakırköy'e, akıl hastahanesine... Hastahanede durum anlaşıldı. Seyfi'nin daha önce burada *"sara"* hastalığı nedeniyle bir kaç kez tedavi gördüğü anlaşıldı. Durum mahkemeye aksetti. Raporun mahkemeye gelmesi ve Seyfi'nin akıl hastası olması dolayısıyla, cezaya çarpıtırılamayacağı anlaşıldı.

Mahkemeye çıktılar. Cemâl malların Seyfi'ye ait olduğunu, *"bir dakika şunlara göz kulak ol"* dediği için o valizi almak istemeleri üzerine *"emanet mal verilmez başkasına"* diye düşündüğünden, polislere zorluk çıkardığını söyledi.

Yargıç tüm söylenenleri dikkatle dinledi, yazırdı. Sıra karara gelmişti, salondaki herkes ayağa kalktı. O an Seyfi öndeki korkuluğa tutunmak için atıldı, bir süre iradesi dışında sarsılan gövdesini, tutmaya çalıştı, ama başaramadı. Büyük hareketlerle sarsılmaya kesik kesik nefes alıp vermeye başladı. Durumu hemen kavrayan Cemâl ve jandarmalar atıldılar, ancak o iri cüssesiyle Seyfi, tüm adliye binasını sarsan bir heybetle yere yıkıldı. Bir iki saniye süren bu durumdan sonra Seyfi yerde gene büyük hareketlerle ve kendi ekseninde bir daire çizerek debelenmeye başlamıştı. Yargıç, sağlık personelinin çağrılması için hemen emir verdi. Koşuşturmalar epey sürdü. Aradan bir süre daha geçti, Seyfi'nin sarasının, kriz durumu geçti, derin uyku ve bitkinlik egemen oldu tüm gövdesine ... Gelen görevlilere Cemâl teslim etti Seyfi'yi. Sedyeye koyup, hastaneye götürmek üzere hemen duruşma salonundan çıkardılar.

Kaldığı yerden sürdüğü yargıç, kararı açıkladı. Açıklanan karar, Seyfi'nin tedavi ve müşahede için akıl hastanesine gönderilmesi, Cemâl'in beraat etmesi yönündeydi.

Cemâl kuş gibi hafiflediğini hissetti. Kendi kendine mırıldandı; *"hey koca Sefo be, rol kestin kendini, gerçekten bayıldın beni kurtardın gerçi gene tımarhaneye döndün ama mapustan kurtulduk ya, yaptın ya kıyağını kardeşine. Zaten sen tımarhaneye alışkınsın, yakında sen de çıkarsın, bu iş de burada biter"*

Cezaevindeki ranza ve diğer şeylerin devirteslimi bir gün sürdü. Ertesi gün Cemâl tahliye oldu, doğru evine geldi. Ama evinde kimseyi bulamadı, bulamazdı da... Çünki karısı; birbuçuk yaşındaki oğullarını da alıp kocaya kaçmıştı.

BİRGÜN

Hakan a-

O iri, o çocuk gözlerinde canım
parlayan şaşkınlık sevinçlerimizdi
o suskun yüzünden anladığım
seninse yaşadığın üzüntülerimizdi,
o her sözcüğü şiir dilinin
burukluğundaki özlem yüklü ezgi
ve güzelim kuşlar denli yeğnik yüreğinden
yüreğime akan ağırdan ağır sevgi

ki, tüm bunların nedeni olan o

onda sana masalların en ürküncünü resimleyen
-daha önce hiç görmediğin-Birgün geldiğinde
hiç birimizin görmeyeceği çocuklar oynasın diye
çemberler, oyuncak trenler yapmak için yıkacağımız
tel örgülerle demir parmaklıklardır canım yavrum

Kuş uçmak içindir kanat kanat özgürlüğü yaşamaya
insan sevmek tozanlarına ayrışırcasına sevmek
sınırsızca üretmek düşlerini, düşüncelerini an'ını,
yaşamak yaşatmaktır tek tutsaklığı insanın,
inan demir parmaklıklarla olunmaz tutsak

kalma üzgün düşüncelerde arınsın yüreğin
yalın umut aşk ve özgürlük sözcüklerinin sevgilisi çocuk
inançlarının sesiyle ezgilenen şarkıların kanatlarında
uçup gitsin sevgiden hüzün zor da olsa
anlayacaksın bu dizelerin söylediklerini Birgün

Üretmek nedir Anladığında

Üçleme - 1

Gecenin şafağında gün
dinleninceye çekilmekte tohum:

Yorgunluklar koşuşmakta caddelerde
karanlığın büyüsü alaca gölgeler
kavramsız gizemselliği gecenin

Lanetli kazançlarda emeği
Paramparça edilmiş insan
hep mi umarsız inancında umut,

Sabahın şafağında gün
yaşama yönelmekte tohum:

Trenler, vapurlar, taşıtlar
dolusu dinlenmiş yorgunluklar
işte bak boşalmakta kavgaya hergün yinelenen
aşksız sevgi ; korku, nefret Unutma

çözümsüzlükler dönenip durmakta akıllarda
biteviye yinelenen yarımlar
boş inançlarla kendinin dışında arayışlar
arayışlarla belirsizliği bekleyişlerde insan.

Zamanın dölyatağında kavga
arayış meyvesine durdu tohum:

Şakağımızda devlet şakağımızda
körlük şakağımızda bir bilmediğimiz biz,
söyleyebilirmisiniz katıksız inandıklarımız,
nerelerden gelmekteyiz, nerelere gitmekte tekne

Anlayıp anlatamamak niye
akıl-gerçek şimdiki zaman bitsin bu ayrılık
zamanın kendine akışında sonsuzca bak
kazıl meyveler vermiş Düşün dünlerden ne farklı

Sana özlem sana
inanç sana sabır sana isyan çiçekleri
Sana sevgi
Sana herşey tapındığım insan

Ve fakat
denmemiş geçilmezler var:

Görmeyi bilmeyen şu gözler
gözlerim mi yoksa,
çığlık çığlığa şu sessizlikler
sessizliklerim mi yoksa,
anlamsız isyan çağlıklarında saklı yılgılar
yılgılarım mı yoksa,
içselleşmiş ilkel töresel yasaklar
şaşırdım bende de mi yoksa
Karmaşa çözümsüzlük, karmaşa
düş kırıklıklarının körüklediği hiçlik yangınları,
gizliden yıkımlar yaşanmakta her yanda

dilleri işkence suskunluğunda gerçekler,
gizemler dolaşıyor sereserpe, akıl ve yürekte zindan
Anlatın Ey zindanları tutsak kılanlar
bak or'da anlamadığınca Esrik
tin damarlarında tutkular ürkek korkularla
kör saldırılarda çırılçıplak insan

işte söylüyorum; Yabancılaşmışlıkların
yabancısıyken
gerçeğini unutan bendim dar kavgalarda kendini
yitiren,
tiksindim kendimden, kendimize yaptıklarımızdan

okunsa şiirler [illegible]enmedikten sonra
yaşamakla yaşa[illegible] sorun
zor çok zor ol[illegible] dınlığında arınmadıkça

şaşkınlık kendi[illegible]yordu zamandan uzak
şiirsiz yaşıyordu [illegible] can alıcı yerinde insan.
öyleyse şiir [illegible] bir sevgiyle yürekten

2-
Akbilincim ak bir çığ
ak bir çavlan gibi
korkunç güzel bir sesle
dillensin zamanın küskün sessizliği,

insandım ki : yürekte sevgi, gözyaşında hüzün
kahkahalarda sevinç gibi deli sularcasına coşardım
ışıltılarla benliğimde doğar orada batardı güneş
ren ince kokuya durduğunda çiçek koklar
ıslanırdım
sağnaklar altında yağmur denli yağmur
tüm yapaylıklardan korkusuz süzülür geçerdim
rüzgarları eserdim yıldız yıldız

Tanrı denli yaşar
insan denli inanırken anladığım.
sözvermezliğiyle doğanın.
umulan olmadığıydı yaşamın

Kaçar yalanların sığınağı gizemlerden yaratılarla
bakardım, gülmeseyerek isyanına doğanın,
Putlar kırar yıkar yaparken durmaksızın şaşkınlık
içimde koştukça zaman, dönüp bakınca bir an,
yaptıklarımın farkı çok ama hiç farkı yoktu
yaptıklarımdan. Kesildi can damarı duygularımın
artık son. Anladım neden putlarla sarmaş dolaş
insan

Bir inanabilseydim
anlatılabileceğine
herkese anlatırdım şiirin dilinden
inançsızlıklarla suçlanayım razıyım en
gönülden

3-

İmge, gerçeklik gerçekdışı
Düşlerin yaratılabilirmi düşlerde tablosu
sorun yaşayabilmekteyse şiiri sonsuzca yürekte

ve eğer doğruysa bu Ozan nerede
sonsuzca vermek mi ödülsüz, çalmak mı
zamandan
bencillik mi odanın işlevi hangisi

Ne denli bilgisizim [illegible] çorak,
ne denli bilgisizler[illegible] kendimiz uzak
adlar geçiyor bilin[illegible]da düşünen

ve hiç düşünmemiş
derken kopup düşdolu zamanlardan
kıvrım kıvrım anılarla gelen müzik
ne denli tanrısal şarkılar ne denli insan

yokmu olmalı böylesi kopuşlarda,
tükenmelimi sevgiler acılarla yaşamda
ezenler - kötülük - güçlerini bizden almakta

yalnızca ezip ezilerek sürekli bireylerde
yaşayıp ölmekte ölümsüz işkence,
insan ne yapmaktasın ses ver korkularıma

Çıkıp bilinmezliklerden varınca ben'e
ölmelimi o an zaman ve engüzeli sonsuzki sonlu
her şeyi anlamak buncamı kolay zorluğuma yalan
olan
erimsizliğimi şiirin yeri, neresi,
yabancılaşmakmı yabancılaşmamak için
bir başka ben'le kavga var dizelerde

Ne korkunç bir büyü dolaşmak boyutlar boyutunda
fakat kokuşmuş kaynağından nefretin sayrılar yayılmakta
sevgiden yana güzel olan ne varsa için için ağlamakta

acıların dölüne gece sancılı suskun bekleyişler
onmaz bir tutkuyla yanmakta korkularla
bakma suskunluklarına o en kutsal çığlıkların
Ah! Benliğime giren bu ben, yüreğimdeki çığlık sesleri
duyuyor yaşıyorum buradan uzak yarınlarda işte or'da
-ve zaman doğurgan bir dölyatağı-insan doğuyor

Kan kırmızı parçalanışında zamanın yarınlara,
hak olana özlemle gidenler hep bizim anımsa onları
aklım umutsuzluğun umudu olabilirmi kaynağı...

Yerinme! Vahşetin saldırılarındaki ürküyle
yıldırılmak istenen sen değilsin bizden olan
boşuna paranın tüm renklerinin desteği boşuna

onarılabilirmi çocuk kan ve gözyaşlarıyla çürüyen temel
mutlaktır yıkılması yıkılacak senden uzak her yapı,
üzgün kılsada ölümü insanlık için duyulan korku,

hazırlanalım;
yaşayıp en yüce acılarımızı sabırla
biriktirip kendimizi en insan özlemlerimizde
hazırlanalım;
sonsuzluğun zaptının bir öncesi
sonsuzca bağışlamaya

Ocak 83

kamuran özcan

DÜŞMAN: XRA

Tülin TINAZ

Hava sıcak mı sıcaktı, yaprak kıpırdanmıyordu üstelik. .

"– Ah bir akşam olsa da , balkonda şöyle bir rahat soluk alsam" diye geçirdi içinden ,işçi kız Taciser.

Fabrikanın bahçesindeki en kuytu köşede, bir ağacın altında oturmuş, elindeki beyaz kepiyle, bacaklarına konan karasinekleri kovalarken, derin düşüncelere dalmıştı.

Aslında bugün, saat ondört otuzda "Tacıser Akgöl ile Seyfettin Karakamış'ın evlenmelerine mani teşkil edecek bir durum bulunmadığından..."diye söze başlayabilirdi nikah memuru... Fakaaaat!

En iyisi baştan başlamak, iki gencin tanıştıkları güne dörmek yani.

İçinde, s,c,h,w harflerinin çokça geçtiği, elektronik parçalar üreten bir fabrikanın, yabancı anamallı bu kuruluşun, ismini yazması güçtü biraz,örneğin Çaykovski ya da Fransızca kauçuk sözlerinin yazılabilmesi gibi kalite kontrol bölümünde çalışıyordu Taciser. Bir yıl olmuştu işe başlayalı, hoşnuttu durumundan, arkadaşları da kendisi gibi hep gençkızdı, öğle yemeği, ikindi çayı, otobüs servisi, iş giysisi, yılda bir kez ayakkabı gibi ek olanaklar sağlıyordu fabrika ; eh, aldığı asgari ücret de, onun gibi geçim derdi olmayan bir kızın cep harçlığı olarak fena sayılmazdı.

Günlerden birgün, fabrika yöneticileri, yurtdışından, bir analiz aygıtı satınalmayı kararlaştırdılar.

Dağlar anası devler babası bu aygıt "Aman dikkat, yavaş olun, ta Avrupalardan sağ salim geldi" uyarıları arasında, sağlığında büyük bir adam olan mevtanın, eller üzerinde taşınan tabutu gibi, kalite kontrolun yanındaki soğuk hava donanımlı özel odaya yerleştirildi.

Bu "alâmeti" çalıştırmak üzere metalurji mühendisi Seyfettin Karakamış, aybaşında işe başladı.

Genç mühendis ateş parçası ; çalışkan mı çalışkan, hırslı mı hırslı. Merdivenlerden inip çıkarken, adımlarını saymak, handiyse, hızla giden bir trendeki dikiş iğnesine, iplik geçirmek denli olanaksızdı.

Bir haftada avurtları çökmüştü Seyfettin'in. Yemek içmek hakgetire, dinlenmeye zamanı yok, varsa aygıt yoksa aygıt. Kalite kontroldaki kızlar- beyaz önlüğünün ceplerinden sarkan, ince uzun kağıt şeritlerle, kuyruğuyla oynayan kediler örneği, ortalarda dolaşmasını , çoktan "ti"ye alacaklardı ama,"bu yakışıklı mühendisi hangimiz tavlarız?" yarışına girmişlerdi bir kez; daha onu, uzaktan görünce, hoşafın yağı buz kesiyordu.

Sonunda , yarışı kazanan Tacıser oldu. Öyle, diğer kızlardan daha alımlı, daha kurnaz, ya da erkekleri baştan çıkarmadaki ustalığından falan değil, şans denebilirdi belki, yalnızca.

İlk karşılaşmalarında, konuşmaları, iki üç dakikayı geçmemişti. Şöyle ki :

Seyfettin iddialıydı ya, aygıtın devreye sokulduğu gün, çekti arkadaşı Demir Çelik'i bir köşeye, "bak," dedi. "var mısın bahse tutuşalım, bu XRA yı, işçi kızlardan birine çalıştırtacı - ğım."

Demir,doğuştan iri olan gözlerini açа açа:"Aman nasıl olur? Ben, hem erkek hem mühendisken, bucak bucak kaçıyorum, o elektrik– obur canavar - dan: kız nasıl başa çıkar?" diyerek şaşkınlığını saklayamadı.

Oysa Seyfettin, çoktan vermişti kararını. Kalite kontrol'daki kızlardan birini yetiştirecekti, işi kavrattıktan sonra da, kendisi yalnızca değerlendirmeleri yapacaktı. Gün boyu, rutin iş - lerle, bir odanın içine tıkılıp kalacak mühendislerden değildi, gözü yükseklerdeydi.

Sekreter adayları arasından, en uygununu seçmeye çabalayan, işadamı titizliğiyle, sordu kalite kontrol'daki kızlara :

"–İçinizde lise fen kolundan mezun olanınız var mı?"

Aslında, kızların tumu de, şu ya da bu nedenle Üniversiteye gidemediklerinden, işçi olmuşlardı. Bozgunculara göre, böylesi bir ekonomi politikanın kaçınılmaz sonucuydu bu durum. Herneyse, yine de şanslıydı bu kızlar ; birkaç aydan beri, mühendisler, eczacılar, ekonomistler türemişti, aynı işte çalışmaya can atan.

Tacıser kızararak "ben" dedi; elini de korka korka kaldırmıştı. Birkaç kız daha el kaldırmıştı ama, şans bu, Seyfettin'in gözü, ilk onu görmüştü.

Tacıser, bayıla bayıla kabul etti yeni görevi. Hem güç işleri başarma istenci, hem de ... Kim bilir Seyfettin' le belki de... Bu dünyada olmayacak şey yoktu.

İlk günler, canı burnundaydı Tacıser'in ; nerdeyse." Nelaltettim de, güzelim işimi, arkadaşlarımı bırakıp, bu suratsız adamın yanında çalışmak istedim" diye pişmanlık duyacaktı.

Durmadan emirler yağdırıyordu Seyfettin :

"–Put on'a bas,"

"– PHS'yi çalıştır."

"– Put off yap."

Etmedik eziyet bırakmadı kızcağıza bu arada.

Artık Tacıser, öyle bir duruma gelmişti ki, XRA'yı düşman , kendini de savunmaya geçmiş asker gibi görüyordu. Hani, "bu meret, milyonlarca insanı öldürecek güçte bomba yapıyor" deseler, hiç düşünmeden, "Aman çalışsın, beni utandırmasın da" diyecekti belki, öylesine bunalmıştı.

Fakat, günden güne, işler düzelmeye yüz tuttu. "Şu düğmeye mi basacağım, bu kolu mu indireceğim" diye duraksamıyordu artık Tacıser. Seyfettin de karabasanmışcasına, tepesine dikilip, "beceremezsen, geldiğin yere gidersin" şeklindeki tehditlerinden vazgeçmişti.

En önemlisi de, Tacıser, Seyfettin'e, fena halde tutulduğunun ayırdındaydı. Öyle, "Aşık mıyım?", "yoksa aşka mı aşıkım?", "belki de yalnızca kendime aşıkım" gibi, içgüdüleri yalancı çıkaracak soyutlamalara girmemişti, bulutların üzerinde yürüyordu kısacası.

Bir ay sonra – gerçekten büyük başarıydı – Tacıser, tek başına çalıştırmayı başarmıştı XRA'yı.

Her sabah sekizde, aynı teraneyle başlıyordu gün :

"Nümuneyi yuvasına sokuyorum, dikkat! Yanındaki tutucuya geçirdim, elini koy, ben söyleyinceye dek çekme " derdi Seyfettin.

Artık otomatlaştığı için, çalışırken tatlı düşler bile kurmaya başlamıştı Tacıser ; nesneler, sözcükler, neler çağrıştırmıyordu ki...Tüm bedenini ateşler bastığında, utanırdı, Seyfettin acaba sezinliyor mu diye ; erotik potansiyeli çok yüksekti Tacıser'in.

Seyfettin, ışıklı levhadan, sayıları okuduktan sonra, masanın başına geçer, kafasını kaldırmadan, milimetrik kağıtların üzerindeki, inişli çıkışlı eğrilere dalardı ; sinirinden deli olurdu Tacıser. "İki çift söz etse günaha mı girer" diye kızardı. İçinden de "Suratsız, nalet, pis domuz" derdi tırnaklarını yiye yiye.

Ama, öğle zili çalıp da, Seyfettin, alnındaki ter damlacıklarını elinin tersiyle silerek, dışarı çıkarken, Tacıser'in maksimuma varmış sinirliliği, işi biten XRA gibi, elektriksel noise'a düşüverirdi.

Kalite kontrol'daki kızlar, daha ilk günden bilmişlerdi, ateşle barıştan birarada duramayacağını. Durmadan takılıyorlardı zaten Tacıser'e, "Sen sulak yerde büyümüşsün," diye – uzun boylu, dolgun vücutluydu – ve de Seyfettin'i işaret edip anlamlı anlamlı gülüyorlardı.

Sonunda, yorgun bir günün, serin bir akşamüstünde, Seyfettin, Tacıser'e açıldı.

İlk buluşma, herkesin ilk buluşması gibi geçmişti ; olağan sayılırdı yani, bir küçücük terslik de çıkmasaydı...

Sarıyer sırtlarındaki çay bahçesine gitmişler, birbirlerine, çocukluklarından, ailelerinden, okudukları okullardan, kısacası kendilerinden sözetmişlerdi. Hava nefisti ; güneş sanki daha bir parlaktı, yapraklar özel bir yeşil renge boyanmışlardı, bu özel gün için. Yan masalardaki mutlu ailelerin kahkaha sesleri , koşup oynayan çocukları, güvenle doldurmuştu içini Tacıser'in.

Daha çok Seyfettin konuşmuş, o, dinlemişti ; ne de olsa, dün bir bugün iki, kolay değildi ha deyince sıkı fıkı olmak. Yalnız birara, "Tepeüstü'de iki katlı bir evimiz var" derken, az kalsın, "Ben evlenince babam, üçüncü katı çıkacak" gibi bir densizlikte bulunacaktı, neyse ki çabuk toparlanmıştı.

Sevenlere, sevişenlere, zaman ne çabuk geçer! Ortalık serinleyince kalkmışlardı.

Yoğun boğaz trafiğine girdiklerinde, arkada ve önde uzayıp giden araç kuyruğundan, kaçıp kurtulmanın olanaksızlığını gören Seyfettin, ara - basını durdurmuş, yolun açılmasını beklemeye başlamışlardı. Birara, kaldırımda yürüyen Dursun'la göz göze gelmişti Tacıser, utancından da kıpkırmızı kesilmişti.

Dursun, çocukluk arkadaşıydı ; aynı sokakta otururlardı, üniversite sınavlarına da birlikte çalışmışlardı . Onun yanındayken, canı hiç sıkılmazdı Tacıser'in ; ilginç şeyler anlatır, yazdığı şiirleri okur, gözlerinden yaş gelesiye de güldürürdü Tacıser'i. Yalnız tuhaf bir çocuktu bu Dursun ; evlerindeki kedi, köpek, kanarya, süs balığı yetmiyormuş gibi, son günlerde kaplumbağa beslemeye başlamıştı. Otuzbeş tane de çiçek saksısı vardı. Bir gün de, "ben, evlenmeden, çocuğum olsun istiyorum" demişti Taciser'e ; o da "senin gibi şişkoyla kim evlenir ki " dememek için güç tutmuştu kendini.

Dursun'u da almışlardı arabaya ; bari sessizce oturup, buyurettiklerine pişman etmeseydi insancıkları, ama ne gezer...Birara Seyfettin, "yeni yetişirken ben de şiir yazardım" deyince, Dursun, Nedim'in,

"Bir benu bir senü bir mutrib-i pakize eda
Şayet iznin olursa bir de Nedim-i şeydâ"

dizelerini okuduktan sonra, "hafif kişilermiş sandalda?" diye sormuştu. Seyfettin'e ; Seyfettin de hesap kitap adamı ne de olsa – şakayı anlamamış, duraklamıştı biran, sanki sayıyormuş gibi. Tacıser, görmese de anlamıştı, arka koltukta oturan Dursun'un içinden kıs kıs güldüğünü; çok da gücenmişti.

İkinci buluşma yeri, Çamlıca Tepesi'ydi. Çaylarını içerlerken, uzun uzun XRA'dan, işletmeye sağladığı yararlardan sözetmişti Seyfettin. Aydın bir kız olarak, konuyla daha yakından ilgilenmeyi isterdi istemesine Tacıser, kaşıkları çatlayacaktı, öylesine çişi gelmişti., nasıl söylesindi Seyfettin'e?

Birbirini izleyen buluşmalardan sonra, Tacıser'in dileği, daha doğrusu, annesinin beklentisi mutlu bir biçimde noktalanmıştı. Aile arasındaki nişan takıldı.

Aslında haklıydı annesi, titizlenmekte ; onyedisindeyken, çeyizsiz çimensiz, kaçıvermişti, Tacıser'in deniz eri olarak askerlik yapan babasına Yıllar boyu da başına kakın, olmuştu,

gönlünün ferman dinlemezliği.

Güzeldi nişanlılık : Kaçamak öpüşmeler, armağanlar, geleceğe yönelik planlar programlar....Artık Sey ettin de eskisi gibi, görevli gittiği Avrupa ülkelerindeki, trafiğin düzenliliğinden, dev mağazalardaki tüketim mallarının çeşitliliğinden, tuvaletlerin temizliğinden sözetmeyi bırakmış, geceleri yaptığı kaçamaklardan, yaşamına giren kadınları anlatıyordu nişanlısına. Onu dinlerken, pır pır ederdi Tacıser'in yüreği ; yalnız çok korkuyordu, konuların tükeneceğinden, konuşmaların cansıkıcı bir havaya bürüneceğinden ; çünkü bir kez, arabanın içinde, Boğaz'ı seyrederlerken, uzun bir sessizlikten sonra,

"—Deniz ne kadar engin, değil mi sevgilim?"

demişti Seyfettin. Tacıser de bu konuşmadaki garipliği sezinlemişti ama' " Yorgunluktandır" deyip, üzerinde durmamaya zorlamıştı kendini.

Ah! nikahtan bir hafta önce, yorgun argın, işten eve dönerken, sokağın başında, Dursun'la karşılaşmasaydı Tacıser, işler nasıl da, tıkır tıkır yürüyecekti.

Daha hava kararmamıştı ; çok üsteledi Dursun, birlikte güneşin batışını seyretmeleri için. Kimseciklere görünmeden, bayır aşağı koşarak, deniz kıyısına vardılar.

Eski günlerdeki gibi, kumların üzerinde çıplak ayakla yürüyorlardı ; birden, elindeki kese kağıdının içinden iki şişe bira çıkarttı Dursun,

"—Aslında seni bekliyordum yolun başında"

dedi, başı öne eğik, utangaç bir tavırla; elleri titreyerek şişeleri açtı.

Kayaların üzerinde, biralarını içerlerken, Dursun'un okuduğu şiirler, öyle içtenlikli, öyle duyguluydular ki, göz pınarlarında birkaç damla yaşın birikmesini engelleyemedi Tacıser. Deniz'in kokusu da sarhoş ediyordu insanı ; güneş, ha battı ha batacaktı.

Suyun üzerinde taş sektirmekten yorulduklarında, birbirlerinin gözlerine baktılar ; sonra Dursun, "Seni Seviyorum" yazıverdi, ayak başparmağıyla, ıslak kumun pürüzsüz yüzeyine.

Yıldızlara baka baka evlerine dönerlerken, Seyfettinin güzel yüzü, kötü çekilmiş, flu bir fotoğrafa dönüşmüştü, Tacıser'in kafasında, artık...

İşte, bu sıcak günde, fabrikanın en kuytu köşesinde, Tacıser, doluya koyup almıyorsa, boşa koyup dolmuyorsa, haklıdır. Sorun, olmak ya da olmamak sorunudur, önemlidir.

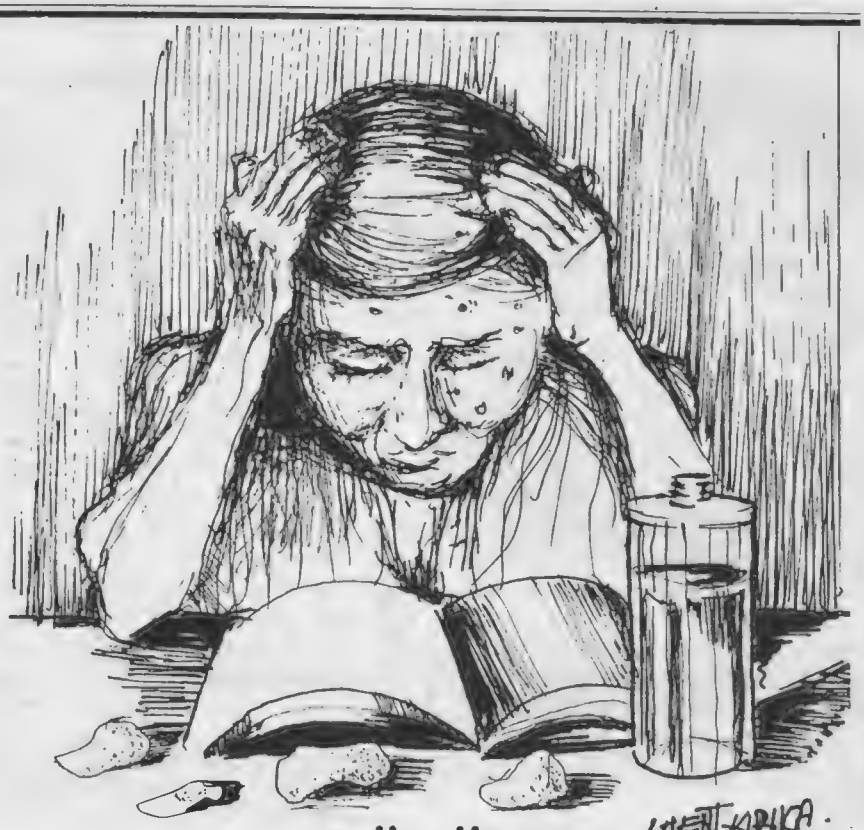

GÖLÜN YAVRU BALIKLARI

Tülay FERAH

Balıkları beş yaşında gördü. Yenişehir gölünde. Annesinin elini bırakıp koştu. Sevinçle bağırdı.

"Balıklar, balıklar."

Uzandı. Balıkları tutmak istedi. Anne, korkuyla tuttu oğlunu.Uzaklaştılar. Göl kenarındaki lokantada balık yediler. Çatal elinde sordu annesine,

"Balıklar öldü mü?"

Anne güldü,

"Hepsini ye. Balıkta çook vitamin var."

Büyüdü.Lise sonda.

Gölün üç kilometre uzağında yaşadığı kasabanın adını değiştirdi. —Bunalımmistana—

Kasabanın doğal afetler dışında değişmeyen yaşamı... Sabah. Açılan pencereler. Uzanan kadın başları.

"Ne var, ne yok?"

Her gün yinelenen sorular. Hazırlanan kahvaltılar. Babalar kahvaltı masasında. Sonra kadın ve çocuklar.

Beyler kahveye. Kadınlar temizliğe.

Kasabada memur sayısı az.

İnsanlar içiçe. Olaylar içiçe.

Bir sene önce kasabaya tayin edilen, Ahmet beyin karısının giyimi tek olaydı. Kasabalı sıkıldı artık. Bekler... Ahmet beyin karısı da sıkıldı.

Sokağa çıktığında görülmezden geliniyor. Soruyor kendine,

"Ne oldu bu insanlara?"

Bunalımmistana'dan kurtulmanın tek yolu var. Üniversiteyi kazanıp, kurtulmak. Annesinin, babasının bekleyişinden kurtulmak.

Sene sonu. Dersler yoğun. Ders çalışırken sivilcelerini koparır. Elleri hep yüzünde. Ders çalıştığı masanın üzerinde devamlı duran pamuk ve bir şişe kolonya. Pamuklar çoğalır. Pamuklar üzerinde kan lekeleri. Koparır sivilcelerini.

Notları iyi. Sınıfının çalışkan öğrencilerinden. Doktor olmak ister. İster mi? Kesin bilemez. Çok isteyen iki insan var. Anne ve babası.

Yıllar öncesi. Annesi hasta. Korkuyla annesine bakışı. Anne hep yatağında. Yemeği komşular yapar.

Anne doktorsuz iyileşmedi. Baba şehre gitti. Doktor getirmeğe.

Anne sabırsız,

" Bu kasabada öleceğim,"

Oğluna vasiyet etti,

"Doktor olacaksın!"

Doktor geldi. Anneye iğne yaptı. Anne iyileşti.

Çocuk o gün doktor oldu...

Çöpleri iğne yaptı. Portakallara, turunçlara iğne yaptı. Yatağının altını delik deşik edilmiş portakal ve turunçlarla doldu.

Anne yatağın altına bakıp kıvandı

"Ne de çok hastan var."

Büyümüştü. Sinemaya gitmek istedi. Arkadaşları bekler.

Baba kızdı,

"Derslerine çalış. Sen doktor olacaksın!"

Arkadaşları gülüşerek uzaklaştılar,

"Doktor civanım..."

Sivilceleri çıktı iyi oldu. Pamuklar ve bir şişe kolonya. Çekti kopardı sivilcelerini.

Maç yapan çocuklar.Lastik ayakkabılarını giydi. Kapıdan çıkıyordu ki, annesi,

"Dersine çalıştın mı? Sen daha bir karış çocukken iğne yapmayı öğrendin.. Yatağının altındaki pisliklere boşuna mı katlandım!"

Şaşırdı. Konuşmak istedi, yapamadı. Portakallar, turunçlar hani benim hastalarımdı, diycmedi.

Çıkardı lastik ayakkabılarını . Bir daha da giymedi.

Hep masanın başında. Kitapları , defterleri. Kalemleri yonttu. Dizi dizi kalemler. Elini kestiğinde akan kana aldırış etmedi. Damlayan kanını zevkle seyretti.

Geçen kurban bayramı. Koyun kestiler. Kanı görünce rengi sarardı. Baba söylendi,

"Bir de doktor olacaksın!"

Baba oğlunun elinden tuttu, mahallede kesilen bütün koyunları gösterdi.

Okuldan kız arkadaşıyla çıktı.

Bir aydır gözleri bu kızda. Yaklaşmaya cesaret edemez. Geceleri düşüne girer. Ellerini tutar.

Kız yaklaştı. Okuldan beraber çıktılar. Kızın kitaplarını taşıdı. Sevinci uzun sürmedi. Kasabalı görürse. Sevdiği kız için dedikodular çıkarsa.

Kitaplar koltuk altında. Kızı tutar gibi titreyişi. Yarı volda ayrılmak isteyişi. Kız,

"Evimize kadar gel. Sen nasıl olsa doktor olacaksın. Annem. annen den duymuş,"

Kasabanın adını o gün — Buna - limmistana — koydu. Kıza bir daha dönüp bakmadı.

İstanbul'dan beklenen kağıt geldi. Üniversite sınavına, Üsküdar'da bir liseden girecek.

Ayrılık günü. Anne, baba bütün gece uyumadılar. Oğullarını da uyutmadılar.

Oğul o gece üniversiteyi bitirdi ve doktor çıktı.

İstanbul'a taşındılar. Muayenehane açıldı. Dekore edildi. Masa, sandalyeler. Duvara asılacak tablolar seçildi. Yere küçük bir halı serildi. Anne perdeler dikti. Sekreter kız seçildi. Anne kasabanın en güzel kızını gelin aldı. Torunlarını kucaklarına aldılar.

Oğul varsıllaştı. Anne, baba rahatlarına erdiler.

Anne romatizmalarım, dedi, oğul koştu. Baba , nezlem dedi, oğul koştu. Anne, kalbim dedi, oğul koştu. Baba, nefes alamıyorum dedi, oğul koştu.

Kasabanın hastaları hep oğullarına geldi. Hepsi iyileştiler.

Anne, baba böyle bir oğul yetiştirmekten kıvandılar.

Hastalardan gelen armağanlar büfeye yerleştirildi.

Baba sık sık uyardı oğlunu,

" Kasabada kalıp, doktorluk yapsaydın? Tavuğa, yumurtaya hasta bakılır mı hiç."

Sabah oldu. Anne kahvaltı masasını gözyaşlarıyla suladı. Babanın ağzını bıçak açmadı.

Oğul İstanbul'a uğurlandı. Anne arkasından bir kova su döktü. Baba o gün teselliyi kahvede okey oynayarak aradı.

Geçen yirmidört saat. Otobüs İstanbul'a geldi.

Geceyi küçük bir otelde geçirdi.

Sabaha kadar uyuyamadı. Korktu. Uyur kalırsa, sınava giremezse?

Sabah gözleri kıpkırmızıydı...

Saat beşte sokağa çıktı.

Üsküdar'ı buldu. Sınava gireceği liseyi buldu.

Kalabalık. Bekleşen öğrenciler. Bekleşen heyecanlı analar ve babalar.

Soru defterleri dağıtıldı. Saatler geçti. Cevaplar verildi.

Sınav salonundan son çıkan oldu. Çıkar çıkmaz elleri yüzüne gitti. Ne kadar sivilcesi var çekti kopardı.

Gözlerinin altında morluklar. Rengi sapsarı . Saç diplerindeki teri kuruladı. Yürüdü.

Geçen aylar. Beklenen postacı. Hep pencere önünde. Geceleri uyuyamaz. İştahsızlık. Verilen kilolar.

Anne namaz kılmağa başladı. Elinde tespih. Devamlı kıpırdayan dudaklar.

Baba ? Eve geç gelmeye başladı. Sinirli. Hep kahvede. Okey taşlarının başında. Okeyi iyi oynardı. Kasabada ün bile yapmıştı. Şimdi ? Oğlu İstanbul'dan geldiğinden beri devamlı kaybediyordu.

Zil çaldı. Koştu kapıya. Karşısında postacıyı görünce usunu yitirir gibi oldu. Zarfı açan parmakları titriyordu. Anne yanında,

"Açsana, çabuk aç!"

Zarf açıldı. Anne bağırdı,

"Doktor oldun mu?"

Göl kenarında buldu kendini. Üç kilometreyi nasıl, ne zaman yürüdü hiç bilemedi.

Eğildi. Kolları gölün suyuna girdi. Bağırdı. Bağırtısı kesildi. Sesi çocuklaştı,

"Balıklar ....balıklar."

HER GÜN PERŞEMBE OLSA

Attila ŞENKON

Ne çarşamba, ne cuma
En güzel gün perşembe...

Perşembeye uyanmanın mutluluğu ile gülümsedi.

Yedi otobüsüne yetişmenin ne denli önemli olduğunu bildiğinden ; annesi, başından geçerken canını yakan kazağı giydirirken sessiz, saçlarını örerken hareketsiz olmağa çalıştı.

Perşembelere özgü telaşla, her sabah soğumasını sabırla beklediği çayını dil yakan sıcaklığına aldırmadan içti.

Hazırdı.

Annesinin diktiği, içi fasulye dolu bez bebeği kucağına alıp beklemeğe başladı.

Ağzı, burnu, gözleri siyah yünle işlenmiş bez bebek vitrinlerde gördükleri kadar güzel değildi. Hele yaşlı kadının evine giderken tırmandıkları yokuşun başındaki oyuncakçıda beyaz elbiseli bir tane vardı ki...

— Şunu giyin de çıkalım, otobüsü bir kaçırırsak...

Kış gelmişti demek.Yeşil paltosunu giydi çıktılar.

Hızlı adımlarla yürüyüp durağa eriştiler. Bekleşen kalabalık otobüsün henüz geçmemiş olduğunu müjdeledi. Annesi kalabalıktan birkaç kişiyle selamlaştı. İçlerinden kürklü bir kadın başını okşayıp, hatırını sorduysa da tanıyamadı.

Otobüsün görünmesi ile canlanan kalabalık düzensiz bir hareketle eriyip duraktan silindi.

Cam kenarında oturan gözlüklü bir adamın yanına iliştiler. Dışarıya uzak kalmak canını sıkmıştı ama belki dönerken cam kenarında bir yer bulabilirlerdi.

— Anne , kimdi o kadın?

— Hangisi?

— Kürklü olan.

— Belkıs hanım.

Trafik ışığında, bir özel okul taşıtının yanına durdular. Lacivert ceketli oğlanlardan biri eliyle anlamını kavrayamadığı bazı hareketler yaparken diğerleri dillerini çıkartarak gülüştüler.

— Belkıs hanım kimdi?

— Eski apartmanın üç numarası.

Yeşile dönen ışık, tutsak taşıtlara özgürlüklerini geri verince okul otobüsü sağa dönüp ana yoldan ayrıldı.

— Ama onun saçları karaydı.

— Onların saçları değişir.

— Ya bizimkiler ?

Yanıt alamadı. Siyah saçın nasıl olup da sarıya değiştiğine aklı ermemişti, ama konuyu uzatıp annesini sinirlendirmemek için sustu.

İnecekleri durağa yaklaşınca kalktılar. Çeşitli kumaşlarla örtülü değişik insanlara sürtünerek indiler.

Yokuşun başındaki oyuncakçıya vardıklarında vakit erken olmalıydı ki, annesi vitrine bakabilmesi için durdu.

Oyuncakçı henüz açılmamıştı.Kırmızı kadife bir yükseltinin üzerinde duran beyaz elbiseli bebeği demir parmaklıkların arkasından izlerken içi burkuldu. Ona ilk kez bu denli yakındı

Annesine, oyuncak bir bebek istediğini söylediğinde işte bunun gibisini ummuş, oysa paketi açıpta kuçulen eteğinin çiçekli basmasından dikilip içine fasülye doldurulmuş Fadik'le karşılaştığında belki de lik düş kırıklığını yaşamıştı.

Bir süre hiç oynamamış, hatta elini bile sürmemişti Fadik'e. Yünle işlenmiş ağzını, burnunu, gözlerini sevememişti bir türlü. Kafasını koparıp, fasulyelerini boşaltmak gelmişti içinden.

Sonra bir gün hava kararıp da annesi işten dönmeyince yalnızlığını paylaşmıştı onunla. Bu ilk yakınlaşmalarıydı ve o gün anlamıştı ki Fadik, annesinden sonra sahip olduğu tek şeydi.

Hepsinden önemlisi o, annesinin yaratısıydı.

Bir Fadik'e baktı, bir de beyaz elbiseli bebeğe.

Sebebini bilemedi ama vitrindeki bebek, okul taşıtındaki çocukları hatırlattı ona.Diğer oyuncaklara üstünde durduğu kadife yükseltiden dolayı tepeden bakan bebek, Fadik'i küçümsercesine gülümsüyordu.

Fadik'i göğsüne bastırıp, sımsıkı sarıldı.

— Gidelim anne.

Yokuşu, yağmurun ilk damlalarının düşmeğe başladığı dakikalarda tüketip apartmana girdiler. Annesi, yürüyen kodanın düğmesine basıp birbiri ardınca yanıp sönen ışıklar durasıya değin bekledi.

Asansörün kapısı hızla açıldı, genç bir kadın, küçük bir çocuk ve köpekleri dışarıya çıktılar.

Köpek, anne ile kızın varlığından duyduğu rahatsızlığı dişlerini gösterip hırlayarak belirtti. Genç kadın zarif bir hareketle köpeğini kucağına alıp sakinleşmesi için okşamağa başladı.

— Anne, bu gün perşembe miydi?

Baksana yaşlı delinin temizlikçisi ile bitli kızı gelmiş.

Ana kız asansöre bindiler. Usulca kapanan otomatik kapı hırlayan köpeğin sesini duyulmaz kıldı. Tabanı mavi halı kaplı kabin, az önce inen genç kadının parfüm kokusuyla doluydu.

Duvarlarından birinde, gördüğü aynaların en büyüğü asılıydı. O denli yükseğe tutturulmuştu ki, parmaklarının ucuna kalkmasına karşın kendini göremez ama yine de her perşembe boyunun uzamış olmasını dileyerek denerdi.

— Anne, ben bitli miyim?

— Hayır değilsin.

— Ama neden o çocuk öyle söyledi?

– Yaşlı kadın deli mi?

– Hayır.

– Gördün mü, demek ki o çocuk yalan söylüyor.

Annesi haftanın beş günü işe giderdi. Bu beş ayrı kapı içinde kendisini isteyen, annesi ile beraber gelmesine izin veren tek kişi yaşlı kadındı. Uslu bir çocuk olmasına rağmen diğer evlerce niçin istenmediğini anlamaz, haftanın bu dört gününü evde annesini beklemekle geçirirdi.

Yalnızken sıkılır, korkardı bazen.

Bu yüzden severdi perşembeyi.Sıkılıp, korktuğu yalnızlığına son verdiği için.

Yaşlı kadın tanıdığı insanlar içinde en iyisiydi. Deli de değildi üstelik. Küçük çocuk gerçekten yalan söylüyordu.

Bitli olmadığına sevindi.

Yolculukları yaşlı kadının katında son buldu. Annesi aynada son kez kendine bakıp eşarbını sıklaştırdıktan sonra indiler.

Kapı, zil sesinden hemen sonra açıldı. Saçı yine topuzdu, omuzlarında ise siyah bir şal vardı yaşlı kadının.

– Hoşgeldiniz. Nasılsın Gülnaz?

– İyiyim efendim.

– Ya Fadik, Fadik'te iyi mi?

– Evet efendim iyi.

– Üşümüşsünüzdür. Önce birer çay içelim, işe sonra başlarız.

– Ben hemen başlasam? Hava kararınca dönmek güçleşiyor.

– O zaman biz de Gülnaz'la içeriz.

Annesini koridorda bırakıp küçük odaya geçtiler.

Yaşlı kadın kahverengi perdeleri iki yana toplayarak gün ışığını odaya akıttı.

Fadik'i yanına oturtup çayını bekledi. Yaşlı kadın daha önce bu saatte hiç çay ikram etmemişti. Ya çay ikram ettiği için lokumlardan vermezse?

Yaşlı kadının plastik bir kutu içinde sunduğu lokumları sever, hele kırmızı olanlara bayılırdı. Yaşlı kadın güllü diyordu onlar için. Sarılarını da severdi, tadını tam çıkaramaz ama limona benzetirdi. Yalnız yeşil olanlardan hoşlanmaz, ağzını yakan nane tadından nefret ederdi.

Ne var ki, üstleri beyaz bir tozla kaplı lokumların neli oldukları ısırmadan anlaşılmaz, ısırdıktan sonra ise yapılacak bir şey kalmazdı.

Bazen, yaşlı kadın kutuyu masanın üzerine bırakıp giderdi. Küçük kız o zaman kutudaki lokumları dilinin ucu ile ıslatıp tozlarını siler, renklerini açığa çıkarıp kırmızılarını seçerdi. Sonra diğerlerini kutunun dibine biriken toza bular, bir şey olmamış gibi yerine otururdu.

– İki şeker mi istersin?

– Evet efendim.

Şekerlerini erittikten sonra çayı soğuması için bekletti.Dilediğince soğuyunca da bir nefeste içip bitirdi.

– Bir bardak daha ister misin?

– Hayır efendim.

Yaşlı kadın ikinci çayını içerken annesi bir kova dolusu su ile kapıda göründü.

– Gel Gülnaz, biz salona geçelim.

Küçük kız yaşlı kadının ardı sıra kapıdan çıkarken annesi, salonda hiç bir şeye el sürmemesi gerektiğini bir kez daha yineledi.

Salondaki tablolar çok hoşuna giderdi. Öylesine canlı yapılmışlardı ki bazen kendini azgın dalgalarla boğuşan yelkenlide, bazen üzerinden tahta bir köprüyle aşılan derenin kenarında sanır, hayallere dalıp giderdi.

...Yelkenlilerdi. Annesi, Fadik ve bir de o adam. Arada bir evlerine uğrayan, birkaç saat kaldıktan sonra giden, gecekonduya taşındıkları gün gelip eşyaların toplanmasına yardım eden o esmer adam.

Esmer, annesi ve kendi gibi.

Büyük bir dalgayla savrulurlardı. Annesi, Fadik ve kendisi bir yana, esmer adam diğer yana. Sonra suyla sürüklenip gider, denizin karanlığında görünmez olurdu.

Kim olduğunu bilmediği esmer adam, dere kenarındaki piknikte de görünürdü. Annesi, Fadik ve kendi derenin bir kenarına otururlardı. Haşlanmış yumurta, domates, taze soğan yerlerdi iştahla.

Annesi, onu yüksek bir daha kurduğu salıncakta sallarken karşı kıyıda belirirdi esmer adam. Küçük kız ona doğru giderken ellerini uzatıp tutmak ister, ama her seferinde salıncak parmaklarının arasından kayıp, yakalamasına fırsat vermeyen bir hızla geri dönerdi.

İki kıyıyı birleştiren köprüyü görüp koşardı sonra. Ama köprü nedenini bilmediği bir şeyden dolayı yıkılır, ayırırdı esmer adamı onlardan....

– Lokum alsana.

– .....

– Yine nerelere daldın?

– Hiç efendim, resimlere bakıyordum da.

Güllü çıkmasını dileyerek kutudan bir lokum aldı.

– Bir tane de Fadik için al.

– Ama o yiyemez ki.

– Olsun, sen yine de al.

İki lokumdan hangisini önce yiyeceğine karar veremedi. Sonra diliyle her ikisini de hafifçe yakaladı.

Kırmızı, kırmızı. Kıpkırmızı.

Her ikisi de güllüydü. Şansına sevindi.

Sonra öğlen yemeği için masaya oturup et, kızarmış patates, makarna ve salata yediler. Yaşlı kadın sevdiği gazozlardan almayı da ihmal etmemişti.

Yemek sırasında annesine, ara sıra evlerine gelen o esmer adamın kim olduğunu sormak istediyse de bunun annesini kızdırabileceğini düşünerek vazgeçti.

Yemekten sonra tekrar küçük odaya geçtiler. Annesi salonu temizlerken yaşlı kadın, denizi bulmak için yaşadığı dereyi terkeden küçük bir balığın masalını anlattı ona.

Akşamüstüydü. Yağmur, annesinin gün boyu temizlemek için yorulduğu camları kirletmek istercesine boşaldı.

Temizlik bitince yaşlı kadın tekrar çay demledi.

Perşembe gününü tümüyle severdi ama işin bittiği bu son dakikaların tadı bir başkaydı. Annesini onca yorgunluğun ardından oturmuş dinlenirken görmek mutlu kılardı onu.

Fadik'i kucağına alıp annesine sokuldu.Çayını yine soğuması için bekledikten sonra bir nefeste içti.

Çayı bitince annesi, yağmur tekrar başlamadan kalkmalarının iyi olacağını söyledi. Kalktılar.

Yaşlı kadın, yağmurun aniden tekrar başlayabileceğini belirterek mavi şemsiyeyi büyük bir ısrarla annesine kabul ettirdi.

– Ne önemi var canım, gelecek perşembe gelirken getirirsiniz.

Gelecek perşembe hiç olmadı. Bir akşam annesini sessizce ağlarken gördü ve o günden sonra bir daha yaşlı kadına gitmediler.

Perşembe, özelliklerini yitirerek haftanın diğer günlerinden farksızlaştı.

Aradan annesinin saçlarını siyahtan beyaza dönüştüren uzun yıllar geçti. Demek onların saçları da değişebiliyordu.

Ama bu uzun, acımasız yıllarda küçük kız, yaşlı kadını ve gül lokumların tadını hiç unutmadı...

CEZAEVİNDEN ÇİZGİLER

1 2

Haldun KISAGÜN

KURAM YAYINLARI

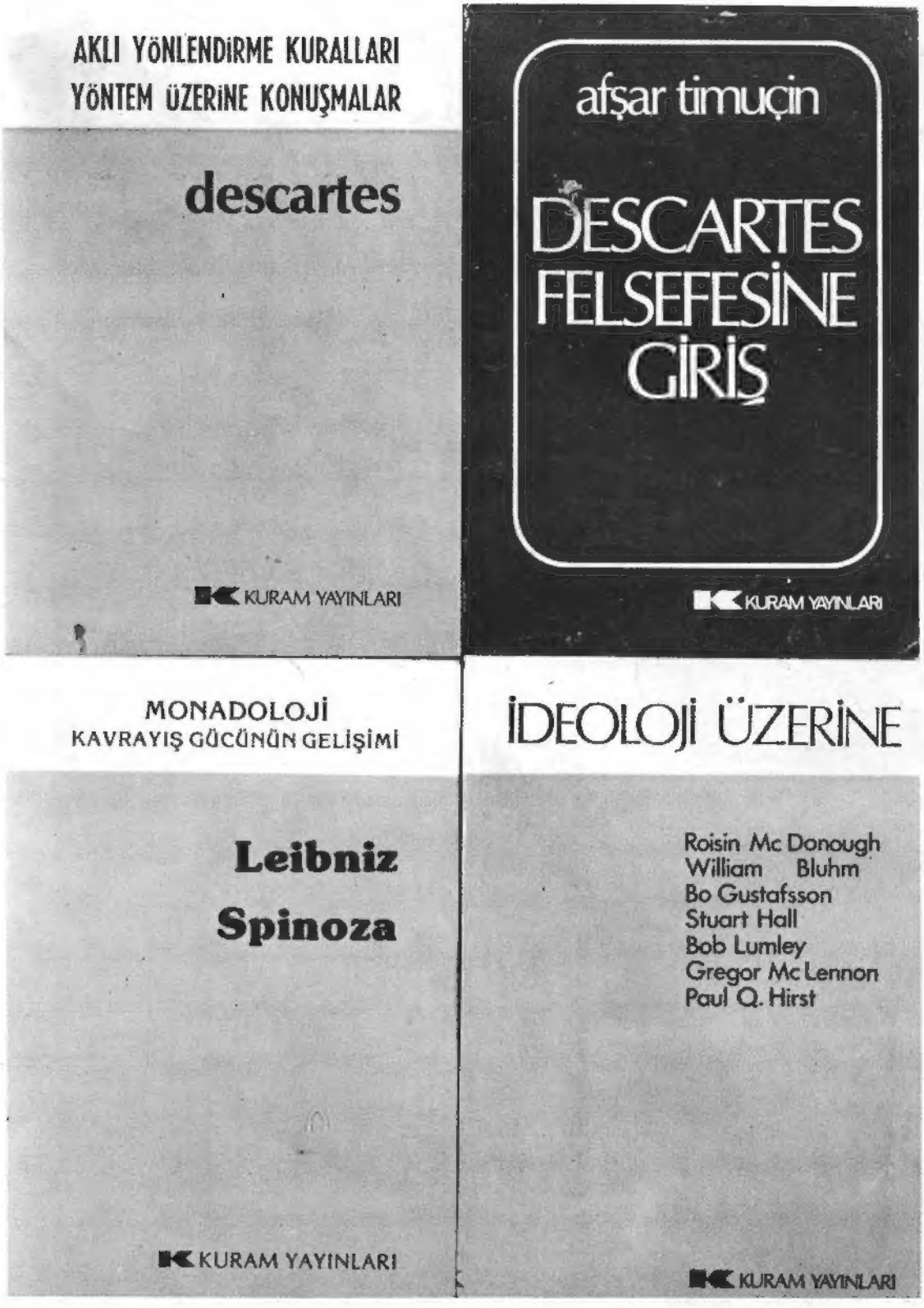

Felsefe ve İdeoloji konularında kitap yayınlar

Divanyolu Erçevik Han No:
144/6 Cağaloğlu/İSTANBUL